

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Eva Líňová

Zájmová činnost ve školní družině

jako cesta za historií a zvyky Závřší a jeho blízkého okolí

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedenou literaturu a zdroje.

V Olomouci dne 9. 4. 2018

.....

Eva Líňová

Děkuji Mgr. Pavle Vyhnákové, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce, za její ochotu, vstřícnost a poskytování cenných rad a podnětů. Poděkování patří také mé rodině, blízkým a příteli za jejich podporu po celou dobu mého studia.

OBSAH

ÚVOD.....	7
I TEORETICKÉ POZNATKY	9
1 SPECIFIKA VÝCHOVY MIMO VYUČOVÁNÍ A ŠKOLNÍ DRUŽINY.....	10
<i>1.1 Volný čas.....</i>	<i>10</i>
<i>1.2 Souvislost mezi výchovou a volným časem</i>	<i>11</i>
<i>1.3 Výchova mimo vyučování.....</i>	<i>11</i>
1.3.1 Instituce pro výchovu mimo vyučování.....	15
1.3.2 Funkce výchovy mimo vyučování	15
1.3.3 Požadavky na výchovu mimo vyučování	16
<i>1.4 Školní družina</i>	<i>17</i>
1.4.1 Podmínky pro činnost školní družiny	18
1.4.2 Cíl výchovy ve školní družině	19
1.4.3 Činnosti v rámci školní družiny.....	22
1.4.4 Charakteristika dne ve školní družině.....	25
<i>1.5 Zájmová činnost ve školní družině.....</i>	<i>26</i>
1.5.1 Klasifikace zájmových činností	27
1.5.2 Formy zájmového vzdělávání	29
1.5.3 Vzdělávací cíle a jejich taxonomie	30
1.5.4 Metody a organizační formy při využití zájmových činností.....	32
1.5.5 Motivace k zájmovým činnostem	34
1.5.6 Organizace zájmového kroužku.....	35
2 HISTORIE A ZVYKY OBLASTI ZÁVRŠÍ A BLÍZKÉHO OKOLÍ	36
2.1 <i>Závřší</i>	<i>36</i>
2.1.1 Návojná.....	37
2.1.2 Nedašov	42
2.1.3 Nedašova Lhota	43

2.2	<i>Památky v oblasti Závřší a blízkého okolí</i>	44
2.2.1	Zámek Návojná za šlechticů Mannerů.....	44
2.2.2	Sakrální památky na Závřší	45
2.2.3	Hrad Brumov	46
2.3	<i>Významné osobnosti</i>	47
2.3.1	Marie Kostková a Vincenc Kostka	48
2.3.2	P. František Půček.....	49
2.3.3	Vincenc Nesázal	50
2.4	<i>Rok na Závřší – tradice a zvyky</i>	50
II PRAKTICKÁ ČÁST		57
3 NÁVRH VÝCHOVNÉHO PROJEKTU ŠKOLNÍ DRUŽINY		58
3.1	<i>Charakteristika a cíl projektu</i>	58
3.2	<i>Harmonogram činností</i>	59
3.3	<i>Modely metodických listů</i>	60
3.3.1	Strom života z drátků	61
3.3.2	Odpověď na korespondenci Felicie Centner-Mannerové	70
3.3.3	Andělíček	74
3.3.4	Výroba slaměných ozdob (hvězdičky)	81
3.3.5	Ukázka jihovalašské výšivky	88
3.3.6	Výroba dřevěné sovičky	93
3.3.7	Zdobení vajíček – voskový reliéf.....	100
3.3.8	Obrázek památky ze Závřší	106
3.3.9	Výroba vázičky	112
3.3.10	Dáma z knoflíků.....	118
4 DOPORUČENÍ PRO PRAXI		125
ZÁVĚR		126
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ		127
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK		133

SEZNAM TABULEK.....	135
SEZNAM PŘÍLOH.....	136
ANOTACE	163

ÚVOD

Závřší – kraj sevřený v údolí, obklopený zelení, kraj, kde se všichni znají. Mnoho lidí tvrdí, že se jedná o tzv. „*konec světa*.“ Přesto tato oblast ukrývá poklad krásné přírody, bohaté historie, zvyků a obyčejů. Inspirací pro napsání bakalářské práce s názvem *Zájmová činnost ve školní družině jako cesta za historií a zvyky Závřší a jeho blízkého okolí* je především vztah k rodnému kraji, bádání po již zmíněné historii a specifická kultura jihovýchodního Valašska, kde jsou tradice a zvyky díky místním lidem stále živé, přičemž za prvotní impulz k napsání práce lze považovat dochovaný zpěvníček ze základní školy s textem: „*Závřší, Závřší, jak tě mám rád, tu jsme se zrodili, každý je náš kamarád.*“ V neposlední řadě bylo mou motivací studium oboru vychovatelství a pozitivní vztah k dětem. Právě jim bych se chtěla v rámci mého budoucího povolání věnovat, a to zejména ve školní družině.

Hlavním cílem bakalářského projektu je navrhnout roční plán zájmových činností ve školní družině s tematikou Závřší. Propojením teoretických poznatků z oblasti místní historie a tradic bych chtěla dospět k vytvoření metodických listů, které budou sloužit vychovatelům školních družin z oblasti Závřší a blízkého okolí se záměrem přiblížit žákům prvního stupně jejich rodný kraj, a to prostřednictvím zájmových činností. Zároveň projekt směřuje k poznávání vlastních kořenů a vytvoření vztahu k rodnému kraji.

Mezi dílčí cíle práce patří:

- vysvětlit vztah mezi výchovou a volným časem;
- objasnit funkce výchovy mimo vyučování;
- vymežit poslání školní družiny;
- kategorizovat zájmové činnosti ve školní družině;
- použít poznatky z obecné didaktiky při zpracování modelů metodických listů;
- využít tvůrčích námětů pro poznávání historie a tradic obcí.

Při zpracování první kapitoly, ve které se podrobně věnuji výchově mimo vyučování, školní družině a v souvislosti s ní podrobným výčtem zájmových činností, které využívám při tvorbě metodických listů, jsem se opírala obzvláště o studium publikací Jiřiny Pávkové, Břetislava Hofbauera a Bedřicha Hájka, které považuji za mistry v oblasti pedagogiky volného času.

Ve druhé kapitole kladu důraz na detailní charakteristiku obcí Návojná, Nedašov a Nedašova Lhota, ty tvoří malebnou oblast s názvem Závřší. Dále se zde věnují významným osobnostem, památkám, zvykům a tradicím během celého roku na Závřší. Zde bych chtěla vyzdvihnout publikace a články kronikáře a badatele obce Návojná Aleše Naňáka, jehož materiály byly významným zdrojem poznatků zejména v oblasti historie. Lze si povšimnout, že největší pozornost je věnována Návojně. Hlavním důvodem je fakt, že Návojná se pyšní velmi bohatou a poutavou historií. Přestože město Brumov-Bylnice k Závřší nepatří, věnuji také malou kapitolu právě hradu Brumov, neboť v historii obcí na Závřší sehrával po mnoho let významnou roli.

Ve třetí kapitole představuji návrh výchovného projektu pro školní družiny s tematikou Závřší. Při zpracování tohoto projektu jsem měla na paměti názory Bedřicha Hájka, podle něhož jsou pro vychovatelky ve školní družině velmi důležité bohaté zásoby činností, námětů a inspirací pro zájmovou činnost, neboť svědčí zejména o smyslu, kvalitním zázemí, odbornosti, ale také s sebou nesou samotné poslání školní družiny. Projekt má sloužit nejen k předání lidového umění, zvyků, tradic, historických souvislostí mladším generacím, ale také přispívá k rozvoji kreativity a estetického cítění u žáků prvního stupně základní školy. V metodických listech využívám zejména teoretických poznatků z oblasti pedagogiky volného času, didaktiky, historie Závřší, ale také se snažím o seznámení se zvyky a tradicemi. Představuji náměty pro zájmovou činnost ve školní družině, doplňuji o vlastní nápady, vlastní fotografie výrobků, inspiroji se v praxi při práci s dětmi.

Věřím, že bakalářská práce bude sloužit vychovatelům jako zdroj námětů, přičemž bych chtěla podotknout, že vytvořit plán činností do školní družiny s tematikou historie a zvyků lze vytvořit nejen na oblast Závřší, ale projekt se vyznačuje jistou pružností, proto může sloužit jako inspirace pro vychovatele z blízkého okolí, ale i vzdálenějších krajů. Věřím také, že bakalářská práce může být bohatým zdrojem poznatků pro ty, kdo o oblast Závřší jeví jistý zájem.

I TEORETICKÉ POZNATKY

1 SPECIFIKA VÝCHOVY MIMO VYUČOVÁNÍ A ŠKOLNÍ DRUŽINY

„Výchova není v tom, poučovat nebo jim dělat kázání, ale dát jim příležitost, aby sami mysleli, sami srovnávali.“

Karel Čapek

V úvodním citátu Karel Čapek hovoří o příležitosti. Tuto šanci výchovně ovlivňovat, směřovat žáky k vlastnímu úsudku, ke kritickému myšlení a k vyvozování závěrů lze právě ve volném čase. Proto také v první kapitole vymezujeme volný čas, charakterizujeme výchovu mimo vyučování a specifikujeme školní družinu jako instituci, v níž pracujeme se zájmovou činností. Rozpracováváme zde také výukové cíle, organizační formy, metody při práci s dětmi, nezapomínáme na velmi důležitou motivaci a organizaci zájmového kroužku. Teoretické poznatky z oblasti výchovy mimo vyučování a obecné didaktiky pak využíváme při zpracování praktické části práce.

1.1 Volný čas

Vymezit volný čas se pokusila řada autorů. U některých definic lze shledat rozdíly, jiné jsou si podobné. Bendl (2015) hovoří o volném čase jako o čase, v němž jedinec činí svobodná rozhodnutí a volí činnosti, ve kterých má zálibu, a které představují potěšení. Zároveň se jedná o dobu, jejíž činnosti nám dávají příležitost k seberealizaci, osobnostnímu rozvoji, ale také představuje chvílky rekreace, odpočinku a čerpání nových sil. Mimo jiné také podotýká, že nedílnou součástí volného času jsou tzv. zájmové činnosti, tedy koníčky a hobby.

Téměř totožně o volném čase smýšlí Hofbauer (2004, s. 13), který tvrdí, že se jedná o: *„činnosti, do nichž člověk vstupuje s očekáváním, účastní se jich na základě svého svobodného rozhodnutí, a které mu přináší příjemné zážitky a uspokojení.“*

Jiná definice vymezuje volný čas jako: *„opak doby nutné práce a povinností a doby nutné k reprodukci sil“* (Pávková, Hájek, Hofbauer in Pávková a kol., 2008, s. 13). Z pohledu dětí a mládeže tedy do volného času nelze zařadit vyučování a aktivity s ním úzce spojené. Pávková, Hájek, Hofbauer in Pávková a kol. (2008, s. 31) navíc doplňují, že: *„Volný čas je doba, která nám zbývá po splnění povinností.“*

Pedagogické ovlivňování a působení na děti a mládež ve volném čase lze zařadit mezi specifikum, které je potřebné a vzhledem k účinkům žádoucí. Jednou z důležitých potřeb dětí je citlivé vedení a zacházení, neboť mají zatím nedostatek zkušeností na to,

aby mohly samy rozhodovat a orientovat se v oblastech zájmových činností. Předpokladem efektivity pedagogického ovlivňování volného času je zejména vedení nenásilné, dobrovolné. Nabízené činnosti by měly být lákavé a různorodé (Pávková, Hájek, Hofbauer in Pávková a kol., 2008).

1.2 Souvislost mezi výchovou a volným časem

Podle Pávkové (in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011) lze vztah výchovy a volného času charakterizovat pomocí 3 kategorií:

- výchova pro volný čas (k volnému času);
- výchova ve volném čase;
- výchova volným časem.

Přestože se na první pohled zdají být pojmy téměř totožné, není tomu tak. Typickým znakem výchovy pro volný čas je směřování k pozitivnímu formování, vyvíjení a zdokonalování nejen schopností a dovedností, ale také motivace a kompetencí pro smysluplné využívání a trávení volného času. Smysluplnost a správné podněcování a vedení volného času je jeden z cílů výchovy. Pojem výchova ve volném čase souvisí s příležitostmi výchovně působit. Výchova volným časem je spojována s aktivitami, potěšením, zábavou, zájmem a jinými lidskými hodnotami, které představují nástroj, prostřednictvím něhož je výchova realizována (Pávková in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011).

1.3 Výchova mimo vyučování

Než se začneme zabývat samotnou výchovou mimo vyučování, považujeme za důležité charakterizovat výchovu z hlediska fenoménu každodenního života člověka, výchovu, se kterou je lidstvo spjato od pradávných dob.

Kantorová (2008, s. 74) definuje výchovu jako: „*záměrné a cílevědomé působení, které se projevuje všestranným formováním osobnosti. Má adaptační, anticipační a permanentní charakter. Je to specificky lidská činnost.*“ Definice hovoří o záměrnosti či cíli, ten bezesporu patří k základním pedagogickým pojmům. Je důležitý jak pro subjekt (vychovatele), tak i pro objekt (vychovávaného jedince). Pro vychovatele je cíl významný zejména z hlediska volby metod, forem a pomůcek. Pro vychovávaného může cíl představovat motivační charakter a podporovat stimulaci k výkonu. Všestrannému formování pak lze porozumět jako optimálnímu rozvoji po stránce fyzické, ale i psychické. Adaptace neboli přizpůsobení usměrňuje vychovávaného

k současným potřebám. Učí jedince, jak se přizpůsobit aktuálním podmínkám. Anticipační charakter je pak ve znamení jakési přípravy jedince na potřeby budoucna. Permanentní působení lze pochopit jako trvalé působení výchovy – ať už přímo či nepřímo (Kantorová, 2008).

Bendl a kol. (2015, s. 12) hovoří o výchově jako o „*nejsložitějším společenském jevu*.“ Její hlavní úlohy spatřuje zejména v osvojování si společenských rolí, v přípravě jedince k sebevýchově a v tvorbě předpokladů pro rozvoj osobnosti člověka. Právě tyto úkony dělají z výchovy fenomén každodenního života.

O záměrnosti a cílevědomosti výchovy hovoří v Pedagogickém slovníku taktéž Mareš, Průcha, Walterová (2003, s. 277-278), kdy výchovu označují jako „*proces záměrného a cílevědomého vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulujícími jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností*.“

Osobnost člověka a jeho jedinečnost se formují v průběhu individuálního (ontogenetického) vývoje prostřednictvím faktorů rozvoje lidského jedince. Tyto faktory lze rozdělit do 3 kategorií: prostředí, výchova a biologické faktory. Vlohy můžeme rozdělit na ty, které zdědíme a ty, které získáme během prenatálního vývoje - tyto dispozice si tedy dítě přináší na svět již po svém narození. Neopomenutelnou součástí je také vliv prostředí, který formuje dítě již v momentě početí a v neposlední řadě výchova. Výchovu na rozdíl od prostředí chápeme jako záměr utvářet, formovat. Působí tedy intencionálně, prostředí pak nezáměrně (funkcionálně). Rodina jakožto primární sociální skupina, založena na bohatých emocionálních, intimních a biologických vazbách, představuje pro dítě základ hodnotové orientace. Na výchovu v rodině později navazuje předškolní výchova a škola, ty rovněž představují významné výchovné činitele. V období adolescence se u každého jedince stává podstatným činitelem vrstevnická skupina, a to zejména díky její dynamice. Prostřednictvím chytrých telefonů, her, hudby a televizí do výchovy vstupují hromadné sdělovací prostředky a informační technologie. Taktéž volný čas je úzce spojen s výchovným působením na děti a mládež v době mimo vyučování. Výchova mimo vyučování je typická snahou o vytvoření součinnosti, včetně spolupráce s rodiči dětí a jejich zapojení do volnočasových aktivit. Rovněž profesionální pedagog volného času či vychovatel má možnost pomoci ke zdokonalení úrovně rodinné výchovy. Výše uvedení činitele se vzájemně prolínají a ovlivňují. Strádání v kterékoliv oblasti může mít na jedince negativní vliv, avšak vzájemně dosahují kompenzace. Jelikož každý z nás žije v patrně

odlišných podmínkách pro vývoj, taktéž podíl vlivu jednotlivých faktorů na jedince je různý. Může se zdát, že výchova mimo vyučování je zanedbatelná, avšak i přesto významně ovlivňuje život jedince (Pávková, Pavlíková, Hrdličková in Pávková a kol., 2008).

Hofbauer (2004) upozorňuje na fakt nutnosti a úsilí pedagogického ovlivňování volného času dětí. S tím souvisí taktéž stále vyvíjející se odborná terminologie. Nejprve se setkáváme s termínem výchovy mimotřídní, postupem času s výchovou mimoškolní. Dnes hovoříme o tzv. výchově mimo vyučování a pedagogice volného času. Význam těchto termínů demonstruje tabulka č. 1.

Bendl (2015) se podrobněji zabývá významem termínu výchova mimo vyučování. Přestože je tento termín velmi blízký výrazu výchova ve volném čase, jejich význam je zcela odlišný. Hlavní rozdíl lze spatřit v cílové skupině. Cílovou skupinou výchovy mimo vyučování tvoří žáci základních a středních škol. Dalším specifickým znakem výchovy mimo vyučování je fakt, že jejím obsahem nejsou pouze dobrovolné volnočasové aktivity, nýbrž s sebou přináší i jisté povinnosti. Typickým příkladem jsou školní povinnosti, či zachování sebeobslužných návyků. Bendl (2015, s. 121) výchovu mimo vyučování definuje jako: „*Výchovné působení v době mimo povinné vyučování, převážně, ale nikoliv výlučně ve volném čase. Zároveň toto působení zajišťuje některá instituce a probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny.*“

Bendl (2015) upozorňuje na fakt, že termíny mimotřídní a mimoškolní výchova lze v současnosti zařadit spíše do odborné literatury staršího data. Zároveň uvádí, že tyto dva termíny není jednoduché od sebe odlišit např. u školních družin. To je také jeden z důvodů, proč se tyto pojmy v současnosti používají méně a jsou nahrazeny pojmem výchova mimo vyučování.

Tabulka 1. Vymezení termínů

Odborný termín	Charakteristika
Výchova mimotřídní	Činnosti uskutečňované školou, mimo povinnou školní výuku. Termín pochází z anglického extra class, out-of-class = mimo třídu, aktivita mimotřídní či z francouzského éducation complémentaire, překládáno jako výchova doplňující, nicméně realizovaná ve škole. Typickým příkladem je například tvorba školního časopisu.
Výchova mimoškolní	Aktivita, které jsou realizovány mimo školní prostředí (např. v zařízeních volného času). Termín pochází z anglického after school activities, extra-school activities, což se volně překládá jako aktivity po školní, činnost mimoškolní či z francouzského extrascolaire – mimoškolní.
Výchova mimo vyučování	Výchova mimo vyučování je založena na aktivitách a činnostech mimo plánovaný proces, zvaný vyučování. Lze tomu rozumět tak, že výchova mimo vyučování neobchází školu jako instituci, nýbrž i škola může nabízet nespočetné množství volnočasových aktivit.

Zdroj: Hofbauer, 2004, s. 15-16

Pávková, Pavlíková, Hrdličková in Pávková a kol. (2008) se podrobněji zabývají výchovou mimo vyučování, která tvoří značnou část pedagogického působení na jedince. Nejenom, že pomáhá utvářet hodnotový žebříček, ale vede k smysluplnému využití volného času, uspokojuje lidské potřeby a přispívá k rozvoji znalostí, schopností a dovedností. V neposlední řadě má výchova mimo vyučování vliv na podporu a rozvoj duševního zdraví a eliminaci sociálně patologických jevů.

Hájek (in Pávková, Hájek, 2007, s. 9) vnímá výchovu jako „*společenský proces, a tedy i výchovu ve školní družině je třeba chápat jako součást nutné společenské reprodukce, nikoli jako hlídání dětí.*“

1.3.1 Instituce pro výchovu mimo vyučování

Výchova mimo vyučování je zpravidla institucionálně zakotvena. Dle Vyhnálkové ([online], 2013, s. 53) můžeme instituce rozdělit následovně:

- výchovné a vzdělávací instituce zapsané v rejstříku škol a školských zařízení;
- nestátní neziskové organizace, zvláště spolky dětí a mládeže;
- zařízení sociálních služeb, zdravotnická zařízení a jiná zařízení mimo resort školství;
- volnočasové organizace působící na komerčním principu.

1.3.2 Funkce výchovy mimo vyučování

Zvláštní oblastí výchovy a jejího působení je výchova mimo vyučování. Její základní rysy tkví mimo jiné ve funkcích, jež plní. Mezi ty výchozí patří zejména funkce výchovně-vzdělávací, preventivní, zdravotní a sociální. Ty jsou plněny a realizovány v rozmezí, které odpovídá povaze daného zařízení či instituce (Pávková, Pavlíková, Hrdličková in Pávková a kol., 2008). Bendl (2015) podotýká, že výše uvedené funkce se v běžné praxi prolínají a vzájemně doplňují.

Výchovně-vzdělávací funkce je ve znamení úmyslného působení na osobnost jedince. Volný čas poskytuje množství příležitostí k ovlivňování psychické, fyzické a sociální složky osobnosti a podílí se na prohlubování schopností, emocí, ale i volných vlastností. Prostřednictvím výchovy mimo vyučování a volného času dochází k uspokojování potřeb, získávání zájmů a poznávání nového, dosud neznámého. Mimo jiné jedinci získávají nezbytné znalosti, dovednosti, návyky. Výchovně-vzdělávací funkce navíc formuje vztah k celoživotnímu učení, které je nedílnou součástí lidského života (Bendl, 2015). Pávková, Pavlíková, Hrdličková in Pávková a kol. (2008, s. 40) podotýkají: „*Na základě praktických činností a zkušeností si mladí lidé vytvářejí vlastní názor na život a na svět.*“

Zdravotní funkce přispívá ke zdravému tělesnému, duševnímu a sociálnímu vývoji vychovávaných (Bendl, 2015). Prostřednictvím obměňování aktivit různorodé povahy a vhodného režimu napomáhá tvořit zdravý životní styl dětí a mládeže. Obzvláště významnou roli zde hraje stimulace a vytváření možností k pohybu. Zejména pohyb a sport vyvažují dlouhodobé každodenní sezení ve školních lavicích. Nejenom tělovýchovné činnosti, ale také pobyt na čerstvém vzduchu v přírodě je nezbytný pro duševní vývoj (Pávková, Pavlíková, Hrdličková in Pávková a kol., 2008).

Funkce, kterou veřejnost v případě školních družin považuje za nejdůležitější, se nazývá sociální. Hlavním důvodem nálepky významnosti je zejména fakt, že sociální funkce do jisté míry plní a realizuje funkci rodinné výchovy (Pávková, Pavlíková, Hrdličková in Pávková a kol., 2008). Na tuto funkci lze však nahlížet z různých pohledů. Nejenže dohlíží nad dětmi mimo vyučování, ale také umožňuje dětem najít si kamarády, spřátelit se a navazovat sociální vztahy. Prostřednictvím sociální funkce se zdokonalují komunikativní dovednosti, zároveň probíhá tzv. nenásilné sociální učení (Bendl, 2015).

Výchova ve volném čase a její preventivní funkce se snaží o eliminaci sociálně patologických jevů. Bendl (2015, s. 123) říká: „*Vhodně volené a dostupné volnočasové aktivity slouží jako nespecifická prevence. U dítěte, které umí dobře využívat volný čas, má své zájmy a věnuje se jim, je méně pravděpodobné, že podlehne špatným vzorům a projeví se u něho některé z patologických jevů. Primární prevence je celkově efektivní, relativně levná a účinná, zejména v porovnání se sekundární a terciární prevencí. Lepší je negativním jevům předcházet, než je napravovat.*“

1.3.3 Požadavky na výchovu mimo vyučování

Nejen, že by vychovatel měl směřovat k naplňování výchovných cílů, ale také by měl respektovat jisté požadavky. Některé z nich byly formulovány již Komenským, jsou jimi například postupy od blízkého ke vzdálenému, od konkrétního k abstraktnímu, nebo požadavek od známého k neznámému. Dnes je pro požadavky na výchovu charakteristická různá míra obecnosti. Nejobecnějším požadavkům říkáme principy, mezi ně lze zařadit například princip demokratičnosti, vědeckosti a propojení teorie a praxe. Druhá skupina požadavků nese název pedagogické zásady. Lze je pochopit jako konkrétnější požadavky, mezi které řadíme zásadu cílevědomosti, soustavnosti, přiměřenosti, názornosti, trvalosti, aj. Tyto popsané požadavky jsou typické pro všechny odvětví výchovy (Pávková in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011).

Pro výchovu mimo vyučování však existují specifické požadavky:

- požadavek pedagogického ovlivňování volného času – vedení k smysluplnému využívání volného času, zároveň je zde důležité citlivé a nenásilné vedení;
- požadavek dobrovolnosti – ve smyslu svobodného výběru činností a přání jedinců;

- požadavek jednoty a specifčnosti vyučování a doby mimo vyučování – každá z oblastí má jeden společný cíl, tím je rozvoj osobnosti, přičemž k jeho dosahování se používají odlišné prostředky, nezbytnost spolupráce;
- požadavek aktivity – aktivní podíl jedinců, naučení dětí se bavit;
- požadavek seberealizace – souvisí s úspěchem jedinců, pocit úspěchu je významný i pro účastníky, kterým se ve škole nedaří, pestrá nabídka aktivit vede k tomu, aby si každý našel to své, úspěch souvisí taktéž s duševní pohodou;
- požadavek pestrosti a přitažlivost – úzce souvisí s obsahem činností, s metodami a formami, s přáním jedinců;
- požadavek odpočinkového a rekreačního zaměření – regenerace sil, odstranění únavy;
- požadavek citlivosti a citovosti – zejména v oblasti motivace, úzce souvisí taktéž s výchovou zážitkem;
- požadavek sociálního kontaktu – příležitost poznávání nových kamarádů, komunikaci, vývoj sociálních skupin (Bendl, 2015).

1.4 Školní družina

Školní družiny, často řazené mezi základní prvek výchovy mimo vyučování, patří mezi školská zařízení, která jsou ukotvena ve vyhlášce č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. Vedle školních družin hovoří vyhláška také o školních klubech a střediscích volného času (domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností). Cílovou skupinu školních družin tvoří děti mladšího školního věku, tedy žáci prvního stupně základního vzdělávání (Hájek in Pávková, Hájek, 2007).

Bendl (2015) podotýká, že školní družiny jsou zpravidla zřízeny při základních školách. Zároveň však upozorňuje na fakt, že mohou fungovat i jako samostatná zařízení pro žáky více škol.

Nejenže se ŠD v naší zemi mohou pyšnit dlouholetou tradicí, ale také jsou řazené mezi ty, které hrají v systému vzdělávání a v životě žáka důležitou roli, zejména v souvislosti s naplňováním a zabezpečováním jejich volného času (Hájek in Pávková, Hájek, 2007).

Hájek (in Pávková, Hájek, 2007, s. 7) charakterizuje školní družiny jako: „zařízení, kde se děti mladšího školního věku seznamují s možnou škálou zájmových aktivit, s jejich obsahem a formami. Nabídkou různých činností aktivizují děti, prohlubují jejich

školní znalosti, zájmovými činnostmi rozvíjí jejich osobnost a zdokonalují jejich kompetence. “

Pávková, Pavlíková, Hrdličková in Pávková a kol., (2008, s. 43) hovoří o důležitosti ŠD: *„Kromě výchovné a zdravotní funkce má velký význam sociální poslání, protože toto zařízení zajišťuje sociální péči a bezpečnost dětí v době, kdy jsou rodiče v zaměstnání. Vzhledem k věkovým zvláštnostem dětí mladšího školního věku, zejména ve velké šíři a labilitě zájmů, se výchovná činnost orientuje na co nejpestřejší strukturu zájmových činností a uspokojení velké potřeby pohybu. “*

Hájek (in Pávková, Hájek, 2007) upozorňuje na fakt, že školní družiny nelze chápat jako pokračování či trvání školního vyučování, ale jedná se o jakýsi mezičlánek mezi povinnou výukou a pobytem doma. Pedagogická práce s dětmi ve školní družině má svá specifika a odlišuje se od běžného vyučování. Zároveň je nutné pochopit, že školní družina neplní funkci hlídání dětí, ale naplňuje funkci výchovnou, která tvoří prvek společenské reprodukce.

Jeden z mnoha důvodů, proč rodiče přihlašují děti do ŠD je úsilí eliminovat sociálně patologické jevy, kterými jsou děti vystaveny. S tím je spojena snaha nabýt vědomosti, dovednosti a postoje, které pomáhají orientovat se společností a čelit jejím nástrahám (Hájek in Pávková, Hájek, 2007).

1.4.1 Podmínky pro činnost školní družiny

Dle Hájka (in Pávková, Hájek, 2007) představuje fungování školní družiny a práce v ní určité zvláštnosti v podobě samostatné oblasti vzdělávacích činností, se kterými souvisí taktéž specifické požadavky a zásady pedagogiky volného času. Na základě toho byly stanoveny následující podmínky pro fungování a činnost školních družin:

- personální podmínky (kvalifikační požadavky a osobnostní předpoklady pro práci vychovatelů ve školních družinách);
- materiální podmínky (prostory, prostředí a vybavení);
- řídicí a kontrolní podmínky (vedení dokumentace, spolupráce školní družiny s dalšími subjekty, právní a bezpečnostní předpisy).

Na základě § 10, vyhlášky č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání lze vymezit organizaci ve školní družině. Aby byly zabezpečeny funkce a chod ŠD, jsou děti seskupeny do oddělení. Vyhláška stanovuje kapacitu oddělení, to tvoří nejvýše 30 žáků (Vyhláška 74/2005 Sb, § 10).

Z důvodu zájmových kroužků, které může organizovat a zřizovat právě ŠD nebo samostatně základní škola, ale také z důvodu jiných zájmových činností, je pro školní družinu typické, že během dne počty žáků kolísají, přičemž odchody dětí domů se mohou taktéž lišit. Přestože je školní družina určena výhradně žákům prvního stupně základního vzdělávání, v odůvodněných případech lze přijmout i žáka druhého stupně. Charakteristickým rysem družin je její pravidelná docházka, rozumí se tím nejméně tři a více dnů v týdnu (Hájek in Pávková, Hájek, 2007).

1.4.2 Cíl výchovy ve školní družině

Zájmové vzdělávání ve školní družině stojí na několika cílech. Hlavním cílem je maximálně podporovat individuální rozvoj dítěte. Toho lze dosáhnout prostřednictvím bohatého denního programu, místních podmínek, ale také prostřednictvím kvalifikovaných pedagogů. ŠD je také místem, které by mělo nabízet činnosti, které jsou pro děti nejen podnětné, ale také poutavé a svým obsahem bohaté. Zároveň se dítě ve školní družině nějakým způsobem projevuje, zaměstnává a baví. Školní družinu lze také považovat za bezpečné prostředí, ať už z hlediska sociálního, fyzického či emocionálního (Hájek in Pávková, Hájek, 2007).

Jelikož je školní družina velmi úzce spojena s volným časem, považujeme za důležité zmínit také cíle výchovy ve volném čase. Tyto cíle lze rozdělit na obecné a dílčí výchovné cíle. Typickým obecným cílem výchovy ve volném čase je *„naučit jedince hospodařit s volným časem, rozumně ho využívat, reálně oceňovat volný čas jako významnou hodnotu.“* Z uvedených obecných cílů lze pak vyvodit cíle dílčí, příkladem je: *„naučit vychovávané odpočívat a rekreovat se, rozvíjet jejich zájmy a specifické schopnosti, uspokojovat a kultivovat jejich potřeby, naučit je vhodně uspořádat režim dne, vést je ke zdravému životnímu stylu, podporovat myšlenku celoživotního vzdělávání. Své zvláštní cíle mají také jednotlivé oblasti zájmového vzdělání“* (Pávková in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 75).

Školský zákon v § 2 hovoří o obecných cílech vzdělávání, ze kterých můžeme vycházet i ve školní družině. Tyto cíle blíže ukazuje obrázek níže.

Obrázek 1. Obecné cíle vzdělávání

Zdroj: Zákon č. 561/2004 Sb., § 2, odst. 2, písm. a-g

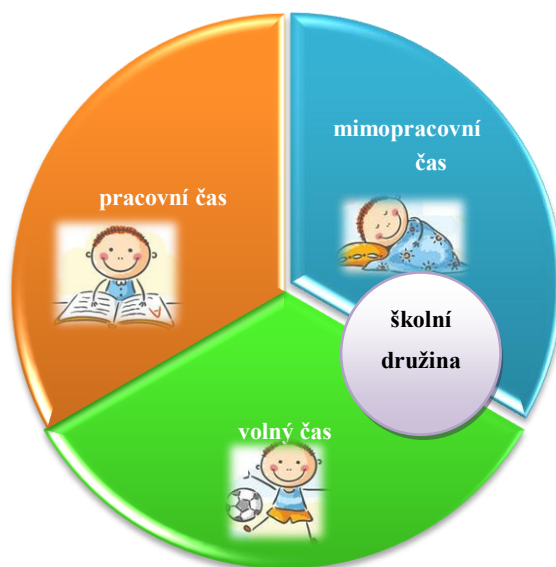
Hájek (in Pávková, Hájek, 2007, s. 11) upozorňuje, že pro potřeby ŠD lze využít Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Zde jsou cíle formulovány stručněji. Záměr je orientován především na „*rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání, osvojení základních hodnot, na nichž je založena naše společnost a získání osobní samostatnosti a schopnosti projevat se jako samostatná osobnost působící na své okolí*“ (RVP pro předškolní vzdělávání [online], 2018, s. 10).

Hájek (in Pávková, Hájek, 2007, s. 11) doplňuje také cíl specifický pro školní družinu, tím je: „*vychovávat k smysluplnému využívání volného času a vybavovat žáky dostatkem námětů pro naplňování volného času.*“

V rámci volnočasových aktivit nabízí ŠD nespočet činností směřujících k rozvoji dovedností a nadání. A protože se dětem věnuje ŠD ve volném čase, přímo navazuje na rozvoj kompetencí (Pospíšilová, Komínková, 2015). Činnosti ve školních družinách by tak měly vyústit v nabytí právě tzv. klíčových kompetencí (Hájek in Pávková, Hájek, 2007). Termín kompetence lze definovat jako: „*soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince*“ (RVP pro předškolní vzdělávání [online], 2018, s. 10). Kompetence lze chápat jako určitou sbírku výstupů, které jsou prakticky orientovány, tzn., že směřují k seberealizaci a začlenění do zaměstnání a společnosti (Hájek in Pávková, Hájek, 2007). Mezi rozvíjené kompetence ve školní družině patří kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní. V souvislosti se školní družinou je nutné vzpomenout také kompetence k trávení volného času ve smyslu jeho efektivního a smysluplného naplňování. Toto specifikum je charakteristické tím, že podporuje rozvoj zájmů, volí činnosti ke kompenzaci stresových situací a utváří návyky, jak si správně hrát (Holeyšovská, 2009).

1.4.3 Činnosti v rámci školní družiny

Než přejdeme k obsahu a činnostem ŠD, je třeba rozdělit den žáka do třech časových bloků, ty demonstruje obrázek níže.

Obrázek 2. Časový úsek dne dítěte

Zdroj: Hájek, in Pávková, Hájek, 2007, s. 15

Hájek (in Pávková, Hájek, 2007) den dítěte dělí do tří bloků. Hovoří o tzv. době pracovní, tu lze chápat jako dobu, kdy se dítě věnuje školním povinnostem, tzn., že zde řadíme vyučování, ale také přípravu na vyučování v podobě domácích úkolů, či jiných školních závazků. Dalším časovým úsekem je tzv. doba mimopracovní, pro kterou je charakteristická obnova sil, dodávání energie tělu a nepostradatelné fyziologické úkony, mezi které patří strava, spánek, hygiena. Posledním úsekem je doba volného času, pro kterou je typická dobrovolná volba činností, kterým se dítě rádo věnuje. To, kam umístit dobu, kterou dítě tráví ve školní družině, není vůbec jednoduché. Z pohledu rodičů je zde dítě umístěno zejména ze sociálního důvodu, přičemž sociální aspekt chápeme ve smyslu zastoupení rodiny v době, kdy jsou rodiče v zaměstnání, přičemž školní družina pro dítě znamená bezpečné prostředí pod pedagogickým dozorem v době, než odchází dítě domů. Proto je také školní družina umístěna na hranici mimopracovního a volného času. Hájek (in Pávková, Hájek, 2007) taktéž upozorňuje na to, jak je významné, aby vychovatelka vnímala projevovaný zájem žáků o školní družinu během školního roku, na základě toho lze usoudit, zda v oddělení převládá doba volnočasová,

kdy žáci do družiny chodí dobrovolně a na základě svého zájmu, či převažuje doba mimopracovní, která představuje výše popsaný sociální aspekt.

Podle Pávkové, Pavlíkové, Hrdličkové in Pávková a kol. (2008) má obsah výchovy ve školní družině charakter velkého množství činností, přičemž pro některé z nich je typický princip dobrovolnosti, pro ostatní příznačná povinnost. Výčet činností nám dokládá obrázek níže.

Obrázek 3. Princip dobrovolnosti a charakter povinnosti

Zdroj: Pávková, Pavlíková, Hrdličková in Pávková a kol., (2008)

„Činnost školní družiny navazuje specifickým způsobem na vzdělávací činnost základní školy. Není však přímým pokračováním vyučování, ani ho nenahrazuje. Týdenní a denní rozvrh činností je sestaven tak, aby vyhovoval požadavkům duševní hygieny (střídání klidných a pohybově náročných činností, práce a odpočinku, organizovaných a spontánních činností apod.). Zároveň musí režim vytvářet dobré podmínky pro uskutečňování výchovných záměrů pedagogů. Přitom je nezbytné, aby vyhovoval i potřebám a zájmům dětí a respektoval jejich věkové zvláštnosti“ (Pávková, Pavlíková, Hrdličková, Hájek, Stárka in Pávková a kol., 2008, s. 114).

Odpočinkové činnosti ve školní družině se vyznačují psychickou a fyzickou nenáročností. Z tohoto důvodu se řadí do času po obědě, přičemž mají úlohu odstranit únavu dítěte po vyučování. Na základě pozorování, potřeby a situace, může zařadit vychovatelka odpočinkové činnosti ve školní družině i během dne, například v časných

ranních hodinách nebo později odpoledne. Mohou být zvoleny na základě přání či požadavků dětí, přičemž zde řadíme povídání, klidné, spontánní hry, relaxační či hudební činnosti, diskuse, pohádky, stolní hry, apod. (Pávková, Pavlíková, Hrdličková in Pávková a kol., 2008). Pospíšilová, Komínková (2015) jsou toho názoru, že odpočinkové a rekreační činnosti jsou v souvislosti s výchovou podstatné, neboť na základě těchto činností se děti učí rozlišovat práci a odpočinek, který má vliv nejen na život dítěte a jeho hodnoty, ale také na pracovní výkony později v dospělosti.

Velmi významnou úlohu v odstranění únavy plní taktéž rekreační činnosti, pod kterými si lze představit zejména pohybové aktivity, přičemž pokud to dovolují podmínky, měly by být prováděny venku. Rekreační činnosti plní zejména funkci zdravotně-hygienickou, se kterou je spojen zdravý psychický, ale i fyzický stav dítěte. Spolu se zájmovými činnostmi tvoří dvě hlavní těžiště obsahu výchovy mimo vyučování (Pávková, Pavlíková, Hrdličková in Pávková a kol., 2008).

Naplnění potřeb dítěte, rozvoj schopností a motivace je charakteristickým rysem pro nejdůležitější činnosti ve školní družině, tedy zájmové činnosti (Pávková, Pavlíková, Hrdličková in Pávková a kol., 2008).

Prostřednictvím sebeobslužných činností se směřuje nejen k upevnování hygienických návyků a péči o vlastní osobu, ale také k péči o své prostředí. Ve ŠD se také klade důraz na návyky při jednání s lidmi (Pávková, Pavlíková, Hrdličková in Pávková a kol., 2008).

Osvěta, dobrovolnictví a kulturní aktivity jsou typické pro veřejně prospěšnou činnost. Příkladem takové činnosti může být například nácvik vystoupení školní družiny (Pávková, Pavlíková, Hrdličková in Pávková a kol., 2008). Pospíšilová, Komínková (2015) shledávají u sebeobslužných a veřejně prospěšných činností společný předmět. Tím je péče o člověka. U veřejně prospěšných činností se myslí především pomoc druhým, ale také směřování k zodpovědnosti za prostředí, ve kterém děti žijí.

Přípravu na vyučování ve školní družině lze charakterizovat jako blok činností směřující k plnění školních povinností, avšak jednotlivé školní družiny se podílejí různou mírou na přípravě na vyučování. Ideální situace spočívá v kontaktu vychovatele s tím, co žáci aktuálně probírají a zařazení didaktických her a praktického využití na dané téma. Podmínkou je však poutavost, aktivizace a odlišnost od vyučování (Pávková, Pavlíková, Hrdličková in Pávková a kol., 2008). Přípravu na vyučování ve školní družině nelze vnímat jako pokračování výuky. Vychovatelé mohou pracovat

například s inscenační metodou, mohou používat encyklopedie, časopisy a prostřednictvím zábavných aktivit směřovat k cíli, jímž je opakování či prohlubování učiva (Pospíšilová, Komínková, 2015).

1.4.4 Charakteristika dne ve školní družině

Struktura dne, tedy časové uspořádání činností ve ŠD musí být v souladu s požadavky psychohygieny, tzn., že má být podporován tělesný, duševní i sociální vývoj jedince. Nehraje zde roli pouze časové uspořádání, ale i prostředí, ve kterém se dítě nachází. Z hlediska výkonnosti člověka, je nutné přihlížet k jeho biorytmům, neboť v určitém čase člověk vykazuje únavu nebo menší výkonnost. Typickým příkladem mohou být brzké ranní hodiny nebo naopak hodiny večerní, ale také čas po obědě, po fyzicky náročných činnostech. Pokud přejdeme do školního prostředí je touto dobou například začátek a konec školního roku, ale také čas před a po klasifikaci. V tomto období se doporučuje ve ŠD zařazovat méně náročné činnosti. Pro vysokou výkonnost je pak typický čas mezi 15. - 17. hodinou, druhý a čtvrtý den v týdnu. V těchto časech se zařazují náročnější aktivity. Podmínky ve školní družině, individuální zvláštnosti, ale také pedagogicko-psychologické poznatky a znalosti vývojové psychologie jsou důležitými body, které vychovatelka respektuje, jestliže vede běžný den ve školní družině (Pávková in Pávková, Hájek, 2007).

V souvislosti se ŠD nelze opomenout hru, která patří mezi základní činnost, která zde přináší zážitky a kladné naladění a emoce (Hájek in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011).

Jestliže je v chodu ranní družina, měly by být zařazeny spíše klidné a nenáročné činnosti a aktivity individuální (omalovánky, pohádky, poslech hudby, klidové a odpočinkové činnosti). Také v čase po obědě je třeba dbát na odpočinek a klid. Vhodné jsou spontánní aktivity, ať už individuálního či skupinového charakteru. Po odpočinku následují zpravidla pohybové aktivity, neboť pohyb kompenzuje dopolední sezení v lavicích, zároveň je pohyb důležitou potřebou dětí mladšího školního věku. Kolem 15. hodiny většinou začínají náročnější zájmové činnosti, ale také příprava na vyučování. V pozdějších hodinách následují opět odpočinkové činnosti (Pávková in Hájek, Pávková, 2007).

1.5 Zájmová činnost ve školní družině

Podstatou volnočasových činností nejen ve školních družinách, ale také v mimoškolním prostředí, jsou aktivity založené na zájmu. Smysluplné trávení a naplňování volného času souvisí taktéž s navozováním, rozvíjením a usměrňováním zájmů. Zájem lze charakterizovat jako dispozici, která nás vede k tomu, abychom věnovali konkrétní věci pozornost, a zároveň nás motivuje k daným činnostem. Tyto činnosti jsou vyvolávány určitými stimuly, které utváří jejich směr. A tak lze podotknout, že pro všechno, co tvoříme a děláme, existují určité motivy, tedy navození, atmosféry, či vzbuzení aktivity. Do skupiny motivů je možno zařadit základní potřeby člověka, vrozené předpoklady, ale také životní hodnoty jedince. Proto také zájmy patří mezi vlastnosti aktivačně-motivační (Hájek in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011).

Hájek (in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 166) hovoří o zájmu jako o „*relativně stálém zaměření osobnosti. Zajímavému předmětu nebo činnosti přikládá jedinec zvláštní hodnotu, a proto je veden snahou po aktivním styku s ním, neboť mu přináší kladné citové naladění a uspokojení.*“

Na rozdíl od psychologie, která vnímá zájmy jako individuálně osobnostní jevy, pedagogika sleduje problematiku zájmů v souvislosti s formováním jedinců v procesu, který nazýváme výchovou. Nezajímá se pouze o zájmy, které již existují, ale rovněž se zabývá ovlivňováním a vytvářením okolností a příležitostí pro vznik nových zájmů. (Pávková, Pavlíková, Hájek in Pávková a kol., 2008).

Hájek (in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011) se domnívá, že zájmové činnosti mají pozitivní vliv na výchovu a vzdělávání, zároveň je lze přiřadit k socializačním nástrojům a rovněž zastávají významnou úlohu jak v individuálním, tak společenském rozvoji jedince. Pro zájmové činnosti je velmi důležitá dobrovolnost. To znamená, že si člověk vybírá objekt zájmu, ke kterému má vztah, svobodně a na základě jeho rozhodnutí.

Považujeme za významné podotknout, že také zájmy se vyvíjejí. Obsah zájmových činností je závislý na věku jedinců, náročnosti činností a na předchozích zkušenostech. „*Zájmy v mladším školním věku nejsou ještě rozlišeny, a proto je nutné dětem k výběru předkládat činnosti, při kterých se mění nejen jejich obsah, ale i prostředí, v němž probíhají*“ (Pávková, Pavlíková, Hájek in Pávková a kol., 2008, s. 97). Pro děti mladšího školního věku je typická jejich dychtivost po všem novém, zaujetí a nadšení. S mladším školním věkem se pojí spíše krátkodobé zájmy, proto je nutné dbát na

pestrost zájmových činností. Později se zájmy prohlubují a specializují (Pávková, Pavlíková, Hájek in Pávková a kol., 2008).

Zájmové činnosti zastávají mnoho funkcí. Nejvíce však naplňují funkci výchovně – vzdělávací. Poskytují zejména odreagování a relaxaci, prožívání kladných emocí, odhadnout a poznávat vlastní možnosti a hranice, rozvíjí kreativitu a podporují samostatnost a naplňují a uspokojují základní lidské potřeby. Zájmové činnosti se podílí na rozvoji osobnosti. Mají jak motivační, tak socializační charakter a v neposlední řadě jsou podpůrným prostředkem v seberealizaci člověka (Hájek in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011).

1.5.1 Klasifikace zájmových činností

Hájek (in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011) uvádí, že zájmy lze třídit podle nejrůznějších kritérií, např.: dle úrovně činnosti, času, koncentrace, společenských hodnot a také klasicky podle obsahu.

Podle úrovně činnosti dělíme zájmové činnosti na aktivní, jinak také produktivní a zájmové činnosti receptivní. První skupina aktivních činností je charakteristická produktivitou. Jedinec vyvíjí úsilí k dosažení cílů a aktivně se věnuje objektu svého zájmu. Typickým příkladem je malování, zpěv či sport. Pro druhou skupinou receptivních činností je typické vnímání objektu zájmu. Zde se řadí sledování filmů, přednášky, besedy. Zde však hrozí pasivita jedince a vytváření konzumních vztahů. Není však vyloučeno, že se obě činnosti nemohou prolínat a vzájemně doplňovat (Hájek in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011).

U zájmu lze rozlišit také jejich intenzitu. Z tohoto hlediska dělíme zájmy na hluboké a povrchní. S hlubokými zájmy je spojeno úsilí a píle jedinců. Zároveň hluboké zájmy mají vliv na uspokojování potřeb, citů, ovlivňování jedinců, přičemž také přispívají k zdokonalování znalostí a dovedností (Hájek in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011).

Podle času lze zájmy rozdělit do tří skupin. Hovoříme pak o zájmech krátkodobých, dočasných a trvalých. Je nutné však podotknout, že čas spolu s intenzitou zájmů je ovlivněn zráním a vývojem jedinců (Hájek in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011).

Dále lze zájmy dělit dle jejich koncentrace do dvou skupin – jednostranné a mnohostranné. Hájek (in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011) však uvádí, že mnohostranné zájmy lze považovat za povrchní, jednostranné pak dává do souvislosti se zájmy hlubokými.

Z pohledu společenských norem zájmy dělíme na žádoucí, které v sobě nesou hodnoty. Proto jsou také označovány jako zájmy hodnotné. Druhou skupiny tvoří zájmy nežádoucí, které jsou v rozporu s normami společnosti. Zájmová činnost, která je tzv. společensky ovlivňovaná, zároveň je motivovaná a řízená, v sobě zahrnuje nejen žádoucí rozvoj osobnosti, ale i smysluplné trávení volného času. Hájek (in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 169) odkazuje na to, že: *„je prokázáno, že výchova ke zdravému společensky žádoucímu užívání volného času v dětství je efektivnější a levnější než následná převýchova narušených jedinců.“*

Tradičně se zájmové činnosti dělí podle obsahu do pěti skupin: společenskovední, esteticko-výchovné; pracovní-technické; přírodovědně-ekologické; tělovýchovné, sportovní a turistické. Dnes se stávají velmi oblíbenou zájmovou činností také aktivity spojené s výpočetní technikou. Avšak je důležité připomenout, že existuje velké množství zájmových odvětví, které nelze jednoznačně zařadit (Pávková, Pavlíková, Hájek in Pávková a kol., 2008). Tohoto dělení a následné charakteristiky využíváme při tvorbě metodických listů školní družiny v praktické části bakalářské práce.

Společenskovední zájmová činnost směřuje nejen k poznávání aktuálního dění ve společnosti, ale také seznamuje s historií a jejími souvislostmi. Snaží se uchovávat vztah k vlasti, k mateřskému jazyku a nezapomíná také na tradice. Výchovu k vlastenectví, výchovu k partnerství a rodičovství, sběratelství a jazykovědu můžeme považovat za základní oblasti společenskovední zájmové činnosti (Pávková, Pavlíková, Hájek in Pávková a kol., 2008). Na základě etnografické studie ŠD popisuje Pospíšilová a Komínková (2015, s. 50) společenskovední zájmovou činnost: *„celý týden byl například věnován některé osobnosti české literatury, vědy, či filmu u příležitosti jejího výročí. Děti se seznamovaly s dílem autora a jeho životem pomocí her, soutěží či videoprojekce.“* Prostřednictvím společenskovední zájmové činnosti děti navštěvující školní družinu poznávají významné objekty, seznamují se s památkami a historií, sbírají informace o významných osobnostech. Patří zde také téma lidových tradic, zvyků a náboženství. Jiní najdou zalíbení ve studiu jazyků či sběratelství (Pávková, Pavlíková a Hájek in Pávková a kol., 2008).

Jak název napovídá, esteticko-výchovné činnosti vytváří estetické vztahy nejen k přírodě, ale také ke společnosti a jejím hodnotám prostřednictvím výtvarného, hudebního, ale i pohybového a literárně-dramatického vyjádření, tím rozvíjí tvořivost dětí. Právě tvořivé aktivity jsou pro esteticko-výchovné činnosti zvláště důležité, neboť

s sebou mohou nést mnohé zážitky, ale také motivaci k dalším činnostem (Pávková, Pavlíková, Hájek, in Pávková a kol., 2008).

Do pracovních-technických zájmových činností patří mnohostranné aktivity, které na jedné straně směřují k rozvoji manuálních dovedností a tvořivosti, na straně druhé směřuje k prohloubení poznatků v oblasti vědy a techniky (Pávková, Pavlíková, Hájek in Pávková a kol., 2008). Dle Pospíšilové, Komínkové (2015) patří pracovních-technické činnosti mezi velmi oblíbené u dětí. Důvodem je možnost aplikovat teoretické poznatky v praxi, podpora tvořivosti, kompenzace dlouhého sezení v lavicích, rozvoj technického uvažování, motoriky, fantazie. Do pracovních-technických činností lze zařadit práci s různými materiály (dřevo, korálky, drátky, přírodní materiály, papír, textil, plasty), modelářské činnosti, vaření, dopravní výchova a dnes velmi oblíbená výpočetní technika (Pávková, Pavlíková, Hájek in Pávková a kol., 2008).

Přírodovědné zájmové činnosti využívají zaujetí dětí pro přírodu. Vedou k rozvoji znalostí v oblasti živé i neživé přírody, a také směřují k pěstování odpovědnosti za její ochranu. Přírodovědné aktivity mohou u jedinců vzbudit zájem o pěstitelství a chovatelství, rovněž tyto činnosti mohou být součástí přírodovědných zájmových činností (Pávková, Pavlíková, Hájek, in Pávková a kol., 2008).

Tělovýchovné, sportovní a turistické zájmové činnosti vedou k zamezení klesající tělesné zdatnosti dětí, napomáhají k udržení fyzického i duševního zdraví. Pohyb je velmi důležitý také v souvislosti s vývojem dětí. Příležitost poznávat sporty a věnovat se jim v dětství, podněcuje také to, aby se pohybové aktivity staly přirozenou potřebou dospělých (Pávková, Pavlíková, Hájek in Pávková a kol., 2008).

1.5.2 Formy zájmového vzdělávání

Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání hovoří o šesti formách zájmového vzdělávání:

- příležitostná výchovná, vzdělávací, zájmová a tematická rekreační činnost, která však není spojena s pobytem mimo místo, kde organizace sídlí;
- pravidelná výchovná, vzdělávací a zájmová činnost;
- táborová a další činnost, která je spojena s pobytem mimo místo, kde daná organizace sídlí;
- osvětová činnost, shromažďování a poskytování informací pro děti, žáky, studenty a další osoby, činnosti směřující k prevenci rizikového chování, výchova k dobrovolnictví;

- otevřená nabídka spontánních aktivit (Vyhláška č. 74/2005 Sb., § 2).

Organizační formy zájmových činností vyplývají z povahy instituce, ve které se realizují. Jestliže hovoříme o školních družinách, lze říci, že nabízí nejčastěji pravidelnou každodenní zájmovou činnost. Podoba, v jaké se odehrává pravidelná zájmová činnost, se nazývá zájmový útvar. ŠD však může nabízet taktéž příležitostnou zájmovou činnost v podobě akcí - dýňové stezky, lampionový průvod či vánoční radovánky, ale také lze hovořit o exkurzích, besedách, olympiádách, apod. Ve ŠD jsou do každodenního programu zahrnuty také spontánní aktivity pro přihlášené žáky ŠD v podobě ranních spontánních her, odpoledního odpočinku, činnostech venku. Spontánní aktivity jsou základem pro utváření přátelství a kamarádkou komunikaci, příležitost zahrát si, poslouchat hudbu, číst si (Hájek in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011).

Práce v zájmových útvarech vykazuje značné rozdíly od klasického vzdělávacího procesu ve škole. Pro činnosti v zájmových útvarech je příznačná dobrovolnost a samostatné rozhodování. Činnosti nejsou taktéž společensky uznávanou povinností, jako je školní docházka a s ní spojeny závazky. Náplň činností se v zájmových útvarech odráží od samotných zájmů, na rozdíl od školy, kde jsou vytvořeny osnovy. Také časová volnost v zájmových útvarech umožňuje vlastní tempo a využití množství metod a forem (Hájek in Hájek, Hofbauer, Pávková 2011).

1.5.3 Vzdělávací cíle a jejich taxonomie

Podle pedagogického slovníku lze vzdělávací cíl chápat jako: „jednu z klíčových didaktických kategorií, vymezující: 1. účel, záměr, výuky, 2. výstup, výsledek výuky.“ (Mareš, Průcha, Walterová, 2003, s. 29). Jelikož se vzdělávacími cíli pracujeme v praktické části bakalářské práce, považujeme za důležité je blíže specifikovat.

Podrobněji o vzdělávacím cíli hovoří Kalhous (in Kalhous, Obst a kol., 2002, s. 274): „výukový cíl chápeme jako představu o kvalitativních i kvantitativních změnách u jednotlivých žáků v oblasti kognitivní, afektivní a psychomotorické, kterých má být dosaženo ve stanoveném čase.“

Z uvedených definic lze shrnout, že cíl je jakýmsi ideálem či metou, ke které bychom se ve výchovně-vzdělávacím procesu rádi dopracovali. Kalhous (in Kalhous, Obst a kol., 2002) k výše uvedené definici doplňuje, že při stanovování cílů je pro učitele (v našem případě vychovatele) důležitá schopnost důkladného rozboru učiva, ale také pedagogicko-psychologická diagnostika žáků. Kalhous (in Kalhous, Obst a kol., 2002,

s. 274) žáky označuje jako tzv. „*spolutvůrce*,“ neboť by neměli být pouhými pasivními příjemci informací, ale měli by do výchovně-vzdělávacího procesu aktivně zasahovat. K očekávanému výsledku by měl tedy směřovat učitel nebo vychovatel se svými žáky společně. Jestliže je činnost žáků postavena na samostatné práci, může cíl představovat jistou motivaci. Cíle by měly přihlížet k celé osobnosti žáka, přičemž by ho měly rozvíjet po stránce:

- kognitivní - poznávací;
- psychomotorické - výcvikové;
- afektivní – postojoyé (Kalhous, in Kalhous, Obst a kol., 2002).

Mezi požadavky na formulaci cílů patří jejich komplexnost, konzistentnost, kontrolovatelnost, přiměřenost a v neposlední řadě jednoznačnost. Komplexnost znamená rozvoj žáka ve všech oblastech, tedy práce se všemi dimenzemi výukových cílů. V případě konzistentnosti musí učitel či vychovatel respektovat podřízenost nižších cílů vyšším. Cíle jsou tedy postupné, navazující. V praxi to znamená, že nižší cíle musí směřovat k dosažení cílů vyšších, zároveň jsou nižší cíle vyvozovány z cílů vyšších (k aplikaci učiva je nejprve nutné ho pochopit). Formulování cílů tak, aby je bylo možné ověřit je typickým rysem kontrolovatelnosti cílů. Cíle by měly být formulovány jednoznačně, neboť by neměly dopouštět více možných výkladů. Přiměřenost cílů znamená, že odpovídají nejen možnostem žáka, skupiny, ale také vnějším podmínkám jako je například vybavení či čas (Kalhous, in Kalhous, Obst a kol., 2002).

V souvislosti s cíli je nutné vzpomenout jejich taxonomii, která patří mezi užitečný nástroj, prostřednictvím kterého lze zajistit, aby žák disponoval určitým věděním, ale zároveň byl schopen tyto vědomosti, ale také dovednosti a postoje používat (Kalhous, in Kalhous, Obst a kol., 2002).

V oblasti kognitivních cílů je významná taxonomie dle B. S. Blooma, neboť řadí myšlenkové operace žáka od nejjednodušších. Vyjadřuje zvyšující se náročnost, kterou by měl žák zvládnout, zároveň vychází z pedagogicko-psychologických požadavků na kognitivní činnosti žáka. Taxonomie dle Blooma je významná rovněž pro zpětnou vazbu, neboť díky ní lze zjistit, na jaké úrovni žák úkol nebo činnost zvládl. Bloomova taxonomie se skládá z šesti kategorií, které jsou hierarchicky uspořádány:

- znalost (zapamatování);
- porozumění;
- aplikace;
- analýza;

- syntéza;
- hodnotící posouzení (Kalhous, in Kalhous, Obst a kol., 2002).

Jedna z nejstarších taxonomií psychomotorických cílů pochází od R. H. Davea. U taxonomie psychomotorických cílů platí velmi důležité pravidlo, které hovoří o tom, že je nezbytně nutné dodržovat kroky jednotlivých kategorií, do vyšších úrovní totiž nelze postoupit, jestliže nebude zvládnuta dovednost na nižší úrovni. Tato taxonomie obsahuje pět úrovní:

- imitace - nápodoba;
- manipulace – praktická cvičení;
- zpřesňování;
- koordinace;
- automatizace (Kalhous, in Kalhous, Obst a kol., 2002).

Dosahování poslední skupiny afektivních cílů je nejsložitější. Velmi významná je kladná odezva, motivace, osobnost žáka a učitele nebo vychovatele, hodnotový systém a také prostředí a jeho okolí. Afektivní cíle jsou velmi náročné na čas. Taxonomie podle B. Kratwohla byla upravena B. Niemierkem, který ji zjednodušil a upravil do dvou úrovní:

- I. úroveň
 - účast na činnostech – především na vnější popud, často bez iniciativy žáků, pouze s pozorností prováděná činnost;
 - podjímání se činností – přizpůsobování se situace, činnost začíná dělat žák samostatně;
- II. úroveň
 - naladění se k činnosti – spojen s dobrým pocitem z aktivity;
 - systém činností – zásady jednání, s nimiž se žák ztotožňuje (Kalhous, in Kalhous, Obst a kol., 2002).

1.5.4 Metody a organizační formy při využití zájmových činností

Skalková (1999, s. 166) definuje vyučovací metodu jako: „*způsoby záměrného uspořádání činností učitele a žáků, které směřují ke stanoveným cílům.*“ Kalhous (in Kalhous, Obst a kol., 2002, s. 307) k metodám doplňuje: „*chápe se jako vzájemnou spolupráci, v níž učitel akceptuje psychologické, sociální a somatické individuální zvláštnosti žáka a žák převážně na základě svých osobních svobodných aktivit se ztotožňuje se stanoveným výukovým cílem.*“ Z definic je patrné, že metody

jsou jakýmsi koordinovaným systémem vzájemné spolupráce žáka a učitele, vychovatele.

Protože není cílem práce popsat celou klasifikaci výukových metod, charakterizujeme pouze ty, se kterými budeme pracovat v modelech metodických listů.

Nejprve představíme metody monologické (popis, vysvětlování, vyprávění, přednáška) a dialogické (rozhovor, diskuse, debata), které Skalková (1999) řadí do metod slovních.

Z monologických metod blíže charakterizujeme vysvětlování a vyprávění. Vysvětlování lze charakterizovat jako postupný výklad, který slouží k objasnění situace, vztahů, jevů. Osoba, která vysvětluje, musí objasnit učivo po krocích a dbát také na náročnost, tzn. přizpůsobování úrovně žákům. K vysvětlování se váže zpětná vazba většinou ve formě krátké otázky. Často opomíjenou metodou je vyprávění, které může oživit přednes, neboť je citově zabarvené. U vyprávění je důležité, aby přednes nebyl čten. Nejen složitou, abstraktní věc lze oživit vyprávěním, ale také zde patří vyprávění životních příběhů. Typickým rysem vyprávění je emocionálnost, proto často směřuje k mladším dětem, neboť má vzbudit určitou míru zaujatosti (Skalková, 1999).

Z dialogických metod představíme diskusi. Diskusi charakterizuje (Kalhous, in Kalhous, Obst a kol., 2002, s. 321) jako: „*vzájemnou komunikaci mezi učitelem a žáky, mezi žáky navzájem při řešení didaktického problému.*“ Skalková (1999, s. 176) uvádí rozdíl mezi diskusí a rozhovorem, přičemž říká: „*od rozhovoru se liší tím, že se kladou širší otázky, které obsahují určitý vymezený úkol.*“ Dále do dialogických metod řadíme burzu nápadů, jinak řečeno také brainstorming. Cílem brainstormingu je, aby všichni účastníci během stanoveného času produkovali co nejvíce nápadů, které učitel nebo vychovatel zapisuje na tabuli. To evokuje žáky k dalším myšlenkám. V nápadech žáků pak hledáme jádro, přičemž žádný nápad nekritizujeme (Skalková, 1999).

Další skupinou metod, se kterou budeme později pracovat, jsou tzv. metody praktických činností žáků, do kterých řadíme praktické pracovní činnosti žáků různého obsahového zaměření, které mohou být spojené s tvořivostí žáků (Skalková, 1999).

Při práci s dětmi však lze uplatnit různé druhy metod, nemusíme se držet pouze jedné, ale můžeme vzájemně metody propojovat či střídat (Skalková, 1999).

Organizační formy výuky lze definovat jako „*vytvoření prostředí a způsob organizace činností učitele i žáků při vyučování*“ (Václavík, in Kalhous, Obst a kol., 2002). Pokud však budeme hovořit o školní družině, je nutné definici upravit. Za organizační formu bychom pak považovali vytvoření prostředí a způsob organizace

vychovatele a žáka při činnostech ve školní družině. Skalková (1999) uvádí základní proudy organizačních forem:

- hromadné (frontální vyučování);
- skupinové a kooperativní vyučování;
- individuální vyučování X individualizované vyučování;
- systém organizačních forem uplatňovaný při řešení projektů a integrovaných učebních celků;
- exkurze, vycházka (mimoškolní prostředí);
- domácí práce žáků (Skalková, 1999).

1.5.5 Motivace k zájmovým činnostem

Jeden z požadavků v zájmových oblastech je vzbudit nebo zesílit zájem u jedinců, tedy uspokojit jejich potřeby. Pro potřeby je typická jejich hierarchie. Nejdříve je nutné uspokojit základní fyziologické potřeby, mezi které patří například jídlo a spánek, poté můžeme přejít k uspokojení vyšších psychických potřeb (Pávková, Pavlíková, Hájek in Pávková a kol., 2008). Hájek (in Pávková, Hájek, 2007, s. 67) konkretizuje psychické potřeby:

- potřeba bezpečí, pocitu jistoty;
- potřeba lásky a citové odezvy;
- potřeba seberealizace, pochvaly a uznání;
- potřeba získávat nové zkušenosti;
- potřeba poznávání.

O potřebách hovoříme v souvislosti se strádáním, ale také v případě jejich přesycení. Konkrétně v zájmových činnostech může jít o nedostatek pohybu, seberealizace, komunikace. Člověk přirozeně směřuje k tomu, aby byl stav v rovnováze. Motivace, kterou určitým způsobem vyvolá vychovatel, podnítl potřebu, zároveň ukazuje způsoby, jak potřeby uspokojit. Zkušený pedagog při práci s motivací vychází ze znalosti dítěte, jeho úspěchů, znalostí osobních vlastností, aktuálního stavu. Motivace má tři významné funkce – aktivizuje, reguluje ve smyslu toho, co se má dítě naučit a posiluje jeho chování, názory, směry. Motivace by měla také rozvíjet a prohlubovat prvky sociálních kompetencí a participace na dění v sociální skupině. Správná motivace vytváří příjemnou atmosféru a navazuje na předchozí zkušenosti. Je však důležité vyvarovat se antimotivačním činitelům, mezi které patří ironie, zesměšnění, výtky, kritizování. To vše odrazuje od činností. Naopak dbát na viditelný výsledek, zvědavost a dobré

pohnutky k činnostem, patří k nezastupitelným prvkům motivace (Pávková, Pavlíková, Hájek in Pávková a kol., 2008).

1.5.6 Organizace zájmového kroužku

Přesto, že téma, povaha, věk účastníků zájmových kroužků se od sebe navzájem liší, nalezneme zde i prvky, které by měly být dodržovány u všech schůzek zájmových útvarů. Schůzka zájmového útvaru začíná zahájením, kde dochází k zjišťování prezence. Zahájení schůzky by mělo přinést uklidnění a soustředění. Často podceňovanou částí, které vychovatelé nevěnují dostatek času, je navození atmosféry. Příjemná atmosféra je základem úspěšné práce v zájmovém útvaru. Protože žáci často přicházejí roztěkaní, ale mohou být také po vyučování nesoustředění a unavení, hraje zde zcela významnou roli, jaké činnosti vedoucí zvolí (rozhovor, improvizace). Také motivace hraje u zájmových činností nezastupitelnou roli a záleží na vedoucím, jak se k motivaci postaví. Konkrétní vlastní činnosti vyplňují největší část. Tato část je spojena s cíli, pokyny, metodickými postupy, improvizací, zadáním, pomůckami. Zde platí pravidlo, že při práci s mladšími dětmi, je nutné, aby na konci viděly výsledky svého snažení. Hodnocení práce by mělo být ohleduplné ke všem účastníkům. V každé práci je možno najít pozitiva. Hodnocení neznamená jen pochvalu a kritiku, nýbrž také další možnosti, rady a zpětnou vazbu. Závěr je spojen s hodnocením průběhu aktivity a s úklidem. Pro navození dobré nálady může zařazena krátká hra. Při práci s dětmi musí vedoucí přizpůsobit metodiku a obsah činností, neboť struktura schůzky není dogmatem (Hájek in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011).

2 HISTORIE A ZVYKY OBLASTI ZÁVRŠÍ A BLÍZKÉHO OKOLÍ

Ve druhé kapitole se soustředíme na charakteristiky obcí, které spadají do oblasti Závřší. Blíže se zaměříme na historii obce Návojná, dále na památky v oblasti Závřší a významné osobnosti. Text je doplněn o ukázky pověstí, zvyků a tradic. Tyto úryvky jsou prepisem autorského textu - v nářečí a bez jakýchkoliv úprav pravopisných chyb a představují věrohodný ukaz zdejšího života v minulosti. Těchto poznatků pak využíváme při návrhu modelů metodických listů v praktické části práce.

*„Kdo ses tu narodil
vrat' se sem zas
tak volá staletý
našich hor hlas. (...)*

*Synové našich hor
čujů jen zvuk
přes všecek veliký
ve světě hluk.*

*Vraťte se ze světa
na chvílku sem
kdo jste tu prožili
mladých let sen.*

*Každého přání je
co by už dnes
učul zas opravdu
šumět náš les.“*

(Karla Staňková in Naňák, 2003a, s. 1)

2.1 Závřší

Úvodní slova textu Valaško volá zveřejněná v brožuře vydané k 500. výročí založení obce Návojná úzce souvisí s krajem, v němž se nachází vesnice Návojná, Nedašov a Nedašova Lhota, ležící v mikroregionu Jižního Valaška. Tamní obyvatelé těmto vískám neřeknou jinak než Závřší. Název Závřší souvisí se zeměpisnou polohou, neboť se nachází tzv. „za vrchy“ od města Valašské Klobouky (Oficiální stránky obce Nedašova Lhota [online], 2018). Nejenže obce leží v blízkosti česko-slovenských hranic, ale nachází se také v CHKO Bílé Karpaty. V souvislosti s tím se dědinkám na Závřší říká „karpatský trojlístek.“ Malebné údolí dědinek (příloha č. 1) obklopují kopce zvané Cigán, Holý vrch, Kaňoury (valašsky „Kaňúr“) ze slovenské strany a Radošín, Potecké vrchy ze strany od Valašských Klobouk. A pravděpodobně díky těmto kopcům, byly vísky vždy tak trochu odtrženy od okolního světa, přičemž „sevření v úzkém údolí jim dovolilo zachovat tradice staré stovky let.“ Originalita Závřší tkví zejména

v křesťanské tradici, v živých lidových zvycích a obyčejích, ale také v nádherné přírodě plné rozkvetlých luk, trnkových sadů a Jalovcové stráně, díky které je toto území chráněné (Zlin.cz [online], 2017). Z panoramatické mapy Bílých Kaprat (1997), v příloze č. 2, lze vyčíst polohu obcí, a také číselné údaje nejvyšších kopců. Nejvyšším vrcholem jsou Průklesy, které dosahují výšky 836 m. n. m.

Dominantou povodí oblasti Závřší je potůček pramenící v Nedašově Lhotě, zvaný Nedašovka s přítokem Hrušovkou. Ten se vlévá do nedaleké Vláry. „*Toky na Závřší náleží k povodí řeky Váhu a tím k úvodí Dunaje a Černého moře*“ (Beňo, 2002, s. 4).

2.1.1 Návojná

*„Návojná
dědinka malá, stulená v klínu hor.
Jak pohádka – jak pověst sama stará.*

*Když v mlhách dohasíná den,
Z Polomi šero přichází, usíná kraj,
ukolébavku slyšíš
malého zvonku dřevěné zvonice,
jež kdysi dávno zněl.
A říká šeptá v polosnění – dobrou noc“ (Káňa, 1999, s. 7).*

Jestliže podnikneme výpravu z městečka Brumov-Bylnice směrem na severovýchod do nedašovského Závřší, po třech kilometrech narazíme na obec, která tuto oblast otevírá (Naňák, 2013b). Také proto se této malebné vísce, jež nese název Návojná, přezdívá „*brána do uzavřené doliny Závřší*“ (Naňák, 2003a, s. 2).

A protože je s Návojnou spojena řada pověstí, existuje také pověst o původu jména Návojná. V této pověsti hraje významnou roli památný dub pod Návojnou, který každého překvapí svou obrovitostí.

*„Bylo to prý už dávno, kdy naše dědinka ještě neměla jméno
a památný dub byl teprve malým stromem. Byla válka. A vojsko se
dostalo až sem, do našeho zastrčeného kraje. Pod malým dubem se
objevili jednoho dne tři důstojníci. Prý to byli generálové císaře
Napoleona. Přijeli na koních. Pod dubem slezli, aby si odpočinuli*

a poradili se o jejich bojovém úseku. Hned na to poslali své vojáky a ti šli po dědinách – naší, Nedašově a Lhotě a začali chytat mladé chasníčky na vojnu. Ogaři sa schovávali, gde sa dalo. Na vojnu, do války nechtěl jít žádný. Aj jejich děvčata je schovávala a ukrývala před chycením. Napoleonovi vojáci brali každého, koho našli. Na vojnu verbujú, na vojnu – bylo slyšet tehdy volání po všech třech osadách. A podle toho dostala potom naša obec jméno Návojná. Túto starú pověst' mě vykládala moja babička Naňáková“ (Káňa, 1999, s. 28).

Jiné vysvětlení názvu vesnice lze shledat v publikaci Zámek Návojná a okolí. Zde se hovoří o tom, že Návojná „byla kdysi ladně seskupena podél potoka, tekoucího do Brumova.“ Starší názvy Návojně – Nawogne, Nawogni, Navojni pak mají základ ve slově „navíjet se.“ A tak se vlastně víska Návojná navíjela jak na zmíněný potůček, tak na pěšinu (Naňák, 2003b, s. 1-3).

Počet obyvatel k 1. 1. 2017 v obci Návojná je dle ČSÚ 736 (ČSÚ [online], 2017). Katastrální výměra obce činí 803 ha (Naňák, 2003a).

A jaká byla historie obce a život obyvatel v Návojně? Po dlouhá léta o zdejším životě nemáme žádnou zmínku. Je však důležité podotknout, že poprvé se o Návojně hovoří až v roce 1503, neboť byla Návojná součástí panství při brumovském hradu, to bylo v té době majetkem pánů z Lomnice (Naňák, 2003a). Další zmínka o obci pochází z roku 1516, kdy „nám ze tmy vystupuje jistý šafář Jan, ale jenom proto, aby se do šera dějin opět vrátil“ (Naňák, 2003b, s. 1). Důležitým mezníkem v historii obce je rok 1670, neboť se objevují první obyvatelé, u kterých jsou známá již celá jména. Toho roku bylo v Návojně 27 chalup. V příloze č. 3a nalezneme jejich majitele i jejich následníky z roku 1749. Je velmi pozoruhodné to, jak se jména vyvíjí, neboť tehdejší příjmení jsou známá v povědomí obyvatelů až do dnes, ale pouze jako přízviska. Až do r. 1662 příslušela Návojná k brumovskému panství, které však do té doby bylo jednotné. Roku 1662 bylo panství rozděleno na 5 dílů mezi 5 dcer hraběnky Ester Forgáčové. Následkem toho zde panoval chaos a nestabilita panství, přičemž ani jedna ze sester nedokázala svůj podíl spravovat a držet pohromadě. V souvislosti s komplikovanými majetkovými neshodami však přichází rok 1731, kdy je brumovské panství rozděleno na tři díly, které blíže charakterizuje příloha č. 3b, přičemž pro další osudy obce Návojná je významný díl Brumov III Návojná (Naňák, 2003b).

Protože byla většina majetku Ester Forgáčové soudně odevzdána Janu Gabrielu Selbovi, nebylo tomu jinak i v případě statku Návojná. A tak od r. 1674 hovoříme o rodě Selbů, kterému patřila Návojná až do r. 1733, kdy Návojnou koupila Karolína Hetzerová z Aurachu, přičemž o několik let později r. 1753 náleží Návojná rodu Beisselů z Gymnichu, neboť František Bedřich Beissela z Gymnichu uzavřel sňatek s dcerou Karolíny Hetzerové Antonií Hetzerovou. Přestože Beisselové byli známi tím, že byli velmi zadlužení a následkem toho bylo obtížné hospodaření, patřili mezi první vrchnost, která Návojnou obývala trvale. V souvislosti s dluhy, musel po smrti matky Antonie syn Jan Nepomuk Beissel rozprodat matčiny osobní věci a bohužel ani panství se mu nepodařilo udržet, a tak byl statek prodán Josefu Bernardovi ze Zhoře, který se zajímal nejen o hospodaření, ale také zřídil na panství dva dvory, z nichž jeden byl právě v Návojně. Roku 1800 však Zhořský umírá a majetek skončil dražbou roku 1802, neboť nebylo v moci manželky majetek udržet. Mezi nejvýznamnější majitele panství však bezpochybně patřili manželé rytíř Wolfgang a Barbora Mannerovi, kteří jej zakoupili roku 1835. Je důležité však podotknout, že před nimi se vlastníci panství změnili ještě šestkrát. Za Mannerů skončilo neustále střídání majitelů. Nejenže si rod Mannerů statek ponechal dlouhá léta, ale nechal vybudovat šlechtický zámek se sídlem v Návojně Blíže o rodu Mannerů v kapitole Zámek Návojná (Naňák, 2003b).

Na konci 19. století a počátku 20. století nebyl v Návojně život jednoduchý. Roku 1886 postihla obec epidemie cholery. Mezi další katastrofy lze zařadit požáry a velkou povodeň v roce 1919, která s sebou přinesla mnoho škod. Také první světová válka se podepsala na životě obyvatel Návojně. Návojná byla tzv. zemědělskou obcí. Utrpěla velkou ránu, neboť byli muži odveleni na frontu a těžké práce musely zastávat ženy s dětmi (Naňák, 2003b).

Období druhé světové války a příchod fašistických vojsk do Návojně postavilo rodinu Centner-Mannerů do ne příliš prospěšné pozice, neboť vzhledem k tomu, že byli německé národnosti, byly k nim nakloněny značné výhody. Je však nutné podotknout, že existují zmínky na jedné straně o povýšenosti šlechticů, na straně druhé o úsilí pomoci obyvatelům obce v nelehkých dobách druhé světové války (Naňák, 2003b). Slámečka, Skoumal a Sábá (1970, s. 21) dokládají, že milostpaní Pavlína Centner-Manner při příjezdu prohlásila: „*Já na Němce 20 rok čekat a dočkat se jich.*“ Naňák (2003b, s. 21) však upozorňuje: „*obě generace zámeckých se k nastalým událostem postavily odlišně. Matka Pavlína měla – podle pamětníků – několikrát dát najevo při rozhovorech své sympatie s okupačním režimem. Její děti už prý stejné pocity*

nesdílely.“ Naňák (2003b) ale také odkazuje na pamětníky, kteří hovoří, že se v případě žádosti o pomoc snažili místní zastihnout vždy spíše mladé zámecké, kteří s ochotou pomohli. Podmínkou však bylo, aby se o tom nedozvěděla jejich matka Pavlína. Z toho důvodu byla také zámeckým po válce vyčítána hrdost na jejich německý původ, avšak dle pamětníků se nejednalo o nacionální vyjádření.

Slámečka, Skoumal a Sába (1970) hovoří o životě prostých lidí. V rodinách se objevoval hlad, chudoba, nedostatek oblečení zejména pro děti. Muži byli nasazeni do práce v říši. Obyvatelé Návojně využívali sousedství se *Slovenským štátem* a dokonce i za cenu vysokých trestů, které jim hrozily, docházelo k výměně zboží, neboť je k tomu vedla bída a nedostatek surovin potřebných k životu. Odvážní pomáhali přecházet hranice těm, kteří prchali přes Slovensko na východ, neboť cítili povinnost zapojit se do odboje. Mezi oběti druhé světové války patřila například Marie Kostková a její bratr Vincenc Kostka (viz níže).

A jaké byly poměry na konci války? Jaro roku 1945 přineslo mnoho změn. Německá armáda najednou nabrala směr k odchodu a v dubnu 1945 nad krajem přelétávala ruská letadla, která svrhla téměř 50 bomb, z toho spadly 3 bomby do Návojně. Za velký zázrak lze považovat to, že nebyly způsobeny žádné škody na životech, ani majetku. A jaký byl osud rodiny Mannerů na konci války? Rod Centner-Mannerů opustil zámek Návojná na rozkaz milostpaní v noci 24. nebo 26. dubna. Jeden z hlavních podnětů mohla být právě tajná informovanost Němců žijících v protektorátu, neboť se doslýchalo, že v případě neúspěchu a prohry Hitlerových vojsk, je Benešova exilová vláda rozhodnuta vést krátký proces. Obec však čekala ještě jedna rána, neboť německá armáda, jež opouštěla Návojnou 1. května v dopoledních hodinách, stihla podminovat most u zámku. Důvodem bylo zpomalení vítězných armád z východu. Obrovský výbuch napáchal v obci značné škody. Šlechtici se do Návojně již nikdy nevrátili, žili v Rakousku a Německu. Správa zámku byla svěřena jistému šafáři jménem Novosad, avšak později byl zámek zkonfiskován. Zámek Návojná sloužil r. 1948 jako dílny pro výrobu hodinek pod vedením Arnošta Horna. Avšak nástup komunismu novému soukromému podnikání, který znamenal také pracovní příležitosti pro občany Návojně, nepřál a projekt musel brzy skončit (Naňák, 2003b).

V dnešní době ztratil zámek již historický ráz (viz příloha č. 4), neboť byl přestavěn a slouží občanům jako byty. Za zmínku však stojí dochované valašské dřevěnice, jež ukazují tehdejší architekturu obce (k nahlédnutí – viz příloha č. 5). Ze sakrálních památek je třeba zmínit kamenný kříž na návsi, který lze spatřit u hlavní silnice na

začátku obce a kapli Nejsvětější Trojice, která je jistě dominantou obce (Zlínský kraj, 2014).

Znak obce Návojná (viz příloha č. 6) vyobrazuje červeno-zelený štít, na kterém jsou tři symboly. Na levé straně je šikmo umístěná bílá halapartna na červeném podkladu a na pravé straně se na vrchu vyjímají dvě zkřížené zlaté sekery a pod nimi jsou dva zlaté dubové listy se žaludem. Tyto dva symboly jsou umístěny na zeleném podkladu (Obec Návojná [online], 2018).

Také příroda okolí vykazuje jisté známky originality, neboť zde rostou významné orchideje, zejména v oblasti Pod Horou. Také Návojský dub (viz příloha č. 7) považují občané za přírodní skvost, neboť byl roku 1999 vyhlášen památným. Velmi oblíbené je sušení ovoce v místní *Sušárně ovoce*, kde si mohou lidé usušit *trnky*, hrušky či jablíčka a uvařit povidla (Naňák, 2013b).

A jaký je zde společenský život? Nejenže se v obci dochovaly tradice, které bezesporu patří ke kulturnímu životu, ale důležité je vzpomenout také místní spolky, díky nimž jsou tyto tradice stále živé. Mezi aktivní patří zejména TJ Sokol Návojná, Sbor dobrovolných hasičů, Myslivecké sdružení a Český červený kříž. (Naňák, 2013b).

Z hlediska volného času nabízí obec svým občanům i návštěvníkům mnoho aktivit. Nejen Centrum volného času, které je vybaveno posilovacími stroji, ale také v letních měsících koupaliště, které prošlo velkou rekonstrukcí v roce 2017 a víceúčelové hřiště (Obec Návojná [online], 2018).

2.1.2 Nedašov

„Míjela staletí, jak míjí vlna vlnu,

léta plná slunce, s lety plných stínů.

Setlely předků kosti v zemi pod Kaňúrem

a ve vlasti naší drahé, krásné české zemi,

tento kout Valašska je naším domovem.

Nic dražšího více na tom světě není.

I když svět nabízí krásy a poklady,

do stínu Kaňúra vracíme se rádi.

Jak do náruče matky, jež zde sen věčný sní,

za písní tajemnou co ze všech strání zní.

Za vůní domova, kterou čas neodvál,

vroucí láskou k němu srdce nám hoří dál“ (Beňo, 2002, s. 2).

Obec s 1398 obyvateli ležící v údolí na moravskoslovenském pomezí nese název Nedašov. Katastrální pozemky obce zaujímají 1247 ha, přičemž jenom lesy tvoří 38 % (Oficiální stránky obce Nedašov [online], 2018). V souvislosti s obyvateli Nedašova, je velkou zajímavostí, že se zde rozmnožila jména Fojtík, Holba a Novák. Ta tvoří téměř třetinu zdejších příjmení. Přestože srubové chaloupky, které jsou velmi typické pro valašský kraj, už zde téměř nevidíme, obyvatele v tradičním kroji můžeme potkat při slavnostních příležitostech, jimiž je například svátek sklizně – valašské dožínky (Beňo, 2002).

Do historie se Nedašov zapisuje roku 1422, kdy náleží brumovskému panství, přičemž existenci Nedašova v dobách před tím nelze popřít, neboť se na tomto území našel pazourkový nůž či keltská bronzová sekyra (Zlínský kraj, 2014). Mezi nedašovskými se však slýchá, že se osídlení v dobách minulých rozkládalo v údolí toku Hrušovky, přičemž stěhování předků z údolí Hrušovky do údolí říčky pramenící pod Cigánem mohlo způsobit zejména vyschnuté koryto Hrušovky v horkých letních měsících. Nedostatek vody trápil předky, proto se stěhovali do míst, kde o vodu nebyla nouze (Beňo, 2002).

Život zde byl vždy poněkud skromný a plný strádání. V čase, kdy lidé nepracovali na panském, museli pro sebe vypěstovat obživu. Předli taktéž vlnu nebo upravovali kůži na

ošacení. Rodiny se často potýkaly s úmrtím dětí, neboť se v těch dobách umíralo zejména na tuberkulózu, podvýživu či záněty. „*Zrušením robot v r. 1848 se život lidí trochu ulehčil, ale trvalo ještě hodně dlouho, než se dostal na odpovídající úroveň hodnou člověku*“ (Beňo, 2002, s. 7).

Život za okupace v letech 1939-1945 nebyl pro občany Nedašova taktéž jednoduchý. V počátcích války zde žilo celkem 1100 obyvatel, přičemž je zaznamenáno 156 domovních čísel. Z toho plyne, že obydlí byla přeplněna. Nejvíce válka zasáhla ročníky 1921-1923, neboť ti byli totálně nasazeni do výroby zbraní v Eisenachu. Avšak štěstí se usmálo a po strastiplných útrapách se všichni na konci války vrátili domů. Válka ve velké míře postihla také věřící z Nedašova, protože zvony ze zdejšího chrámu byly taktéž odvezeny na výrobu zbraní. Za zmínku stojí podotknout, že zdejší hostinec U Ivánků byl v době války útočištěm básníka Josefa Hory a jeho manželky, ale také spisovatelky a sestry bratří Čapků Heleny Čapkové (Slámečka, Skoubal, Sába, 1970).

Pro Nedašov je typické také včelařství, které má zde dlouholetou tradici a ovocnářství v souvislosti s pěstováním „*trnek*“, jablek, hrušek či třešní. Trnky jsou výborné nejen na sušení či povidla, ale také se z nich pálí v nedašovské pálenici „*slivovica*.“ A nejen z trnek, ale také z jablek, hrušek (Beňo, 2002).

V Nedašově sídlí základní škola, do které dochází děti z celého Závřší, ale také z části nedalekého Brumova. Za zmínku stojí taktéž kostel, který je zasvěcený Nanebevzaté Panně Marii (Oficiální stránky obce Nedašov [online], 2018). Na znaku obce lze vidět zlatou lilii, jež je symbolem nedašovského kostela (viz příloha č. 6). Zelená barva v pozadí pak představuje zdejší přírodu a lesnaté okolí (Beňo, 2002).

Ze společenského života obce je třeba vzpomenout významný folklorní soubor Závřšan, založený Vincencem Nesázalem r. 1948 (Beňo, 2002).

2.1.3 Nedašova Lhota

Obec Nedašova Lhota se nachází na východním údolí potoka, jenž nese název Říky. Tento potůček také symbolizuje modrá barva na znaku obce (viz příloha č. 6), na kterém mimo jiné můžeme naléznout také bílou lípu. Na katastru obce, jenž činí 933 ha, žije v současnosti 735 obyvatel (Oficiální stránky obce Nedašova Lhota [online], 2018). Nalezneme zde hraniční přechod se Slovenskem, který vznikl v roce 1993 po rozdělení republiky. Název obce Nedašova Lhota je odvozen od sousední vesničky Nedašov. Obě obce patrně vznikly ve stejné době, avšak nevylučuje se, že Nedašova Lhota existovala již dříve. Ostatně jako další dvě vesnice Závřší, patřila obec

taktéž k brumovskému panství (Zlínsko, 1995). A jak si vysvětlujeme název Lhota? Tento název vznikl v dobách, kdy se stavěl hrad Brumov, přičemž osadníci Nedašovy Lhoty museli platit panství tzv. „*lhuotu*“, což lze chápat jako daň (Oficiální stránky obce Nedašova Lhota [online], 2018).

Mezi historické památky obce patří především sakrální památky, mezi které patří zejména Kaple svatého Cyrila a Metoděje a dřevěná lidová zvonice z roku 1873, která se může pyšnit tím, že se jedná o nejstarší sakrální objekt ve farnosti Nedašov, přičemž se zároveň jedná o ukázkou typické architektury 19. století oblasti Závřší (Naňák, 2013a).

2.2 Památky v oblasti Závřší a blízkého okolí

Život občanů na Závřší je pevně spjat s vírou. Ta hraje nezastupitelnou roli v mnoha životních situacích. Proto na území Závřší nalezneme také velké množství sakrálních památek, mezi které nejčastěji patří sochy, zejména v Nedašově - sousoší sv. Cyrila a Metoděje u kostela, socha sv. Antonína Paduánského, u které p. Půček podotkl, že: „*bude hledět na Nedašov, aby mu vyprosil ztracená povolání kněžská*“, socha sv. Václava, socha sv. Floriána, kamenný kříž na rozcestí U Ivánků, kamenný kříž u kostela, kamenný kříž na hřbitově (Naňák, 2013a, s. 16).

Za zmínku stojí také historie Zámku Návojná, kostel Nanebevzetí Panny Marie, ale také kapličky na Závřší (viz níže). Přestože nedaleký Hrad Brumov nepatří do oblasti Závřší, považujeme ho za důležité zmínit z důvodu, že oblast Návojná, Nedašov a Nedašova Lhota byla součástí brumovského panství.

2.2.1 Zámek Návojná za šlechticů Mannerů

Zámek v Návojně byl postaven v letech 1841-1842 Volfgangem Mannerem, jehož kořeny sahají do německé šlechtické rodiny. Wolfgang Manner se narodil roku 1794. Vystudoval práva na univerzitě v Olomouci a stejně jako jeho otec, který byl krajským hejtmanem v Brně a Olomouci, našel uplatnění jako úředník. I přestože se stal Wolfgang znojmským starostou, neustále usiloval o vyšší funkce. Ve Znojmě však nebyl příliš oblíbený, neboť byl velmi tvrdý a nekompromisní. Působil také u olomouckého magistrátu nebo u Krajského soudu v Uherském Hradišti, odsud však pro nemoc předčasně odešel do penze. Se svou manželkou Barborou měl tři děti – Huga, Felicii a Otta, který však brzy zemřel. Dalo by se říci, že byl Wolfgang velmi cílevědomý, neboť při pohledu na zakoupený statek roku 1835, nezhálel a už roku 1841 a 1842 zde

stála dvě zámecká křídla, přičemž náklady činily 6000 zlatých. Nutné podotknout, že k zámku patřila zahrada s celkem 200 ušlechtilými stromy, ale také stáje, dobytek, ovce, pole a louky. Wolfgang Manner zemřel 30. 3. 1964 v 70 letech. Dědičkou panství se tak stala manželka Barbora. Ta majetek v hodnotě 47 855 zlatých odkázala svým dětem Hugovi a Felicii. Velmi mladinká Felicie se roku 1853 provdala za Jana Křtitele Centnera, jemuž bylo v té době 40 let. Zplodili spolu 6 dětí: Sefine, Hugo, Barbora, Fritz, Jindřich a Antonín. Osud k nim byl však velmi tvrdý, neboť Sefine zemřela jako dítě v osmi letech, Hugo spáchal ve 28 letech sebevraždu, Barbora podlehla duševní nemoci, Fritz zemřel po porodu a Antonín podlehl nervovému kolapsu. Z šesti dětí zůstal pouze Jindřich, který si později vzal Pavlínu Mrázkovou, dceru šlechtice z Wehrbordu (Naňák, 2003b).

Jindřichova matka Felicie Centner-Manner zemřela roku 1898, tedy dva roky po svatbě. A tak dědicem celého panství byl bratr Hugo (viz příloha č. 8), který si Jindřicha adoptoval. Bohužel, Huga postihla choroba a roku 1910 na zámku umírá. Novým majitel panství se stává Jindřich Centner-Manner, který se nejen věnoval vojenské kariéře, ale také působil v Olomouci jako hejtman. Ovšem první světová válka zasáhla také Jindřicha, jenž byl odvolen na frontu. Následkem výbuchu granátu podléhá zraněním a dne 30. 11. 1914 umírá. Panství tak přechází do rukou Pavlíny a 3 dětí: Viktora, Huga a Felicie. Jak je zmíněno výše obě války změnila postavení rodiny, neboť měla rodina německý původ. Avšak slečna Felicie byla k občanům vždy nakloněna a snažila se pomáhat, a to nejen finančně. Tím také vzbudila v očích občanů velké sympatie. Přestože rodina zámek opustila, slečna Felicie Centner-Manner až do konce svého života udržovala prostřednictvím korespondence kontakt s několika místními občany, neboť její vztah byl neobyčejně pěkný nejen k občanům, ale i k celé Návojně (Naňák, 2003b).

2.2.2 Sakrální památky na Závřší

Kostel Nanebevzetí Panny Marie (viz příloha č. 9), stojící v Nedašově, jehož základní kámen byl posvěcen 6. června 1909 arcibiskupem Antonínem Cyrilem Stojanem, označuje Naňák (2009, s. 7) jako: „*přirozenou dominantu Závřší, která ční nad údolím jako strážce klidu, pokory a míru.*“ Kostel, jenž je postaven v novogotickém stylu, je pro rodáky ze Závřší velmi významný, protože to byli právě oni, kdo pokládali kameny, které stavbu drží pohromadě. I přes strastiplnou cestu 1. světové války, nástrahy a problémy, se mohli místní z Návojně, Nedašova a Nedašovy Lhoty radovat,

neboť 25. března 1916 došlo k slavnostnímu vysvěcení kostela (Naňák, 2009). Beňo (2002) nezapomíná vzpomenout také faráře Jakuba Jelínka, jehož zásluhou byl nedašovský kostel vybudován.

Za zmínku stojí také kaple Nejsvětější Trojice (viz příloha č. 10), jejíž historie pravděpodobně sahá do 2. poloviny 19. století, a kterou lze spatřit na návsi v obci Návojná. Tím také tvoří jakýsi přirozený střed. V kapli se nachází malý oltář, nad ním pak obraz Svaté Trojice, jehož autorem je zdejší malíř pan Stanislav Káňa (Naňák, 2013a). V roce 2003 prošla kaple rekonstrukcí a od téhož roku se zde každoročně koná poutní mše svatá, neboť rok 2003 znamenal 500. výročí od první písemné zmínky obce Návojná. Mezi další sakrální památky obce patří zejména kamenný kříž na návsi, ale také dřevěný kříž na Zámostní (Naňák, 2013a).

V Nedašově Lhotě pak lze spatřit kapli sv. Cyrila a Metoděje, u které se každoročně koná poutní mše svatá. V kapli je umístěn zvon z roku 1775, jenž je zdobený reliéfem svatého Petra a Pavla (Naňák, 2013a).

2.2.3 Hrad Brumov

Hrad Brumov (viz příloha č. 11) reprezentuje jednu z velmi pozoruhodných památek, neboť ho lze zařadit k nejstarším kamenným hradům na území České republiky. Přestože významnost hradu z hlediska výstavby a jeho vývoje, či historických poznatků byla takřka zapomenuta, díky Dr. Jiřímu Kohoutkovi, CSc., který zde v letech 1977-1982 prováděl velice rozsáhlý archeologický výzkum, vyšly na povrch zásadní zdroje poznatků, které napomohly objasnit historii hradu (Vřla, 2013).

Hrad Brumov byl vystavěn pravděpodobně v první polovině 13. století v pozdně románském slohu, přičemž jeho umístění mělo svůj význam (Vřla, 2013). Pokluda (2005, s. 3) vysvětluje: *„pohraniční území mezi státy českých Přemyslovců a uherských Arpádovců mělo zvláštní význam v dobách, kdy obě dynastie usilovaly o teritoriální zisky a prosazení strategicky výhodné hraniční linie.(...) Spolu s tím, jak se zde přemyslovská moc upevňovala, vzrůstala potřeba zabezpečit horské pásmo“* Pokud se přiblížíme k branám hradu, dozvíme se také, že hrad hlídal významnou obchodní cestu, která spojovala oblast Karpatské kotliny – Pováží s Pomoravím. Chránil vstup na východní Moravu Vlárským průsmykem před nepřáteli a vzbouřenci.

Prvotní informace o existenci brumovského hradu byla nalezena v listině, pocházející z roku 1224, přičemž je zde zmíněn jistý kastelán jménem Svěslav, avšak jistě lze existenci hradu spojit s rokem 1255, kdy se v královské listině, objevuje Smil

z rodu Kunštátů, purkrabí brumovský. S touto hodností je spojen fakt, že brumovský hrad v té době již stál, musel být tedy zbudován již před rokem 1255. Později bylo sídlo zastavováno šlechtickým rodům, mezi které patřili již zmínění Kunštáti, Cimburkové, a také páni z Lomnice (Pokluda, 2005).

O založení hradu vypráví taktéž pověst:

„Mladý králevic jménem Bruno se vydal s družinou svojí na lov jelena do pustých karpatských hvozdů a po celodenním lovení ztratil se. Již za tmy ulehl silně unaven ke spánku na neznámém místě a sám. Ráno, když se probudil a uzřel tu nádhernou výšinu, to údolí a tu říčku, vhodnější místo pro postavení hradu naleznouti prý nemohl. Tak mohutnou a silnou kamennou pevnost postavit tu nechal a nazval ji po sobě – Brunov. Hrad pevný a silný, kterého nikdy dobýti nebylo moc (Obadal, 2013, s. 27).

Kohoutek (2000) ve svém autorském textu zmiňuje, že roku 1342 zde pobýval markrabě Karel, později císař Karel IV., ten zde podepsal jednu ze svých listin o koupi vsi Záhlinic u Hulína. Po roce 1420 je hrad v držení syna Karla IV., Zikmunda Lucemburského, poté jeho manželky královny Barbory Celské.

V roce 1760 postihl brumovský hrad rozsáhlý požár, přičemž byl zničen i archiv. Roku 1820 postihla hrad druhá rána v podobě dalšího požáru a trvalého opuštění hradu (Kohoutek, 2000).

V současné době je hrad oblíbeným turistickým cílem blízkého i vzdáleného okolí, přičemž samotný hrad nabízí stále expozice s archeologickými nálezy, prapory s erby majitelů, popisy a fotografie hradu a jiné zajímavosti (Oficiální stránky hradu Brumov [online], 2018).

2.3 Významné osobnosti

V historii Závřší najdeme řadu jmen, které stojí za připomenutí. Jako hrdinku lze označit Marii Kostkovou, rodačku z Návojné, jež byla členkou partyzánského oddílu Slovenského národního povstání (Slámečka, Skoumal, Sába, 1970). Dále považujeme za nutné vzpomenout pátera Půčka, o kterém Naňák (2009, s. 70) hovoří jako o knězi, jenž „si dokázal získat srdce Závřší.“ Nedašovský rodák pan Vincenc Nesázal se pak zapsal do historie folkloru jako zakladatel „Valašského krúžku Závřšan,“ ale také jako

poslední krejčí valašských krojů (Beňo, 2002). Podrobnější informace o životě těchto osobností v podkapitolách níže.

2.3.1 Marie Kostková a Vincenc Kostka

Marie Kostková se narodila 29. listopadu 1913. Pocházela z domečku v Návojně, jehož číslo popisné je 96. Marie byla nejmladším dítětem z pěti sourozenců. Už od malička její život provázely útrapy, neboť jí brzy zemřela maminka. Avšak tatínek dětem brzy přivedl novou maminku, které se zakrátko, roku 1927, narodil syn Vincenc, Mariin nevlastní bratr. Její životní láska ji potkala v 19 letech. Přestože se Marie za údajného vysokoškolák se nikdy neprovdala, z jejich vztahu se narodila dcera Liduška, o kterou se později stala Mariina nevlastní matka, neboť Marie musela odebrat do Zlína, kde pracovala ve firmě Baťa, aby přispěla do domácnosti. Život v té době nebyl jednoduchý, a tak se Marie dotklo totální nasazení práce v Německu, konkrétně v Brémách mezi léty 1941-1943. Marii lze označit za velkou bojovnici, neboť se odtud pokusila o útěk k partyzánům, avšak brzy byla zatčena a na podzim se ocitla ve vězení v Linci, kde ji postihla těžká choroba. Přestože se v prosinci roku 1943 vrátila domů a začala pracovat v nedalekých Bohuslavicích nad Vlárí, udeřila další rána – Marii hledalo gestapo. Aby toho nebylo málo, také Vincenc, bratr Marie byl totálně nasazen do Vítkovických železáren, odtud už se však nevrátil, neboť zde zahynul při bombardování. Mariina dcera Liduška byla do sirotčince v Bojkovicích. Při jejich loučení, vzpomněla Marie Lidušce svůj záměr odebrat se na Slovensko a bojovat zde proti nacistům. Jak řekla, tak učinila. Marie se dostala k tzv. partyzánské brigádě Jana Žižky. Osudovým dnem se stal 25. listopad 1944, kdy se uskupení partyzánů střetlo s nacisty. Protože byla Marie v myšlenkách se svou rodinou a nechtěla je ohrožit na životech, o své totožnosti nepromluvila ani při brutálním mučení v Seredi, kde byla nacisty odvečena. Místo posledního odpočinku dodnes není známo. Dne 30. října 2010 se konala v Návojně pietní vzpomínka na Marii a Vincenca Kostkovi. Při této příležitosti byla také odhalena pamětní deska, kterou lze shlédnout u obecního úřadu v Návojně. Této vzpomínkové události se zúčastnila taktéž dcera paní Marie Kostkova Ludmila Polcarová (Obec Návojná [online], 2018).

2.3.2 P. František Půček

František Půček (viz příloha č. 12), pocházející z Hyslí u Kyjova, se narodil 30. října 1895. Patří nejen k lidem, kteří bojovali za právo, svobodu a spravedlnost, ale také k osobnostem, které zanechali stopu v historii nedašovské farnosti. Dodnes se v oblasti nedašovského Závřší považuje za jednoho z nejvýznamnějších a velmi oblíbených duchovních správců, neboť si zde velmi rychle získal důvěru místních. V Nedašovské farnosti působil od roku 1934 do roku 1949, dále v letech 1951-1959, přičemž ihned poté, co přišel na Závřší, se zapojoval do společenského života. (Naňák, 2009). V příspěvku pro Českou televizi s názvem Po stopách třetího odboje hovoří o páteru Půčkovi návojský badatel Aleš Naňák: „*podporuje spolky jako je Omladina, Orel. Začíná budovat hudbu, spojuje muzikanty a v nemalé míře využívá všemožných prostředků k tomu, aby nějakým způsobem zabezpečil ty nejchudší. Jde cestou materiální pomoci, ne jen duchovní a lidé začínají poznávat, že toto je opravdu duchovní pastýř, tak jak by měl být v tom ideálním případě, prostě si ho zamilují*“ (Česká televize [online], 2011). František Půček pořádal na Závřší velkolepé poutě, které s nadšením připravoval a přilákal tím věřící i z širšího okolí. (Naňák, 2009). Svědčí o tom, i text z pozvánky, který je umístěn v příloze č. 13. V souvislosti s rokem 1948 postihly Závřší kruté události. Také místní kněz František Půček se začal vyjadřovat k událostem a poměrům, které omezovaly práva a svobody, to se však nelíbilo tehdejšímu režimu. Lidé ze Závřší byli velmi odvážní, neboť se rozhodli bránit Františka Půčka před tajnou policií. Osudným dnem se stal 21. leden 1949, nikdo si však neuvědomoval, že spontánní vzpoura bude mít krvavé následky a znamená boj s komunistickým režimem. Toho dne přijeli do Nedašova muži, kteří se tázali p. Půčka na nepříjemné otázky. Protože občané svého kněze bránili a stali při něm, během chvíle se u fary shromáždilo kolem dvě stě osob. Jeden z mužů se údajně zalekl, druhý pokračoval ve výslechu. Avšak i ten byl vykázan. Odplata však přišla velmi brzy. Ještě ten den přijely autobusy a automobily bezpečnostních složek a začalo peklo ve smyslu zatýkání, týrání, psychického nátlaku a mučení vesnice. To vše se odehrávalo v tehdejší místní škole. František Půček prosil, aby místní propustili a vzali se pouze jeho, prosbám však nebylo vyslyšeno. Přestože po nekonečném mučení byli někteří místní propuštěni, 20 mužů bylo převezeno do věznice ve Valašských Kloboukách, kde hrůzy pokračovaly. František Půček strávil 2 roky ve vězení (Naňák, 2009). Lidé ze Závřší spolu s p. Půčkem však ukázali obrovskou víru, odvalu a statečnost. František

Půček miloval Závřší celým svým srdce. Zemřel 21. 9. 1968 v Lukově, přičemž pohřben je na místním hřbitově v Nedašově (Oficiální stránky obce Nedašov, [online], 2018).

2.3.3 Vincenc Nesázal

Vincenc Nesázal, rodák z Nedašova, se narodil roku 1910. Pocházel z dřevěné chaloupky, kde vyrůstal spolu se sedmi sourozenci. Vyučil se jako krejčí a později si zbudoval krejčovskou firmu. Psal se rok 1948, a přestože firma musela být zrušena, neboť nový režim firmě nepřál, Vincenc Nesázal (viz příloha č. 14) zůstává i nadále svému řemeslu věrný. Téhož roku zakládá valašský kroužek Závřšan s myšlenkou udržet zvyky, tradice a kroje na Závřší prostřednictvím hudby, tance a zpěvu. Velkou zajímavostí je, že za svůj život ušil více než tři sta krojů. Jeden z posledních pak věnoval Národnímu divadlu v Praze (Káňa, 1999). Nováková (2013) podotýká, že poté byl pozván na Jiráskovu hru Lucerna, přičemž po představení byl panu Nesázalovi projeven obdiv nejen od ředitele divadla, nýbrž i od herců jako je Štěpánek či Hrušínský. Pavlišník (2007) doplňuje, že Nesázal disponoval neskutečnou profesní vybaveností, do které řadí řemeslnou zručnost, ale i vědění estetických a společenských norem, jež jsou nutné vytvoření lidových krojů, ze kterých dýchá autentičnost regionu. Nováková (2013) hovoří o Vincenci Nesázalovi jako o národopisném pracovníkovi, jenž svůj život zasvětil valašské lidové kultuře. Oddán rodnému Závřší zemřel dne 25. 8. 1990.

2.4 Rok na Závřší – tradice a zvyky

„Rok ve staré Návojně býval vždy pestrý na zvyky a bohaté na příběhy. Těch krásných lidových zvyků bylo hodně a hodně se jich zapomnělo. Už to není jak bývalo. Kdepak. A nemůže ani jinak být. Život jde vpřed, staré ustupuje a nové přichází. Ale ty zvyky se mohly zachovat. Vráti se kdy ty chvíle, kdy ogaři, mládenci, chodívali hore a dole dědinů a zpívali? Gdy sa píseň pasáků, kteří hnali dobytek z pola, nesla vlahým letním večerem zabarveným červánky dávno zapadlého slunka? Gdy staří sa scházali na besedym aby povyprávěli a zavzpomínali jak to bylo spíš? Některé chvíle života na dědině jsou ještě podnes krásné tak, jak bývali kdysi, ale mnohé sa už nevrátí. Jsou zaváty a rozneseny větry minulosti“ (Káňa, 1999, s. 73).

Lidové tradice, zvyky a rituály jsou s lidstvem spjaty od nepaměti. Nejenže jsou tyto obřadnosti pevným sjednocujícím nástrojem rodin, ale také obcí a v neposlední řadě celého národa. Starobylé zvyky a obyčeje byly v minulosti spojeny s přírodou, různými mýty, ale také s vírou (Šottnerová, 2009). Sušilová (1964, s. 22) vysvětluje:

„Základní prvky výročních obyčejů vznikly v dávných dobách společenského vývoje, kdy člověk – pastýř, lovec, primitivní zemědělec – ve strachu před neznámými mu přírodními silami, které si nedovedl vysvětlit, hledal cesty, jak si je příznivě naklonit nebo jak jim vnutit svou vůli. A v tomto snažení je jeden z pramenů, ze kterých vznikaly lidové obyčeje. Původní obřady byly zaměřeny na přízně země a slunce, aby mohly člověku zajistit úrodu a tím živobytí a existenci, takové obřady měly ráz zaklínací a obětní. (...) Během historického vývoje přibýlo mnoho jiných prvků, které přinesla do obyčejového roku např. církve, která dala různým předkřesťanským obyčejům nový ráz.“

Tak, jak se vyvíjí společnost, vyvíjí se i její hodnoty, a tak jsou dnes některé zvyky už dávno zapomenuty, jiné se dochovávají, přičemž jeden z hlavních důvodů je zábavnost či přitažlivost. Je však nutné si uvědomit, že jsou to právě zvyky a tradice, které nás stmelují, přináší potěšení a mravní hodnoty (Šottnerová, 2009).

A jak je to s tradicemi na Závřší? Naňák (2013b, s. 10) hovoří následovně: *„tradice a zvyky se zde nejen dochovaly, ale jsou i dodržovány a napříč generacemi praktikovány.“*

Z kraje kalendářního roku, v den Zjevení Páně, chodili chlapi převlečení za tři krále (viz příloha č. 15). Navštívili dům od domu a zpívali:

*„My tři krále ideme k vám,
šěstí, zdraví vinšujem vám.
Čestí zdraví, dlůhá léta
my sme k vám přišli z daleka
zdaleka je cesta naše
do Betléma mysl naše.
A ty černý na tom zadu,
Nevystrkuj na nás bradu*

Černý:

*Slunce je toho příčina,
Že je má tvář opálená.“*

Tři králové pak nezapomínají dodnes napsat na dveře svěcenou křídou počáteční písmena jejich jmen: Kašpar, Melichar a Baltazar, tedy: K + M + B + letopočet (Káňa, 1999, 79-81). To následně vysvětluje Šottnerová (2009, s. 13), písmena mohla údajně znamenat: „*Christis mansionem benedicat*,“ v překladu: „*Kristus nechť požehná tento příbytek*.“ V souvislosti se zvyky a tradicemi nelze opomenout výše zmíněného Vincence Nesázala, který disponoval vědomostmi o podobě života lidí na Závřší v 19. a 20. století. Zajímal se o lidovou kulturu, kterou dával dohromady a později i prezentoval. Přepis jeho vlastnoručně psaných textů zveřejněný ve VKVK mluví za vše: „*Jde o svého druhu scénář či svébytný inscenační návod k jevištní prezentaci*.“ Nesázal tak v souvislosti s tříkrálovou pochůzkou zmiňuje také barvy jejich ošacení, přičemž jeden z nich měl roucho červené, druhý světle modré a třetí bílé s turbanem na hlavě a černou maskou. Symbolicky pak nesli zlato, kadidlo a myrhu. (Pavlišník, 2007, s. 14-16).

Začátek postního období před Velikonocemi se nese ve znamení velkolepého masopustního průvodu, jedná se o tzv. Fašanky (viz příloha č. 16). Tím také končí zimní zvyky, neboť čas masopustu se nese ve znamení přechodu mezi časem zimním a obdobím, kdy se začíná probouzet jarní příroda. Pokud bychom chtěli masopust časově označit, vymezuje se mu doba mezi 6. lednem a úterkem před Popeleční středou, po níž následuje 40 denní postní doba, která končí na Boží hod velikonoční. Masopust je složenina dvou slov: maso a půst. Z toho je patrné, že čas masopustu směřuje k období střídmost a půstu od zábavy i stravování (Šottnerová, 2009). Pamětník Káňa na Fašanky vzpomíná následovně: „*To bylo veselo. To chtěl každý eště naposledy před postem užít co nejvíc. Chodívaly spíš všelijaké maškary. Medvědi, židé, smrtě a všelijak spravení ogařiska a výrostci a tančivali po dědině a zpívali:*

*Fašanky, Fašanky aj pod obušky
my všechno bereme aj plané hrušky
Tamti nám nedali tuto nám dajů
Komára zabili, slaniny majů!*

A lidé jim dávali. Obyčejně koblihy a špek, které napichovali na rožeň“ (Káňa, 1999, s. 81-82). Výše zmíněné úterý před Popeleční středou je čas pro typický zvyk na Závřší, který je dodnes velmi oblíbený. Jedná se o tzv. Pochovávání basy (Naňák, 2013b).

Tím dnem tedy vrcholí veselení a symbolicky se pochovává „basa“ a následuje rozjímání (Šottnerová, 2009). V postní době se pak v nedašovském kostele konají křížové cesty (Macháčová, 2015).

Nejvýznamnější křesťanské svátky, zároveň také oslavy jara - Velikonoce jsou na Závřší velmi oblíbené. Šottnerová (2009, s. 31) hovoří o Velikonocích následovně: „*Jsou spojené s památkou umučení a vzkříšení Krista, je to vzpomínka na jeho zmrtvýchvstání.*“ S příchodem Svatého týdne, který začíná Květnou nedělí (jako vzpomínka na Krista, který přijíždí do Jeruzaléma je zvykem, že se v kostele světi větvičky kočiček) a končí Velikonocemi, nastává na Závřší čas pro chlapce 6. a 7. tříd. Na Zelený čtvrtek, jak je známo, zvony odlétají do Říma, tzn., že utichnou a jejich zvuk lze opět slyšet až na Vzkříšení. Poslání zvonů tak převezmou chlapci (viz příloha č. 17), kteří prostřednictvím klepačů, řepotáků a tragačů, nahradí jejich zvuk vždy ráno, v poledních hodinách a večer (Naňák, 2013b). Zpět do minulosti nás vztahuje přepis rukopisu Vincence Nesázala:

„To už aj 14 dní ogaři sa domlúvali kdo pújde tragačovat na zelený čtvrtek před svátkam velikonoc, také to byli většinu z chudobných rodin, tož nekeří měli tragače a nekeří klepače, bývá 15-20 páru, zvolili si Pána, který ich redikoval, tak dyž zvony odletěli do Říma, tak zvonění nahrazovali tragačováním, to bylo ráno a poledňo. Večer to sa seřadili do dvojstupu a přešli celú dědinu na veliký pátek ve 3 h, kdy byl ukřižován Pan Ježíš. Rozdělili sa na skupinky a v každém dvoře obejeli kruh a dyž sa sešli na konci dědiny a domluvili kde budú nocovat, protože v sobotu skoro stávali a šli vybírat, tož při tom noclehu, když ich někdo zebral, donesl slámu a v izbě im nastlal. (...) Tak v sobotu už sa netragačovalo enem s klepačama sa šlo dům od domu. Zaklepali u dvěři na klepača a spustili: Pustili nás naši Páni, abyste nám dali něco od klepání. (...) Tož ty hospodyně dávali většinu vajíčka, keré si dávali do košíků, ale aj peníze dostali, ale horší to bylo s dělením. Tož Pán, lebo nekdy byli aj dvá, pamatovali nejvíc na sebe, potom byli tragačníci a naposled klepačníci. To bylo křiku, hádání, nejeden šel dom s plačem“ (Pavlišťík, 2007, s. 16-17).

Na Boží hod velikonoční je zvykem, že se v kostele svěťí velikonoční beránek, mazanec, chleba, vejce, apod. Tento den tedy znamená konec půstu a slaví se Zmrtvýchvstání Krista (Šottnerová, 2009).

Káňa (1999, s. 86) vypráví o Velikonočním pondělí:

„Na velikonoční pondělí sa chodilo na mrskačku. Ogaři chodili za cérkami s karabáčem a mrskali jich, aby neoprašivěly. Spíš bývalo veselo na velikonoční pondělí. To bylo oblévání a čeho se při tem užilo. Negdy chytli cérku a dovlékli ju pod studňu a pumpovali na ňu vody. Jindy na nekoho vléli kýbl vody či puténku aj do postele jak spál. Malé ogaři chodili po dědině s karabáčem od domu k domu a zpívali:

Mrskačka, mrskačka

gdo nemá korbáčka

Dá nám dvě vajíčka.

Za to potom dostávali od domácích malovaná vajíčka. Gdo neměl, dal peníze. Ale na velikú noc sa málokdy stalo, že negdo neměl vajíčka. Plné slaměnky jich bývalo vidět za okny nebo v komoře v chalupách gde měli cérky. To ony si nachystaly pro svoje chlapce.

Pavlišťík (1995) doplňuje, že v Nedašově bylo zvykem na mrskačku házet děvčata rovnou do potoka. A co symbolizuje velikonoční pomlázka? Děvčata jsou šlehána, aby byla zdravá a krásná, neboť pomlázka symbolizuje zdraví, sílu a svěžest (Šottnerová, 2009). Velmi oblíbeným zvykem, především mezi mladými chlapci, je tzv. „věšání kyselice.“ V noci z Bílé soboty na Boží hod, když se vrací z hospody, poberou ze dvora místních vše, co je k mání a zejména to, co není uklizeno, jedná se například o popelnice, kolečka, nebo dokonce i oplocení. To pak pověsí na viditelné místo, na strom, nádraží, či zastávku. Občas lze věci nalézt i v potůčku. Zkrátka tam, kde je to na očích. Ráno čeká majitele velké překvapení. Jedná se o místní humor, možná malé zahanbení, když si lidé věci odnášejí, čímž dávají znát ostatním, že na jejich dvoře byl zřejmě nepořádek. Původní zvyk však znamenal úplně něco jiného. Název „věšání kyselice“ je odvozen z toho, že se v postní době na Závřší jedlo zelí. Na důkaz konce postního období pak místní věšeli škopky od zelí na stromy. Na Závřší je také zvykem,

že chodí mrskat děvčata o Velikonoční neděli, v pondělí se pak role mění (Macháčová, 2015)

V červnu se pak každoročně od roku 2003 koná u kapličky v Návojně slavnostní poutní mše svatá, viz příloha č. 18 (Naňák, 2013a).

Léto se na v minulosti Závřší neslo ve znamení sečení luk, šlo o tzv. „senoseče.“ Káňa (1999, s. 87-88) vypráví: „*Gdo měl většího kusu louky, obešel sousedy, aby mu šli pomoct. Obyčejně ty, kterým pomáhal sám. (...) Bývalo při tom veselo. (...) Při senoseči zrovna jak v senách, sa negdy na poli aj spalo. Byla to pěkná noc venku u lesa při měsíčku.*“

Po senoseči přišly dožínky, neboli oslavy sklizně obilí (Šottnerová, 2009). Už od minulosti jsou Dožínky na Závřší velkou slávou (viz příloha č. 19). To dokládá i Vincenc Nesázal:

„Dožínky, to byla veliká oslava, požaté bylo aj omlácené, živobyťi na zimu bylo, tož bylo co oslavovat. Bývalo to obyčejně v nedělu po žňách asi 15. srpna. Průvod krojovaných se seřadil na konci dědiny, chlapi měli hrabice, roby kosáky a šlo sa do kostela s dožínkovým věncem, bylo ich aj 150-200 v krojích v kostele bylo poděkování za úrodu a potom sa šlo na výletišťe s krojovanů dechovů hudbů, kde po zahájení začínal program.“ (Pavlišťík, 2007, s. 18).

Na podzim se na Závřší sušilo ovoce, zejména pak hrušky, jablka a trnky. Trnky se také vařily. A to vše se zachovalo až dodnes (Káňa, 1999). Se zimou přišlo také drhnutí peří. Vincenc Nesázal zmiňuje:

„Večery byly dlhé – drhlo sa peří. To sa domluvili hospodyně ve svépomoci, začalo sa u jedné a tak to pokračovalo až si to oplatili. (...) Tož při tom peří si aj spivali, ale hlavně tých řečí bylo, snad přemleli celů dědinu chodili tam také cěrky, a tož nejednůc sa stalo, že tam vpálili ogaři a začali fůkat do toho peří – to neviděli jeden druhého, ale bylo im napilno, hospodyně jich prohnala jak se patří“ (Pavlišťík, 2007, s. 24).

Velmi oblíbenou tradicí na Závřší je mikulášská obchůzka se zástupem čertů a andělů (viz příloha č. 20). Tradiční návojský čertovský kostým se skládá z tzv. „gati“ místního kroje, huňatého ovčího kožichu a larvy z ovčiny. Čerti jsou vybaveni zvonci, řetězi a jalovcovou metlou. (Naňák, 2013b). V Nedašově se pak čerti odlišují zejména slaměnou sukni (příloha č. 21), jalovec v Nedašově nesmí také chybět. Káňa (1999, s. 76) vzpomíná na mikulášskou obchůzku:

„Spolu s Mikuláši chodívaly aj smrti a židé. Ti sbírali prý neposlušné děcka. Ale Mikuláši chodívali prvej pěkně spravení. Ani bys jich nepoznal od opravdického. Ti nadělovali chudobným. Aj sami nosívali na zádoch měch s jabukama, vlašským ořechama, sušeným trnkami a krájankama. Kdo z děcek se pěkně pomodlil tom hodně naložil a gdo sa modlit nechtěl, tož tom čert enem zatřepál metlů pod nosem, že hned sa modlil otčenáš a aj to co neuměl.“

Do nedávna bylo možné v Návojně na sv. Lucii spatřit tzv. Luce v bílém obleku se zahalenou tváří s kýblem, štětkou a panenkou, která symbolizuje dítě v peřince. Dnes tento zvyk už poněkud upadl. Luce chodily většinou dům od domu a vybíraly na kašičku, přitom syčely (Káňa, 1999).

A na závěr je nutné vzpomenout Vánoce na Závřší. Jak tehdy vypadaly a jak se slavily, dokládá opět Káňa (1999). Hovoří o tom, že dříve nebylo zvykem zdobit na staré Návojně stromečky. V každé domácnosti byl údajně jen betlémek. Štědrý den byl ve znamení velkého půstu, avšak štědrovečerní pokrm byl velmi bohatý. Začalo se oplatkem s medem, což se zachovalo až dodnes. Nicméně následně se pokrmy liší. Podávala se kyselice, šišky s hrachovou polévkou, šišky s medem posypané cukrem, pohanková kaše a krupice. Potom místní krájeli jablíčka. A na ty, kteří měli ještě v žaludku místo, čekal makovník. Po večeři pak přes Návojnou chodili „pastúškové“ a zpívali koledy.

V současnosti se každoročně na Boží hod vánoční koná v Nedašově Živý betlém, kde členové souboru Závřšan ztvárňují starý biblický příběh narození Ježíška (viz příloha č. 22).

II PRAKTICKÁ ČÁST

3 NÁVRH VÝCHOVNÉHO PROJEKTU ŠKOLNÍ DRUŽINY

Výchovu a vzdělávání lze zařadit mezi celoživotní proces, přičemž jejich cíle úzce souvisí nejen s kulturou naší společnosti, ale i s jejími hodnotami. Právě projekt ve školní družině umožňuje práci s dětmi na konkrétní téma, v určitém čase a se záměrem naplnění stanovených cílů (Pávková, Pavlíková, Hrdličková in Pávková a kol., 2008).

Obst (in Kalhous, Obst a kol., 2002, s. 354) definuje projektování následovně: *„Plánování (projektování) toho, co se má udělat, je prvním krokem každé uvědomělé činnosti. Plán je vlastně představou příštího stavu věci.“*

3.1 Charakteristika a cíl projektu

Oblast Závřší je ústředním tématem bakalářského projektu. Cílovou skupinou navrhovaného projektu s názvem Zájmová činnost ve školní družině jako cesta za historií a zvyky Závřší a jeho blízkého okolí jsou žáci 1. stupně základních škol, na jihovýchodě Valašska, konkrétně na Závřší, navštěvující školní družinu. Projekt však může být uplatněn, taktéž v blízkém okolí, kde jsou zvyky, tradice či kultura velmi podobné.

Projekt byl vytvořen s myšlenkou a cílem obohatit zájmovou činnost ve školní družině zdejší kulturou a zvyky, neboť se jedná o téma, které je ve zdejší oblasti ještě stále živé a aktuální. Probudit u dětí zájem o Závřší směřuje k předávání pomyslného zdejšího pokladu dalším generacím. Modely metodických listů pak úzce souvisí s teoretickou částí, která pojednává o vesnicích, které tvoří malebnou oblast nedašovského Závřší, ale také o památkách, nezapomíná na významné osobnosti a v neposlední řadě hovoří o zdejších zvycích a kultuře. Prostřednictvím zájmové činnosti ve školní družině si klademe za cíl vytvořit volnočasové aktivity, které jsou na jedné straně pro děti zábavné, na straně druhé také vzdělávací, neboť si děti rozšiřují znalosti z oblasti Závřší, rozvíjí pracovní-technické cítění, či výtvarné dovednosti, a zároveň zaujímají určité názory, či postoje.

Protože vychovatelé ve školní družině vedou zájmovou činnost samostatně, je doporučeno projekt realizovat vždy jednou za měsíc po dobu 90 minut v prostorách školní družiny, zároveň je možné realizovat projekt prostřednictvím zájmového kroužku.

Jelikož financování je pro školní družiny často velkým úskalím, je také nutné myslet na financování pomůcek pro projekt. Protože by měl být projekt realizován v rámci činností ŠD, je možné využívat materiálního vybavení právě konkrétní školní družiny. Není možné to však považovat za samozřejmé, a tak lze oslovit zřizovatele, v úvahu je také úplata od účastníků či oslovení místních sponzorů (smíšené zboží, papírnictví a jiné).

3.2 Harmonogram činností

Následující tabulka ukazuje přehled činností s tematikou Závřší během celého školního roku od září do června.

Tabulka 2. Tematický plán

MĚSÍC	TÉMA	ČINNOST
Září	Pověst o návojské hrušce, Pověst o původu jména Návojná	Výroba stromu života z drátků
Říjen	Zpět do minulosti – osobnosti Závřší	Odpověď na korespondenci
Listopad	Svatý Mikuláš na Závřší	Výroba andělíčků
Prosinec	Vánoce na Závřší	Výroba slaměných ozdob
Leden	Ukázka jihovalašské výšivky	Vyšívání – ukázka stehů
Únor	Pověsti o strašidlech ze Závřší	Výroba dřevěné sovičky
Březen	Velikonoce	Zdobení vajíček – voskový reliéf
Duben	Památky na Závřší	Obraz památky technikou lepení kousků papírů
Květen	Květen na Závřší	Výroba vázičky
Červen	Rodokmen Mannerů a Centnerů	Dáma z knoflíků

3.3 Modely metodických listů

Projekt nemá charakter pouze jedné zájmové činnosti, ale v každé aktivitě lze sledovat prvky vždy několika zájmových činností. Základem činnosti je vždy pověst ze Závříší, nebo povídání o historii, osobnostech, památkách či zvycích. Lze tedy říct, že se opíráme o společenskovední zájmovou činnost, na základě které pak tvoříme výrobek s prvky pracovní-technické zájmové činnosti a esteticko-výchovné zájmové činnosti.

Každý metodický list se skládá z názvu aktivity, tu zařadíme do konkrétního tématu, uvedeme, s kterými zájmovými činnostmi pracujeme, stanovíme cíle, kterých chceme u žáků dosáhnout (v oblasti kognitivní, psychomotorické a afektivní) a popíšeme, jakých klíčových kompetencí žák dosáhne. Následně podrobně charakterizujeme způsob, jakým žáky budeme motivovat k tvůrčím činnostem. Každý metodický list je také opatřen podrobným pracovním postupem s vlastními fotografiemi a rozбором organizace hodiny. V metodických listech také uvádíme metody a organizační formy a zdroj inspirace. Při zpracování harmonogramu činností jsme se inspirovali zejména v praxi (při práci s dětmi).

3.3.1 Strom života z drátků

ZÁJMOVÁ ČINNOST VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ JAKOCESTA ZA HISTORIÍ A ZVYKY ZÁVRŠÍ A BLÍZKÉHO OKOLÍ

Název aktivity: Strom života z drátků

Téma: Pověst o návojské hrušce, alternativa: Pověst o původu jména Návojná (viz teoretická část bakalářské práce)

Zájmová činnost: Prvky společenskovední zájmové činnosti (poznávání významných objektů), prvky esteticko-výchovné zájmové činnosti (komunikativní dovednosti) a pracovně-technické zájmové činnosti (práce s různými materiály – korálky a drátky)

Cíl aktivity: Poznávání památných míst v oblasti Závrší a rozvoj kreativních schopností žáků.

Kognitivní cíle:

- Žák pojmenuje památné stromy v Návojně;
- na základě pověsti žák objasní, jaká tajemství skrývají památné stromy;
- žák vyjmenuje pomůcky k výrobě stromu;
- žák rozumí vysvětlenému pracovnímu postupu k výrobě stromu.

Psychomotorické cíle:

- Žák samostatně změří délku drátu k vytvoření stromu;
- žák vytvoří konstrukci stromu;
- žák barevně rozliší korunu pomocí korálků.

Afektivní cíle:

- Žák spolupracuje na výrobku s ostatními dětmi;
- žák zhodnotí svůj výrobek;
- žák na základě pověsti a tvůrčí činnosti lépe vnímá přírodní památky ve svém okolí.

Klíčové kompetence:

- **Rozvoj kompetencí k učení** – žák využívá informace k tvůrčím činnostem;
- **Rozvoj komunikativních kompetencí** – žák porozumí pracovnímu postupu, obrázkovým materiálům, žák své myšlenky vyjadřuje logicky;
- **Rozvoj kompetencí personálních a sociálních** – žák spolupracuje s ostatními dětmi;
- **Rozvoj občanských kompetencí** – žák ocení historické souvislosti spojené s rodným krajem;
- **Rozvoj pracovních kompetencí** – žák bezpečně používá materiály k vytvoření výrobku (RVP pro základní vzdělávání [online], 2017);
- **Rozvoj kompetencí k trávení volného času** – ve smyslu aktivního a smysluplného trávení VČ.

Doporučená motivace:

Návojský dub, jenž je spojován s původem názvu obce Návojná, není jediný památný strom ve zdejší oblasti. Je třeba vzpomenout také další nezapomenutelný strom, kterým je tzv. Obrázková hruška. Přestože tato velmi stará hruška musela být v roce 2014 pokácena, na její charakteristický urostlý kmen a typickou korunu, která nesla nejen některé uschlé větvičky, ale i ty, které se s příchodem jara zazelenaly, nelze zapomenout (Naňák, 2015). A jaké tajemství v sobě po dlouhá léta hruška urývala? A proč na sobě nesla obrázek s náboženským motivem, kterému nikdo z místních neřekl jinak než „svatý obrázek?“ Odpověď nám přináší Josef Káňa (1999, s. 30), když vypráví, že právě stará hruška pamatuje a ví, co za událost se pod ní stalo: „Bylo to v dobách kuruckých válek... Tři mládenci se vraceli jednoho večera domů ze zábavy z Brumova. Snad byli opití a nebo dva z nich měli proti třetímu nějakou zášť. To sa neví. Jak došli k hrušce, zabili ho a utekli. Ale spravedlnost přece našla viníky a potrestala. Tomu mrtvému kamarádu tam lidé potom zavěsili obrázek, který tam visí dodnes, a modlívali se u něj za duši nebožtíka a odpuštění hříchů těm dvěma viníkům. Dnes už se na pověst zapomnělo. A dobří lidé dávají dodnes kytičky květin pod obrázek Marie, aniž by věděli komu a proč.“

Jako alternativu motivace lze použít pověst o původu jména Návojná. Následně si vyrobíme symbolický strom.

Pomůcky: Měděný drátek 0,3 mm, korálky (různé barevné kombinace), nůžky, oblý kamínek k upevnění stromečku, či jinou pomůcku sloužící jako podstavec

Pracovní podmínky: Školní družina, na koberci (motivace), výroba stromečku (u stolečku)

Fotografie výrobku:

Charakteristika a popis průběhu:

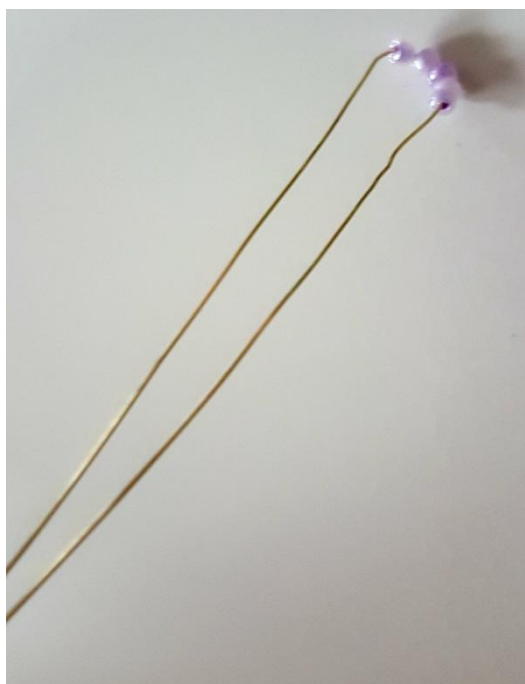
1. Na výrobu stromu života si nejprve přichystáme: modelářský měděný drát (0,3 mm), korálky různých barev, které výtvar oživí a nůžky či štípací kleště.

2. Z cívky si odštípeme či ustříhneme drátek o délce 50 cm (připravíme si 15 drátků).

3. V polovině drátek ohneme, přičemž doprostřed navlékneme 5 korálků.

4. Pod navlečenými korálky drátek 3-5x zatočíme (záleží zde na délce, kterou si mezi lístečky zvolíme).

5. Vytvořily se nám tedy 2 volné konce drátků, na jeden z nich opět navlečeme 5 korálků, posuneme od spoju a vytvoříme očko, které znovu 3-5x zatočíme.

6. Totožný postup pak striedavě opakujeme na obou koncích drátků, přičemž počet vytvořených lístečků by měl být ideálně 10.

7. Vytvoříme 15 stejných větviček.

8. Tři větvičky vždy zakroučíme v jeden svazek.

9. Postupně vytvoříme pět svazků, které zakroutíme v jeden velký, který vytvoří strom.

10. Konce drátků lze připevnit k oblému kamínku či jinému podstavci.

Časová náročnost aktivity a organizace hodiny: 90 minut

- **ÚVOD (5 minut)** – žáci sedí na koberci ve školní družině, na úvod vychovatelka představí téma, pracuje s prekoncepty, které jsou pro žáky důležité, protože se mohou cítit užiteční. Diskutují na téma přírodní památky na Závřší (Jaké přírodní památky žáci znají na Závřší? Kde se nachází? Mají s nimi něco spojeno něco konkrétního? Znají pověst, která se k nim váže?)
- **MOTIVACE (10 minut)** – vychovatelka vypráví pověst o návojské hrušce a motivuje žáky k následující aktivitě – výrobě stromu z drátků (může následovat diskuse, zda si myslí, že je pověst založena na pravdě, jestli už někdy vyráběli strom, co může symbolizovat strom, apod.)
- **POPIS PRACOVNÍHO POSTUPU (10 minut)** – děti se přesunou k pracovnímu stolečku, vychovatelka podrobně vysvětlí kroky pro zpracování výrobku, ukáže hotový výrobek, předvede jednotlivé kroky, ukáže fotografie postupu.
- **PŘÍPRAVA (5 minut)** – žáci si připraví pomůcky (drátky, korálky, nůžky, kamínek). Na základě jejich rozhodnutí mohou vyrábět strom jednotlivě nebo ve dvojicích. Z časového důvodu, je doporučeno, aby děti vytvářely strom ve dvojicích, neboť výroba jednotlivých větvíček je časově náročnější. Záleží však na jednotlivcích. V případě, že děti výrobek v hodině nestihnou dodělat, lze pokračovat v ranních hodinách. Vychovatelka děti poučí o bezpečnosti při práci.
- **VÝROBA STROMU (50 minut)** – žáci pracují na výrobě stromu na základě pracovního postupu, který jim vychovatelka objasní. Ta je jim nablízku, dohlíží na děti, pomáhá, radí, spoluvytváří.
- **HODNOCENÍ (5 minut)** – vychovatelka spolu s žáky zhodnotí práci (zda je pověst a následná aktivita bavila, jestli se dozvěděli něco nového či užitečného, jestli se jim při zpracování úkolu dařilo a zda je výrobek podle jejich představ). Součástí hodnocení je také pochvala za snahu žáků.
- **ZÁVĚR (5 minut)** – na závěr vychovatelka poděkuje dětem za účast na aktivitě, za jejich spolupráci a poznatky. Ve zbylém čase si žáci po sobě uklidí.

Metoda práce: Vyprávění pověsti, vysvětlování pracovního postupu, diskuse, praktická pracovní činnost

Organizační forma práce: Hromadná forma (při vyprávění pověsti), následuje samostatná práce žáků)

Výchozí zdroj inspirace ke zpracování aktivity:

Korálkový stromeček. In: Youtube [online]. 14.11.2012 [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=18663_DqgaQ. Kanál uživatele Karel Nováček.

3.3.2 Odpověď na korespondenci Felicie Centner-Mannerové

ZÁJMOVÁ ČINNOST VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ JAKOCESTA ZA HISTORIÍ A ZVYKY ZÁVRŠÍ A BLÍZKÉHO OKOLÍ

Název aktivity: Odpověď na korespondenci Felicie Centner-Mannerové

Téma: Zpět do minulosti – osobnosti

Zájmová činnost: Prvky společenskovední zájmové činnosti (poznávání historie obce, seznámení se s významnými osobnostmi a informace o jejich životě), prvky esteticko-výchovné zájmové činnosti (komunikativní dovednosti, využití výtvarných technik)

Cíl aktivity: Poznávání historických souvislostí obce Návojná.

Kognitivní cíle:

- Žák samostatně pojmenuje nevýznamnější šlechtický rod v historii obce Návojná;
- žák stručně objasní život lidí na Závřší za války;
- žák aplikuje aktuální poznatky o obci v reakci na psaní slečny Felicie Centner-Mannerové;
- žák s pomocí vychovatele a ostatních dětí shrne aktuální poznatky o obci.

Psychomotorické cíle:

- Žák napíše krátkou odpověď na korespondenci;
- žák v dopise výtvarně ztvární charakteristický rys současné obce Návojná.

Afektivní cíle:

- Žák vnímá hodnotu historických poznatků;
- žák ocení zpracování úkolu ostatních dětí.

Klíčové kompetence:

- **Rozvoj kompetencí k učení** – žák využívá informace k tvůrčím činnostem, žák dává najevo zájem o konkrétní téma, vyhledává informace, třídí poznatky, pracuje s informací a dává je do souvislosti;
- **Kompetence k řešení problémů** – žák přemýšlí nad možnostmi řešení zpracování projektu, kriticky uvažuje, žák obhájí své postupy;
- **Rozvoj komunikativních kompetencí** – žák se vyjadřuje kultivovaně v písemném projevu, porozumí pokynům, vhodně reaguje, využívá obrázkových materiálů ke svému rozvíjení;
- **Rozvoj kompetencí personálních a sociálních** – žák získá poučení od ostatních, respektuje druhé;
- **Rozvoj občanských kompetencí** – žák ocení historické souvislosti spojené s rodným krajem;
- **Rozvoj pracovních kompetencí** – žák se přizpůsobí pracovním podmínkám, svou práci vnímá z hlediska kvality (RVP pro základní vzdělávání [online], 2017);
- **Rozvoj kompetencí k trávení volného času** – ve smyslu aktivního a smysluplného trávení VČ.

Doporučená motivace:

Mezi nejvýznamnější majitele panství Návojná patřil v dějinách obce bezesporu rod Mannerů. Jako motivaci lze použít text z teoretické části bakalářské práce a seznámit děti s tímto historicky významným rodem, jenž v Návojně vybudoval šlechtické sídlo. S koncem druhé světové války, rodina s německým původem Centner-Mannerů opouští zámek Návojná. Jedna z velmi oblíbených členů šlechtické rodiny byla slečna Felicie Centner-Mannerová.

Na základě dochované korespondence lze jistě říci, že Návojnou zamilovala, a to nejen zdejší lesy, kopce a čerstvý vzduch, ale také zdejší obyvatele. Láska k bývalému domovu ji provázela ve vzpomínkách po celý život. V dopisech prokazuje svou zvědavost, když se táže na současné poměry v Návojně. Pokusme se tedy odpovědět na její zvědavé dopisy, nakreslit obrázky či nalepit fotografie, ukazující život v roce 2018.

Ukázky z dopisů:

„(Friedberg 31. ledna 1965)

...letos tomu bude 20 let, co jsem opustila domov. Člověk by ani nevěřil, jak rychle čas utíká. (...) Zajímá mne vaše zemědělství v Návojně. Pěstuje se tam ještě něco na polích, nebo jsou zalesněné? Včas války se mluvilo mnoho o travinářství. Kde stojí chlévy pro dobytek?

(Friedberg, 1. února 1988)

...při čtení Vašich řádků objeví se mi celá Návojná, okolí a lid...

...celé Návojně vzkazují pozdrav...

(Friedberg 14.3.1989)

...často vzpomínám na Návojnou a Návojnany, kteří mě ještě znají. Bude jich asi méně a méně. Ráda vzpomínám na své dětství v Návojně, když jsem si hrávala s dětmi z okolí...“ (Naňák, 2003b, s. 26-28)

Pomůcky: Barevné papíry, propisky, pastelky, fixy, voskovky, lepidlo, nůžky

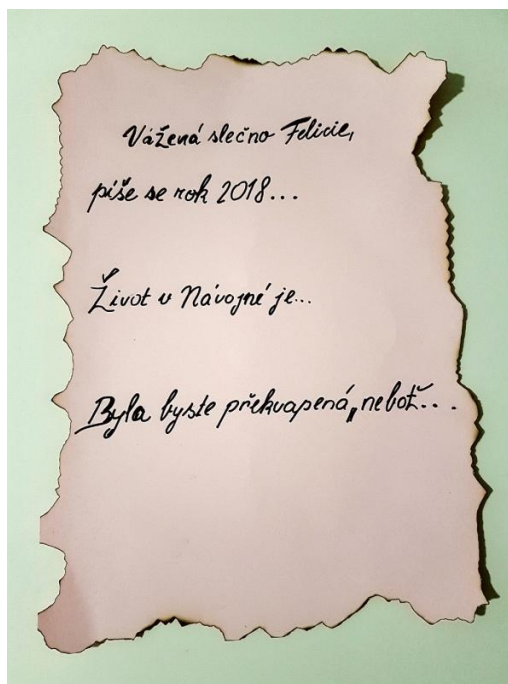
Pracovní podmínky: školní družina, na koberci (motivace), u pracovního stolečku (dopis)

Charakteristika a popis průběhu:

1. K tvorbě projektu si nejprve připravíme pomůcky (barevné papíry, propisky, pastelky, fixy, voskovky, lepidlo, nůžky).

2. Následně vytvoříme krátkou odpověď na dopis slečny Felicie (inspirace níže), dopis vyzdobíme dle vlastních nápadů.

Časová náročnost aktivity a organizace hodiny: 90 minut

- **ÚVOD (10 minut)** – děti sedí v kroužku na koberci a vychovatelka představí téma (Zpátky do minulosti), vychovatelka doprostřed tabule napíše *Návojná*, prostřednictvím brainstormingu účastníci vytváří jakousi burzu nápadů. Vychovatelka je zapisuje na tabuli, tím evokuje další myšlenky u žáků. Žáci hledají jádro, ke kterému chtějí dospět, tím je historie.
- **MOTIVACE (20 minut)** – děti sedí stále v kroužku, vychovatelka představí nejvýznamnější šlechtický rod v historii obce, hovoří o výstavbě zámku Návojná a o životě lidí v obci za války, opět lze využít textů teoretické části bakalářské práce (kapitoly 2.1.1 Návojná a 2.2.1 Zámek Návojná za šlechticů Mannerů). Vychovatelka ukáže archivní fotografie (viz příloha č. 4 a 8), publikaci Zámek Návojná a okolí. Následně vychovatelka přečte ukázky dochované korespondence Felicie Centner-Mannerové. Může následovat zpětná vazba.
- **VLATNÍ PRÁCE (45 minut)** – vychovatelka zadá projekt, jehož výstupem bude dopis (odpověď na korespondenci slečny Felicie). Žáci napíší krátký dopis, doplněný vlastními obrázky. Mohou využívat barevné papíry, pastelky, voskovky.

<p>Využívají vlastní kreativitu a nápady.</p> <ul style="list-style-type: none"> • HODNOCENÍ (10 minut) – žáci společně s vychovatelkou zhodnotí aktivitu, na základě vlastního rozhodnutí mohou žáci dopisy přečíst, následuje zpětná vazba (co si žáci zapamatovali, jestli se dozvěděli něco nového, proč byla aktivita užitečná). • ZÁVĚR (5 minut) – vychovatelka poděkuje žákům za účast na aktivitě a jejich snahu, společně své práce připnou na nástěnnou tabuli.
<p>Metoda práce: Brainstorming, vysvětlování (historických souvislostí), vyprávění (o dochovaných dopisech)</p>
<p>Organizační forma práce: hromadná forma (v kroužku na koberci), projekt (samostatná práce žáků)</p>
<p>Výchozí zdroj ke zpracování aktivity: vlastní</p>

3.3.3 Andělíček

<p>ZÁJMOVÁ ČINNOST VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ JAKOCESTA ZA HISTORIÍ A ZVYKY ZÁVRŠÍ A BLÍZKÉHO OKOLÍ</p>
<p>Název aktivity: Výroba andělíčka</p>
<p>Téma: Svatý Mikuláš na Závřší</p>
<p>Zájmová činnost: Prvky společenskovední zájmové činnosti (lidové zvyky a tradice), prvky esteticko-výchovné zájmové činnosti (komunikativní dovednosti, dekorativní tvoření), prvky pracovní-technické zájmové činnosti (práce s různými materiály – motouz, polystyren)</p>

Cíl aktivity: Připomenutí zdejších tradic a zvyků, rozvoj kreativity a estetického citění ve vztahu k tradicím.

Kognitivní cíle:

- Žák popíše tradiční čertovský kostým typický pro Závřší;
- žák dokáže jednoduše shrnout zajímavosti ze života sv. Mikuláše;
- žák dokáže vyjmenovat pomůcky pro výrobu andělíčka.

Psychomotorické cíle:

- Žák je schopen vytvořit konstrukci těla andělíčka;
- žák barevně rozliší křídla andělíčka;
- žák na základě vlastního citění ozdobí andělíčka.

Afektivní cíle:

- Žák ocení hodnoty zdejších zvyků a tradic.

Klíčové kompetence:

- **Rozvoj kompetencí k učení** – žák projevuje zájem pro další zdroje poznatků, poznatky využívá v tvůrčích činnostech; žák uvádí věci do souvislostí;
- **Kompetence k řešení problémů** – žák si naplánuje kroky své práce;
- **Rozvoj komunikativních kompetencí** – žák porozumí, vhodně reaguje na poznatky, rozumí obrázkovým materiálům, srozumitelně se vyjadřuje;
- **Rozvoj kompetencí personálních a sociálních** – žák společně s ostatními dětmi vytváří příjemnou atmosféru pro práci;
- **Rozvoj občanských kompetencí** – žák se pozitivně staví k tradicím, uznává jejich hodnoty;
- **Rozvoj pracovních kompetencí** – žák čerpá poznatky v zájmu seberozvíjení (RVP pro základní vzdělávání [online], 2017);
- **Rozvoj kompetencí k trávení volného času** – ve smyslu aktivního a smysluplného trávení VČ.

Doporučená motivace:

Hlavním tématem je tradiční mikulášská obchůzka na Závřší spolu s čerty a anděly. Jako motivaci k vytvoření symbolického výrobku lze využít například legendu o sv. Mikuláši. Ta vypráví, že už za svého života (3. – 4. století) byl Mikuláš, řecky Nicolaos, mezi lidmi velmi oblíbený, zejména pak u dětí, které ho milovaly díky jeho štědrosti ochranným vlastnostem. To je také důvodem, proč dnes Mikuláš naděluje v podvečer před 6. prosincem dětem sladkosti. Mikuláš žil ve 3. - 4. století. Mikuláš je známý díky příběhu o kupci a jeho třech dcerách. Jeho štědrost byla tak veliká, že jistého kupce vykoupil z dluhů, když každou noc házel potají své úspory dcerám do ložnice. Mikuláš se stal nejprve knězem, později biskupem. Díky příkladnému životu, dobrotivosti, štědrosti a zbožnému životu byl prohlášen za svatého (Šottnerová, 2009).

Pomůcky: Kužel z polystyrenu (14 cm), koule z polystyrenu, různé druhy korálek na ozdobu (dřevěné perličky, skleněné perličky), ozdoba na čelo anděla (hvězdička, květinka), lepidlo (Herkules nebo tyčinka, drátek (na křídla), motouz jutový

Pracovní podmínky: školní družina (u pracovního stolečku)

Fotografie výrobku:

Charakteristika a popis průběhu:

1. Na výrobu andělíčka si připravíme polystyrenový kužel a kouli, lepidlo, korálky, ozdoba na hlavu (hvězdička nebo kytička), nůžky, motouz (dle výběru lze použít širší nebo tenký), nůžky, drát.

2. V dalším kroku natřeme kužel lepidlem a postupně motáme motouzem od vrcholu po konec kuželu, stejný postup opakujeme u koule.

3. Pomocí lepidla (Herkules) připevníme hlavu k tělíčku. Lze pracovat také s tavnou pistolí. Ze zkušenosti hlava u těla lépe drží. Pomocí tavné pistole nebo lepidla pak připevníme ozdobu na hlavu andělíčka.

4. Z cívky si odstříhneme drát v délce 20 cm, z klubička provázek o délce 20 cm. Drátek obmotáme podél provázku (pro lepší tvarování křídel). Navlékneme korálky (dle výběru). Postup opakujeme pro vytvoření druhého křídla. Vytvoříme uzel a obě křídla spojíme.

5. Ručičky vytvoříme tak, že si ustrihneme z klubíčka provázek o délce 20 cm a na oba konce navlékneme korálek. Vytvoříme uzel, aby se korálek nevyvlékl.

6. Křidélka přivážeme k andělíčkově a vytvoříme pod krkem mašličku. Křidélka vytvarujeme. Kolem krku zavěsíme ručičky a vzadu je přilepíme.

Časová náročnost aktivity a organizace hodiny: 90 minut

- **ÚVOD (5 minut)** – vychovatelka představí téma – Mikulášská obchůzka na Závřší a představí aktivitu spojenou s tématem (výroba andělíčka). Zároveň popíše tradiční čertovský kostým v Návojně, Nedašově a Nedašově Lhotě (v Nedašově jsou typické slaměné sukně). Vychovatelka ukáže žákům archivní fotografii mikulášské obchůzky z roku 1930 (příloha č. 20).
- **MOTIVACE (15 minut)** – vychovatelka vypráví žákům legendu o svatém Mikulášovi, následně může být vyvolána diskuse (zda o legendě slyšeli, jestli je navštěvuje Mikuláš s čerty a anděly).
- **POPIS PRACOVNÍHO POSTUPU (5 minut)** – vychovatelka podrobně popíše jednotlivé kroky k výrobě anděla. Provede také praktickou ukázkou. Lze mít připravené fotografie.
- **PŘÍPRAVA (5 minut)** – Žáci si připraví jednotlivé pomůcky dle pokynů vychovatelky. Zároveň vychovatelka děti poučí o bezpečnosti práce.
- **VÝROBA ANDĚLÍČKA (50 minut)** - vlastní práce žáků probíhá na základě pokynů vychovatelky. Ta na žáky dohlíží, je jim nablízku v případě potřeby pomoci s jednotlivými kroky.
- **HODNOCENÍ (5 minut)** – na závěr mohou děti své andělíčky pojmenovat a představit je ostatním. Zde je opět významná pochvala, která žáky může motivovat v další práci.
- **ZÁVĚR (5 minut)** – Vychovatelka ocení snahu dětí. Děti si uklidí svůj prostor, kde pracovaly. Andělíčky lze použít pro výzdobu školní družiny nebo školy. V případě zájmu si je děti mohou odnést domů.

Metoda práce: vyprávění (legenda o sv. Mikulášovi), diskuse, metody praktických činností

Organizační forma práce: hromadná forma (předávání poznatků – vyprávění), samostatná práce (výroba anděla)

Výchozí zdroj ke zpracování aktivity: vlastní

3.3.4 Výroba slaměných ozdob (hvězdičky)

<p style="text-align: center;">ZÁJMOVÁ ČINNOST VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ JAKOCESTA ZA HISTORIÍ A ZVYKY ZÁVRŠÍ A BLÍZKÉHO OKOLÍ</p>
<p>Název aktivity: Hvězdičky ze slámy</p>
<p>Téma: Vánoce na Závřší</p>
<p>Zájmová činnost: Prvky společenskovední zájmové činnosti (lidové tradice a zvyky, náboženství, svátky), esteticko-výchovná zájmová činnost (komunikativní dovednosti), pracovní-technická zájmová činnost (zpracování přírodnin – sláma, výroba slaměných hvězdiček)</p>
<p>Cíl aktivity: Porozumění významu vánočních zvyků a obyčejů v oblasti nedašovského Závřší a rozvoj estetického cítění a kreativity.</p> <p>Kognitivní:</p> <ul style="list-style-type: none">• Žák dokáže popsat pracovní postup pro výrobu slaměných hvězdiček;• žák vyjmenuje pomůcky pro výrobu slaměných hvězdiček;• žák objasní, jak vypadaly Vánoce v oblasti Závřší v minulosti;• žák uvede příklady tradičních vánočních zvyků a vysvětlí jejich symboliku;• žák stručně vyjádří vlastními slovy dávnou legendu o vánočním stromu. <p>Psychomotorické:</p> <ul style="list-style-type: none">• Žák za pomoci praktické ukázky vytvoří vánoční slaměnou ozdobu; <p>Afektivní:</p> <ul style="list-style-type: none">• Žák reaguje na dodržování tradic a zvyků;• žák ocení hodnoty těchto zvyků.

Klíčové kompetence:

- **Rozvoj kompetencí k učení** – žák poznává smysl tradic a obyčejů;
- **Kompetence k řešení problémů** – žák je schopen obhájit své názory;
- **Rozvoj komunikativních kompetencí** – žák se zapojuje do diskuse;
- **Rozvoj kompetencí personálních a sociálních** – žák je ohleduplný k druhým dětem, přispívá k vytvoření příjemné atmosféry ve školní družině;
- **Rozvoj občanských kompetencí** – žák se snaží předávat poznatky o lidových tradicích;
- **Rozvoj pracovních kompetencí** – žák využívá poznatky pro svůj vlastní rozvoj (RVP pro základní vzdělávání [online], 2017);
- **Rozvoj kompetencí k trávení volného času** - ve smyslu aktivního a smysluplného trávení VČ.

Doporučená motivace:

Vánoční stromeček – symbol nejkouzelnějších svátků v roce. Přemýšlel někdo, proč je symbolem právě strom? A proč zdobíme jehličnany? Šottnerová (2009) nám odkrývá tajemství stromu, jehož části - kořeny, kmen a koruna, propojují náš svět. Kořeny stromu jsou zapuštěny do země, kmen je ve znamení pozemského život a větve sahají až k nebesům. Hovoří pak také o zelené barvě: „*Pro jehličnany je charakteristická věčně zelená barva, tedy symbol věčného života.*“ (Šottnerová, 2009, s. 125). K nám se dostala symbolika vánočního stromečku až v 19. století z Německa. K vánočnímu stromečku se také pojí legenda. Legenda vypráví, že opat Kolumbán z Bobbia, narozen v 6. století, působil v Bretani a Burgundsku. Toto území bylo v jeho době pohanské. Kolumbán však chtěl místním lidem objasnit Ježíšovo narození a právě v tento den nazdobil Kolumbán jehličnan. Ten zdejší obyvatelé tradičně uctívali v den zimního slunovratu. Zář zapálených pochodní, jež zdobila strom, přivábila zdejší lidi a Kolumbán využil situace a vyprávěl betlémský příběh o narození malého Ježíška. Možná právě díky této legendě se stal vánoční strom symbolem Vánoc (Šottnerová, 2009).

Na legendu lze následně navázat skutečností, jak se na Závřší slavili Vánoce v minulosti (odkaz – teoretická část bakalářské práce). V dřívějších dobách (i na území Závřší) nebylo zvykem zdobit vánoční stromečky.

A také zdobení prošlo velkým vývojem – od přírodních ozdob, které si dnes vyrobíme - slaměné ozdoby, přírodní ozdoby, drobná jablíčka, papírové řetězy, ořechy, perníčky, křížaly až po moderní ozdoby a baňky. (Šottnerová, 2009).

Motivace může dále pokračovat ukázkou zvyků – pouštění ořechových lodiček. Vychovatelka si připraví větší mísu s vodou a pro každého žáka malou a úzkou dortovou svíčku. Za pomoci vychovatelky přicházejí žáci ve dvojicích a zapalují svou svíčku. V případě, že lodičky plují k sobě, jsou dobrými přáteli. Zvyk lze vyložit i tak, že pokud se lodičky seskupí do kruhu, jsou mezi lidmi dobré vztahy, úcta a tolerance. Pokud se však lodička objeví uprostřed kruhu, potřebuje člověk, jemuž lodička patří, ochranu.

Lze také použít další zvyk – krájení jablíček (hovořit o symbolice hvězdy – zdraví, křížků – neštěstí, nemoc).

Pomůcky: rozžehlená sláma, červená bavlnka, nůžky, folie, kružítko, připínáčky nebo špendlíky

Pracovní podmínky: školní družina, na koberci v kroužku (úvod a část motivace), u pracovního stolečku (pouštění lodiček, krájení jablíček, výroba slaměných ozdob)

Fotografie výrobku:

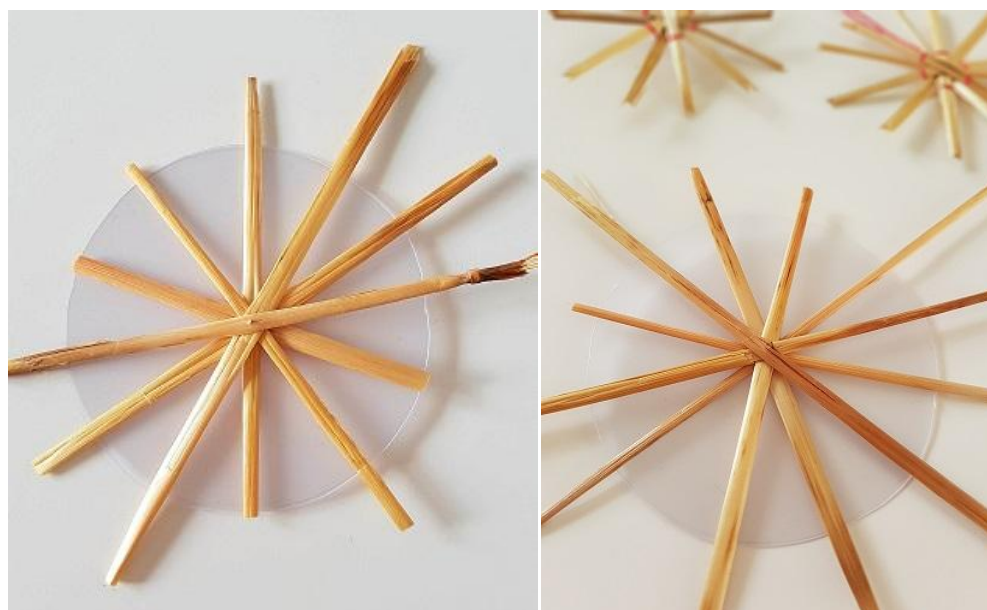
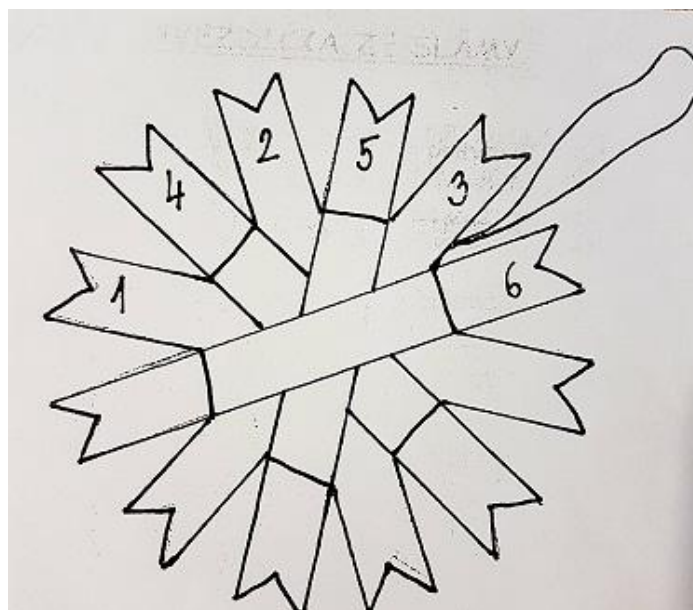
Charakteristika a popis průběhu:

1. Než se pustíme do výroby slaměných ozdob, namočíme slámu asi na půl dne do vody.
2. Poté slámu nejlépe na starším, dřevěném prkénku rozžehlíme (také doporučujeme použít spíše starší žehličku).
3. Nyní si přichystáme pomůcky potřebné k výrobě hvězdičky: rozžhelená sláma, červená bavlnka, nůžky, folie, kružítko, připínáčky nebo špendlíky.

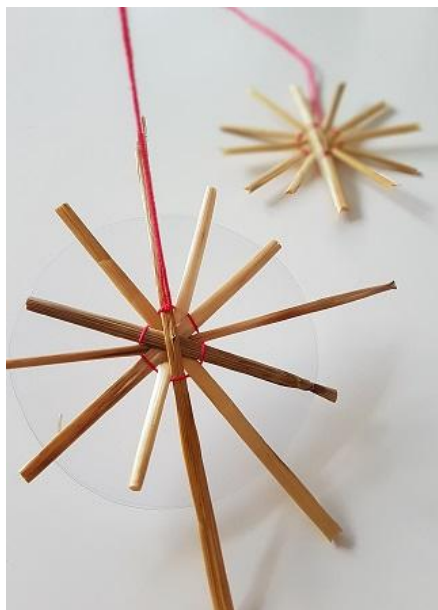

4. Kružítkem narýsuje na tvrdou fólii kružnici a průměru 8 cm (zde záleží opět na tom, jak chceme mít hvězdičky velké). Následně kruh vystřihneme. Potom kruh (podložku) propíchneme ve středu buď špendlíkem, nebo rýsováčkem.

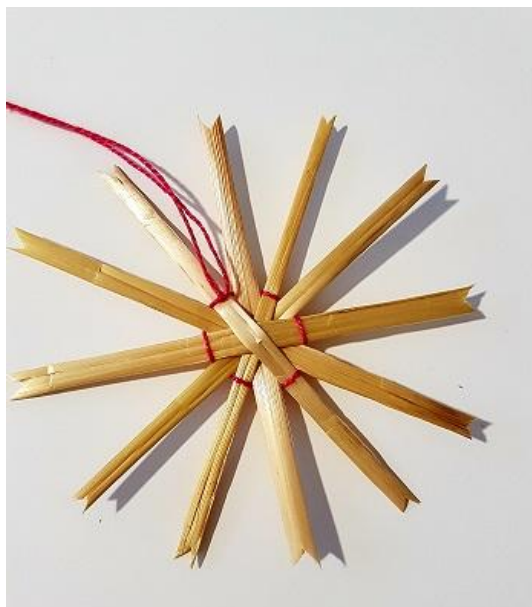
5. Na rýsováček napichujeme slámu dle číselného návodu.

6. Bavlnku provlečeme mezi slámou (podle nákresu) a pevně svážeme.

7. Slámu zastříháme podle kruhové fólie, dozdobíme (vystříháme špičky).

Časová náročnost aktivity a organizace hodiny: 90 minut

- **ÚVOD (10 minut)** – děti sedí v kroužku na koberci a vychovatelka představí téma (Vánoce). Drží v ruce kouzelný kamínek a předává ho po směru hodinových ručiček. Žák, který kamínek drží má možnost sdělit ostatním, jak tráví Vánoce, zda dodržují v rodině nějaké zvyky, jaké jiné zvyky děti znají, zda doma pečou vánoční cukroví, apod. (metoda komunikativního kruhu), kdo nechce mluvit, nemusí, ostatní naslouchají, neskáčou do řeči, mluví jen to, kdo má v ruce kamínek, názory druhých nekritizujeme, ale respektujeme.
- **MOTIVACE (30 minut)** – vychovatelka vypráví legendu o vánočním stromu, vyzkouší si pouštění lodiček (zde je důležitá bezpečnost, na kterou vychovatelka předem upozorní).
- **POPIS PRACOVNÍHO POSTUPU (5 minut)** – vychovatelka podrobně popíše pracovní postup k výrobě hvězdiček a doplní názornou ukázkou.
- **PŘÍPRAVA (5 minut)** – děti si připraví pomůcky a jsou poučení o bezpečnosti.
- **VÝROBA SLAMĚNÝCH HVĚZDIČEK (30 minut)** - na základě pokynů vychovatelky děti vyrábí hvězdičky.
- **HODNOCENÍ (5 minut)** – vychovatelka děti pochválí za jejich aktivitu a pozornost, společně pak mohou zavěsit hvězdičky na vánoční stromeček ve školní družině.
- **ZÁVĚR (5 minut)** – děti si uklidí své pracovní místo.

Metoda práce: metoda komunikativního kruhu, vyprávění, vysvětlování, metody praktických dovedností

Organizační forma práce: hromadná forma, samostatná práce žáků

Výchozí zdroj ke zpracování aktivity: inspirace z praxe

3.3.5 Ukázka jihovalašské výšivky

<p style="text-align: center;">ZÁJMOVÁ ČINNOST VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ JAKOCESTA ZA HISTORIÍ A ZVYKY ZÁVRŠÍ A BLÍZKÉHO OKOLÍ</p>
<p>Název aktivity: Vyšívání – steh pilkový (rozmarýnek)</p>
<p>Téma: Ukázka jihovalašské výšivky</p>
<p>Zájmová činnost: pracovní-technická zájmová činnost (vyšívání)</p>
<p>Cíl aktivity: Seznámení se s jihovalašskou výšivkou, rozvoj tvořivosti, praktický nácvik stehů.</p> <p>Kognitivní:</p> <ul style="list-style-type: none">• Žák popíše pomůcky a materiály na vyšívání.• žák dokáže popsat postup při vyšívání pilkového stehu.• žák určí typické barvy mustérek (výšivkové ornamenty) pro oblast Závřší. <p>Psychomotorické:</p> <ul style="list-style-type: none">• Žák dokáže samostatně vyšít rozmarýnek (pilkový steh). <p>Afektivní:</p> <ul style="list-style-type: none">• Žák ocení hodnoty jihovalašské výšivky.
<p>Klíčové kompetence:</p> <ul style="list-style-type: none">• Rozvoj kompetencí k učení – žák projevuje ochotu naučit se něco nového;• Rozvoj komunikativních kompetencí – žák chápe obrázkové materiály a postupy;• Rozvoj kompetencí personálních a sociálních – žák přispívá k rozvoji dobrých vztahů ve školní družině;• Rozvoj občanských kompetencí – žák chrání a respektuje lidové tradice a kulturní bohatství;

- **Rozvoj pracovních kompetencí** – žák používá bezpečně pomůcky a pracuje dle pokynů (RVP [online], 2017);
- **Rozvoj kompetencí k trávení volného času** - ve smyslu aktivního a smysluplného trávení VČ.

Doporučená motivace:

Ukázka jihovalašské výšivky a praktický nácvik vybraného stehu – stehu pilkového (jinak řečeno rozmarýnek).

Steh pilkový patří mezi stehy, které se velmi často objevují v jihovalašské výšivce. Je nutné zdůraznit, že se šije vodorovně, ve směru zprava doleva podle počítaných nití.

Jihovalašská výšivka je spojena s významnou osobností, kterou je paní Libuše Sušilová, která se mezi léty 1945-1955, zasloužila o vytvoření sbírky této výšivky.

V souvislosti s jihovalašskou výšivkou je nutné vzpomenout tzv. mustérky, které lze sledovat především na ženském kroji. Pro oblast Návojná, Nedašov a Nedašova Lhota byly typické výšivky žluté barvy, doplněné tmavě modrou barvou.

V oblasti Valašskoklobucka měly ornamenty často geometrický tvar. Lidová výšivka našla uplatnění především při výrobě lidových krojů. Zdrojem inspirace výšivky byl každodenní život obyvatelstva, příroda, hospodaření a náboženství. Možná právě proto jsou některé ornamenty pojmenovány jako voda, bažina, sekávka, apod.

Dnes se naučíme steh pilkový, v případě zájmu lze se vzorníkem dále pokračovat.

Pomůcky: vyšivací plátno (Panama), bavlnka, tupá vyšivací jehla, nůžky

Pracovní podmínky: školní družina (u pracovního stolečku)

Fotografie jihovalašské výšivky:

Charakteristika a popis průběhu:

1. Děti si přichystají pomůcky: vyšívací plátno, bavlnka, jehla, nůžky.

2. Z – jehlu vypíchneme z rubové strany plátna na lícovou.
3. Nabereme 2 niti směrem doprava + nahoru a jehla se zapíchne.
4. Vypíchneme 4 niti vodorovně směrem doleva.
5. Nabereme 2 niti směrem doprava + dolů a jehla se zapíchne.
6. Vypichujeme 4 niti vodorovně směrem doleva.
7. Postup opakujeme dle kresleného návodu.

Časová náročnost aktivity a organizace hodiny: 90 minut

- **ÚVOD (5 minut)** – vychovatelka představí téma a ukáže dětem vzorník jihovalašské výšivky, který si mohou prohlédnout (zároveň se jich zeptá, jestli mají zkušenost s vyšíváním, kde se s vyšívanými ornamenty mohou setkat).
- **MOTIVACE (10 minut)** – v rámci motivace vychovatelka představí osobnost, která se zasloužila o sbírku jihovalašské výšivky, pohovoří o materiálech na vyšívání, o mustérkách na Závřší. Vychovatelka pak vybere steh, který si děti vyzkouší. Bere v úvahu náročnost stehu. V případě zájmu lze vybrat i složitější stehy.
- **POPIS PRACOVNÍHO POSTUPU (5 minut)** – vychovatelka podrobně popíše kroky při vyšívání daného stehu a názorně steh předvede.
- **PŘÍPRAVA (5 minut)** – děti si připraví pomůcky k vyšívání, v případě nejasností mají prostor k dotazům.
- **VYŠÍVÁNÍ (50 minut)** - děti si za pomoci vychovatelky zkusí pilkový steh, vychovatelka je jim nablízku, radí, pomáhá, dohlíží. Jestliže bude některý z žáků rychlý a šikovný, může si zkusit na základě vlastního výběru jiný steh z výšivky.
- **HODNOCENÍ (10 minut)** – vychovatelka děti pochválí, společně aktivitu zhodnotí (zda je vyšívání bavilo, jestli by měly zájem o vytvoření jihovalašského vzorníku, apod.)
- **ZÁVĚR (5 minut)** – děti si uklidí svá místa, v závěru je prostor na další dotazy, připomínky.

Metoda práce: vysvětlování, metody praktických dovedností

Organizační forma práce: hromadná forma, samostatná práce

Výchozí zdroj poznatků ke zpracování aktivity: Kurz jihovalašské výšivky – školní rok 2005/2006 (ZŠ Nedašov)

3.3.6 Výroba dřevěné sovičky

<p style="text-align: center;">ZÁJMOVÁ ČINNOST VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ JAKOCESTA ZA HISTORIÍ A ZVYKY ZÁVRŠÍ A BLÍZKÉHO OKOLÍ</p>
<p>Název aktivity: Výroba dřevěné sovičky</p>
<p>Téma: Pověsti o strašidlech</p>
<p>Zájmová činnost: Prvky esteticko-výchovné zájmové činnosti (četba pověsti, komunikativní dovednosti), prvky pracovní-technické zájmové činnosti (výroba dřevěné sovičky či strašidla z nasbíraných přírodnin), přírodovědná zájmová činnost (poznávání přírodnin), prvky tělovýchovné a turistické zájmové činnosti (vycházka)</p>
<p>Cíl aktivity: Seznámit žáky s knihou <i>Pověsti, příběhy a zvyky ze staré dědiny</i>, rozvoj kreativity a estetického citění prostřednictvím výroby sovy ze dřeva.</p> <p>Kognitivní:</p> <ul style="list-style-type: none">• Žák je schopen vlastními slovy převyprávět pověst.• Žák zná pomůcky pro výrobu sovy a dokáže popsat pracovní postup. <p>Psychomotorické:</p> <ul style="list-style-type: none">• Žák v knize vyhledá konkrétní pověst o strašidlech. <p>Afektivní:</p> <ul style="list-style-type: none">• Žák se podílí na vytváření příjemné atmosféry v kolektivu.
<p>Klíčové kompetence:</p> <ul style="list-style-type: none">• Rozvoj kompetencí k učení – žák se soustředí při vyprávění pověsti, vnímá, odpovídá věcně a logicky na otázky;• Kompetence k řešení problémů – žák dokáže přemýšlet o nejasnostech, přemýšlí

o nesrovnalostech a jejich původu;

- **Rozvoj komunikativních kompetencí** – žák rozumí pracovnímu postupu, vyjadřuje se výstižně a logicky;
- **Rozvoj kompetencí personálních a sociálních** – žák se spolupodílí na vytváření příjemného prostředí pro žáky;
- **Rozvoj občanských kompetencí** – žák ocení dílo, projevuje zájem o kulturu;
- **Rozvoj pracovních kompetencí** – žák pracuje bezpečně s materiálem, dodržuje pokyny vychovatele (RVP pro základní vzdělávání [online], 2017);
- **Rozvoj kompetencí k trávení volného času** - ve smyslu aktivního a smysluplného trávení VČ.

Doporučená motivace:

Jako motivaci lze vybrat libovolnou pověst o strašidlech z knihy *Pověsti, příběhy a zvyky ze staré dědiny* od autora Josefa Káňe (žáci si pověst mohou ve ŠD vybrat na základě jejich vlastního rozhodnutí).

Strašidlo (skutečná příhoda)

„Bylo to v zimě... Náš dědáček byl dysi v lese na dřevo. Štípal pařeze na topení. Vyšel hned z rána, za mrazu. Oběd – kus chleba a špek si vzal sebe do kapsy. Celý deň se tužil a pařezy praskaly pod jeho pádnýma ranama. Dělal tak, až sa spotil a každú chvílu si utíral fúsy. Gdyž sa znéslo šero do lesa a začal pofukovat severák, pravil si dědáček, že už je čas jít dom. Oblékl kožuch, čepicu si natáhl přes uši, pantok přes rameno a šél. Sněh mu křupal, pod nohama. Gdyž vyšel z lesa, nad Pacholovů už vycházel měsíček. Naraz sa dědáček zastavil a ohlédl. Zdalo sa mu, že čúl kroky, ale nikoho neviděl. To sa mně asi zdálo, myslél si a šel dál. Ale tu zas čúl: klap, klap, klap. Znovu sa zastavil a zas nic neviděl ani nečúl“ (Káňa, 1999, s. 18-19).

Jaké strašidlo mohlo být, děti, v lese? Věříte na strašidla? Má někdo nějakou příhodu?

„Dědáčkovi to bylo divné. Co to može byt? Šél, prudko sa zastavil a rychlo sa ohlédl a zas nic. Dědáček už dostával strach. Toto mu bylo divné. Na šecker přišél, na strašidla nevěřil, nebál se

ich a naraz toto. Už prohledal aj hrázu u cestu, ale nic nenašiel. Myslel si, že je to nejaký chlap, ktorý ho chce pozlobit. Šak počkaj, až výjdu na lúku gde budu daleko vidieť, tam za mňú nepôjdeš. Ale chyba dedáček už byl na lúce, kus od hráze a kroky stále za ním. A zas nigde nigdo. Děddáček už byl zúfalý. Gdyž šel, šly kroky za ním, když zastavil, stály také. A tu dědáček začal utékat. Ano, utékal před neviditelným strašidlem. Modlil sa, aby sa mu nic nestalo a myslél, že modlitbú strašidlo zažene. Ale kdepak, to utékalo za ním až dom. Teprve když vešél do světnice a sedl si nebylo čut nic. S hrůzú vyprávěl babičce a všem co sa mu stalo. Když dovykládal, šel ke stolu...Tu vykřil zděšením a prudko sa otočil. Šeci sa lekli, co je. Babička zbledla a ptala sa co je. Nečuli ste? Optál sa dědáček. To strašidlo je tu. Čúl sem kroky. Ale nigdo nic nečúl. Dědáček byl úplně zničený. Co je? Už ho to neopustí? Celý skleslý a vylekaný sedl zrovna na lavicu u kamén. A v tom něco klaplo. Čula to aj babička, která hned' na to sa dala do takového smíchu, že sa nedala ani utížit. (...) Ty trůbo...pravila ve smíchu babička. Chytni sa za fúsy. Dědáček sa za ně chytnúl a ostál hledět do prázdna. A hned' sa dál aj on do smíchu a smíl sa. Už přišel na to, co ho strašilo, Jak sekál pažezy, pot mu zlepil fúsy a ty jak zmrzly mu při chůzi klapaly“ (Káňa, 1999, s. 18-19).

Žáci ŠD budou následně zpracovávat ve ŠD strašidlo, tak jak si ho představují (používají nasbírané přírodniny, mohou vytvořit strašidla, zvířátka z lesa – v kreativě se meze nekladou).

Pomůcky: polínko o délce 15 cm, uřezaný kruh z polínka o průměru 15 cm, kruhy z břízy na oči (průměr 6 cm a 4cm – vždy po dvou kusech), kousky kůry, větvičky, nůžky, lepidlo, tavná pistole + náplň, kružítka, tvrdá fólie, dekorační filc (barevná plst' – černá, bílá), barevné připínáčky, barevná stuha

Pracovní podmínky: vycházka, školní družina – výroba sovičky u stolečku

Fotografie výrobku:

Charakteristika a popis průběhu:

1. K výrobě sovičky si připravíme: polínko o délce 15 cm, uřezaný kruh z polínka o průměru 15 cm, kruhy z břízy na oči (průměr 6 cm a 4 cm – vždy po dvou kusech), kousky kůry, větvičky, nůžky, lepidlo, tavnou pistoli + náplň, kružítka, tvrdou fólii, dekorační filc (barevná plst' – černá, bílá), barevné připínáčky, barevnou stuhu (poznámka: doporučuje se, aby si děti polínko, kruhy na hlavu a oči, kousky kůry přinesly do ŠD – je nutné děti upozornit předem)

2. Pomocí tavné pistole (nebo lepidla) přilepíme oči k hlavě.

3. Na tvrdou fólii narýsujeme kruh o průměru 3 cm a následně vystříháme. Vytvoříme tak šablonu na výrobu očí. Z dekoračního filcu vystříháme oči dle šablony. Z filcu vystříháme rovněž zobák ve tvaru trojúhelníku. Oči i zobák nalepíme pomocí tavné pistole. Do očí připíchneme bílé připínáčky pro zvýraznění. Připínáčky použijeme také pro vytvoření nozder.

4. Na zadní část hlavy přilepíme 3 větvičky a zdobíme je mašličkou. Pomocí tavné pistole připevníme hlavu k tělu.

5. Na závěr přilepíme k tělu křídla z kůry.

Časová náročnost aktivity a organizace hodiny: 90 minut

- **ÚVOD (5 minut)** – v úvodu aktivity vychovatelka představí téma (Pověsti o strašidlech). Oznámí, že společně půjdeme na vycházku, kde si nasbíráme přírodniny, ze kterých lze čerpat při výrobě strašidla či zvířátka. Děti se odeberou do šatny a převlečou se (vycházka je významná z hlediska obměňování aktivit, možnosti pohybu, kompenzace sezení v lavicích, pobyt na čerstvém vzduchu)

- **MOTIVACE (10 minut)** – proběhne venku na lavičkách. Vychovatelka vypráví pověst, kterou si žáci vybrali. Následně diskutuje s dětmi na téma strašidla (viz otázky v motivaci).
- **VYCHÁZKA V OKOLÍ ŠKOLY (30 minut)** – děti sbírají přírodniny, které dokážou pojmenovat, a které se jim mohou hodit při zpracování výrobku.
- **PŘÍCHOD DO ŠKOLNÍ DRUŽINY (5 minut)** – děti se převléknou a odeberou se do ŠD.
- **PŘÍPRAVA POMŮCEK A POPIS PRACOVNÍHO POSTUPU (5 minut)** – děti si vyrobí strašidlo nebo zvířátko. Vychovatelka vysvětlí postup pro výrobu dřevěné sovičky, ukáže fotografie postupu. Děti mohou alternativně vyrobit i jiný výrobek z nasbíraných materiálů.
- **VLASTNÍ VÝROBA (30 minut)** – děti pracují na výrobku. Vychovatelka jim v případě potřeby pomáhá, odpovídá na případné dotazy, ukazuje následující kroky výrobku.
- **HODNOCENÍ A ZÁVĚR (5 minut)** – na závěr proběhne hodnocení. Děti se pojmenují svá strašidla a zvířátka. Vychovatelka děti pochválí za snahu a aktivitu. Následně se zeptá, zda si něco z aktivity odnesly, jestli je aktivita bavila. Děti si své výrobky vystaví a uklidí si své místo.

Metoda práce: vyprávění (pověst), vysvětlování (pracovní postup)

Organizační forma práce: vycházka, hromadná forma, samostatná práce

Výchozí zdroj ke zpracování aktivity: inspirace z praxe

3.3.7 Zdobení vajíček – voskový reliéf

<p style="text-align: center;">ZÁJMOVÁ ČINNOST VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ JAKOCESTA ZA HISTORIÍ A ZVYKY ZÁVRŠÍ A BLÍZKÉHO OKOLÍ</p>
<p>Název aktivity: Zdobení vajíček – voskový reliéf</p>
<p>Téma: Velikonoce</p>
<p>Zájmová činnost: Prvky společenskovední zájmové činnosti (lidové tradice a zvyky), prvky esteticko-výchovné zájmové činnosti (dekorativní tvoření, komunikativní dovednosti)</p>
<p>Cíl aktivity: Připomenutí velikonočních zvyků a tradic v oblasti Závrší rozvoj estetického cítění (prostřednictvím zdobení velikonočních vajíček – technikou voskový reliéf).</p> <p>Kognitivní:</p> <ul style="list-style-type: none">• Žák vysvětlí význam nejvýznamnějších křesťanských svátků - Velikonoc;• žák uvede příklad tradičních velikonočních zvyků a obyčejů v oblasti Závrší;• žák vlastními slovy vyjádří pracovní postup pro výrobu kraslic voskovou technikou. <p>Psychomotorické:</p> <ul style="list-style-type: none">• Žák samostatně maluje voskem na předem obarvené vajíčko. <p>Afektivní:</p> <ul style="list-style-type: none">• Žák ocení hodnoty tradičních velikonočních zvyků a k těmto zvykům zaujímá vlastní postoj.
<p>Klíčové kompetence:</p> <ul style="list-style-type: none">• Rozvoj kompetencí k učení – žák třídí dosud osvojené poznatky, žák je ochotný zpracovávat znalosti; učit se novým dovednostem, propojuje dosud osvojené vědomosti s novými, pracuje s prekoncepty, rozpozná smysl učení.

- **Kompetence k řešení problémů** – prostřednictvím vlastního úsudku se snaží pracovat s problémovými situacemi, umí si sám poradit;
- **Rozvoj komunikativních kompetencí** – logicky formuluje své myšlenky, volí vhodná slova, prostřednictvím komunikace vytváří příjemnou atmosféru;
- **Rozvoj kompetencí personálních a sociálních** – žák přispívá k prohlubování mezilidských vztahů ve školní družině;
- **Rozvoj občanských kompetencí** – žák ocení zvyky a obyčeje, kulturní hodnoty;
- **Rozvoj pracovních kompetencí** – žák dbá na bezpečnost při práci, neohrožuje ostatní, dodržuje stanovené pokyny (RVP pro základní vzdělávání [online], 2017);
- **Rozvoj kompetencí k trávení volného času** – ve smyslu aktivního a smysluplného trávení VČ.

Doporučená motivace:

Jako motivace lze použít text z teoretické části BP – Velikonoce v oblasti Závřší (Jak se slaví Velikonoce v oblasti Závřší? Jaké jsou zde typické zvyky? Zná někdo původ tradičního zvyku tzv. „věšání kyselice?“)

Obecně o Velikonocích:

V křesťanské církvi lze Velikonoce zařadit mezi nejvýznamnější svátky v roce. Neznamenají pouhou slavnost jara, nýbrž mají hlubší význam spojený s památkou umučení Ježíše Krista a jeho zmrtvýchvstání (Šottnerová, 2009).

Dále může proběhnout seznámení s tzv. Pašijovým týdnem. (Co si lze pod tímto pojmem představit? Slyšel někdo následující termíny: Modré pondělí, Žluté úterý, Škaredá středa, Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílá sobota Velikonoční neděle a Velikonoční pondělí? Jaké tajemství ukrývají tyto dny?)

- Modré pondělí a Žluté úterý – je ve znamení velkého úklidu ve svém obydlí;
- Škaredá středa – v tento den se doporučuje, aby se člověk na nikoho nezlobil, jinak se bude zlobit a mračit po celý rok;
- Zelený čtvrtek – název zelený má své opodstatnění, neboť utrpení Ježíše začalo na tzv. Olivové hoře (v Getsemanské zahradě byl Ježíš zajat), v tento den je zvykem jíst pokrmy

zelené barvy (například špenát), aby byl člověk celý rok zdravý; tento den také ve všech kostelích utichnou zvony, které „odlétají do Říma;“

- Velký pátek – v tento den si připomínáme umučení Krista, říká se, že v tento den se nesmí prát prádlo, neboť by se pralo v Kristově krvi a nesmí se hýbat se zemí, neboť se k ní projevuje úcta;
- Bílá sobota – „zvony se vrací z Říma;“
- Velikonoční neděle – oslava zmrtvýchvstání Ježíše Krista;
- Velikonoční pondělí – ve znamení pomlázky (Šottnerová, 2009).

Do motivace lze také zařadit symboliku Velikonoc a jejich významy (Ví někdo, co symbolizuje pomlázka, vajíčka, beránek, zajíček?)

- Pomlázka – na jaře se probouzí nový život (proto je pomlázka symbolem života);
- Beránek – symbol oběti;
- Zajíček – symbol skromnosti, pokory, chudoby;
- Vajíčko – nese s sebou symboliku nového života a plodnosti (Šottnerová, 2009).

Pomůcky: vyfouknutá vajíčka, fix lihový různých barev (permanentní popisovač), bílá voskovka, čajové svíčky, zapalovač, tužka, špendlík

Pracovní podmínky: školní družina – na koberci (povídání si o Velikonocích), výroba kraslic (práce u stolečku)

Fotografie výrobku:

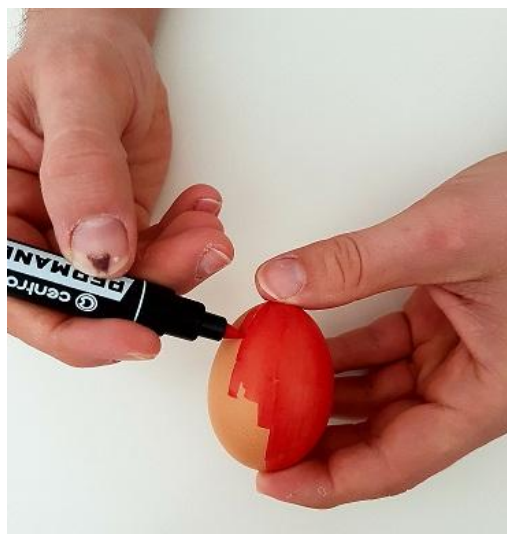

Charakteristika a popis průběhu:

1. K výrobě kraslic, které jsou zdobené technikou voskový reliéf, je nejprve nutné připravit následující pomůcky: vyfouknutá vajíčka, fix lihový různých barev (permanentní popisovač), bílá voskovka, čajové svíčky, zapalovač, tužka, špendlík. Důležité je oznámit dětem s předstihem, aby si v konkrétní den donesly do školní družiny vyfouknutá vajíčka. Ostatní připraví vychovatelka.

2. Lihovým fixem obarvíme vyfouknutá vajíčka. Doporučujeme nanášet barvu i několikrát po sobě – vajíčka jsou pak výrazná a krásně lesklá.

3. V dalším kroku vychovatelka postaví jednoduchý stojánek na zahřívání vosku. Pod lžící pak postavíme čajovou svíčku, kterou vychovatelka zapálí. Na lžičce rozpustíme kousek bílé voskovky a kousek vosku z čajové svíčky. Potom zapíchneme špendlík do konce tužky (lze použít i korkový špunt).

4. Hlavičku špendlíku namočíme do vosku a snažíme se malovat různé ozdobné prvky (lístečky, květinčky, puntíky, apod.). Zároveň dáváme pozor na bezpečnost při práci.

Časová náročnost aktivity a organizace hodiny: 90 min

- **ÚVOD (10 minut)** – na úvod vychovatelka představí téma (Velikonoce). Děti sedí na koberci. Vychovatelka rozdá dětem kousek papíru a tužku. Úkolem je napsat jedno slovo či nakreslit jednoduchý obrázek, který se pojí k Velikonocům. Poté vychovatelka papírky posbírá a vloží do klobouku. Žáci sedí v kroužku a každý si vylosuje 1 papírek a přečte nebo ukáže nakreslený symbol. Žáci diskutují, co symbol či slovo ve vztahu k Velikonocům znamená.
- **MOTIVACE (10 minut)** – žáci za pomoci vychovatelky diskutují o tom, jak se slaví Velikonoce v oblasti Závřší, jaké jsou zde typické zvyky. Vychovatelka dětem vysvětlí symboliku Pašijového týdne. Poté představí techniku zdobení vajíček voskem.
- **PŘÍPRAVA POMŮCEK (5 minut)** – vychovatelka sestaví jednoduchý stojánek na zahřívání vosku. Děti si připraví pomůcky. Vychovatelka rovněž děti poučí o bezpečnosti při práci.
- **POPIS PRACOVNÍHO POSTUPU (5 minut)** - vychovatelka podrobně popíše pracovní postup s názornou ukázkou. Děti sedí u stolečku. Technika voskového reliéfu – malujeme hlavičkou špendlíku na obarvené vajíčko, přičemž vosk zanechává plastický

<p>ornament.</p> <ul style="list-style-type: none"> • SAMOSTATNÁ PRÁCE ŽÁKŮ (50 minut) – žáci samostatně barví vajíčka lihovým fixem a následně používají techniku zdobení voskem. • HODNOCENÍ (5 minut) – vychovatelka žáky pochválí za snahu a projevenou aktivitu (zeptá se, co si zapamatovali, co si odnesli, zda se jim technika zdobení voskem podařila a zda je bavila). • ZÁVĚR (5 minut) – na závěr si děti uklidí svá místa. Vajíčka lze zavěsit na stuhu, dát do ošatky, na špejle, děti za pomoci vychovatelky vytvoří ve školní družině velikonoční výzdobu.
<p>Metoda práce: vysvětlování, diskuse, metody praktických dovedností (zdobení vajíček),</p>
<p>Organizační forma práce: hromadná forma, samostatná práce</p>
<p>Výchozí zdroj ke zpracování aktivity: inspirace z praxe</p>

3.3.8 Obrázek památky ze Závřší

<p>ZÁJMOVÁ ČINNOST VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ JAKO CESTA ZA HISTORIÍ A ZVYKY ZÁVRŠÍ A BLÍZKÉHO OKOLÍ</p>
<p>Název aktivity: Obrázek památky ze Závřší - technikou lepení kousků papírů</p>
<p>Téma: Památky na Závřší</p>
<p>Zájmová činnost: Prvky společenskovední zájmové činnosti (významná místa v obci, památky), prvky esteticko-výchovné zájmové činnosti (výtvarné techniky)</p>
<p>Cíl aktivity: Rozvoj kreativity, tvůrčího myšlení a prohloubení vztahu ke zdejší kultuře a památkám.</p>

Kognitivní:

- Žák pojmenuje památky v oblasti Závřší;
- žák vlastními slovy krátce popíše vybranou památku;
- žák popíše pracovní postup při výrobě obrázku.

Psychomotorické:

- Žák tužkou předkreslí vybranou památku;
- žák sestaví pomocí kousků barevných papírů obrázek této památky;

Afektivní:

- Žák ocení obrázky ostatních dětí.

Klíčové kompetence:

- **Rozvoj kompetencí k učení** – žák třídí poznatky a využívá je v tvůrčích aktivitách;
- **Kompetence k řešení problémů** – žák vybírá logické způsoby pro řešení problematických okruhů;
- **Rozvoj komunikativních kompetencí** – žák se aktivně zapojuje do diskusí;
- **Rozvoj kompetencí personálních a sociálních** – žák se dokáže poučit z tvrzení ostatních dětí, přispívá k pozitivní atmosféře v kolektivu;
- **Rozvoj občanských kompetencí** – žák projevuje zájem o kulturu a s ní spojenou tvořivost;
- **Rozvoj pracovních kompetencí** – žák aplikuje znalosti při tvůrčích činnostech (RVP pro základní vzdělávání [online], 2017);
- **Rozvoj kompetencí k trávení volného času** – ve smyslu aktivního a smysluplného trávení VČ.

Doporučená motivace:

Vychovatelka si připraví lístečky, na kterých bude charakteristika vybraných památek v oblasti Závřší. Následně vloží tyto lístečky do klobouku. Děti sedí v kroužku na koberci. Každý si vylosuje jeden lísteček. Začíná se od vychovatelky a postupuje se ve směru hodinových ručiček.

Každý žák jednotlivě přečte charakteristiku na lístečku a společně s ostatními hádají, o jakou památku se jedná.

Příklad:

- Tvoří přirozený střed obce, každoročně se zde koná poutní mše svatá (Kaple Nejsvětější Trojice v Návojně);
- nachází se na začátku obce Návojná, po levé straně směrem z Brumova, je jediný kamenný v obci Návojná, lze na něm shlédnout reliéf květu, reliéf srdce s křížem a reliéf kalicha a hostie (Kamenný kříž v Návojně);
- stavba je postavena v novogotickém stylu, jeho základní kameny byly pokládány místními obyvateli, roku 1916 byl vysvěcen (Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Nedašově).

Pomůcky: Tvrdý papír A4, barevné papíry, lepidlo, tužka

Pracovní podmínky: školní družina – motivace proběhne na koberci, výroba obrázku proběhne u stolečku ve ŠD

Fotografie výrobku:

Charakteristika a popis průběhu:

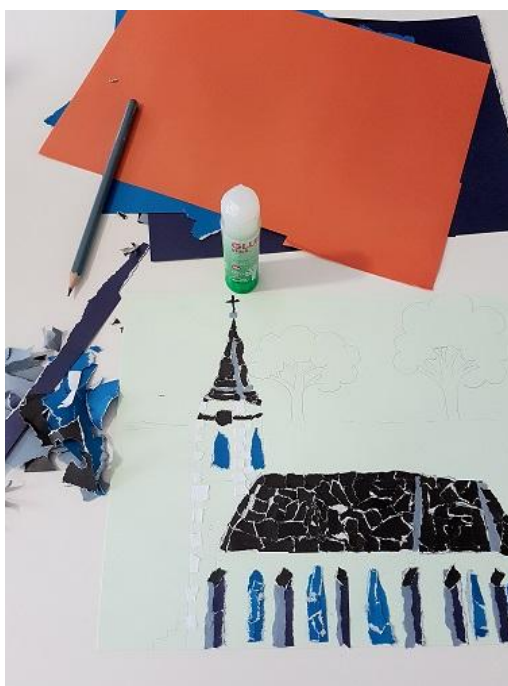
1. K vytvoření obrázku (technikou lepení kousků papírů) si připravíme tvrdý papír A4, barevné papíry, lepidlo, tužku.

2. Památku (v našem případě kostel) si lze předem předkreslit.

3. Natrháme si kousky barevných papírů a ty začneme lepit na tvrdý papír dle předkreslené šablony.

4. Stejným postupem vytvoříme celý obrázek.

Časová náročnost aktivity a organizace hodiny: 90 minut

- **ÚVOD (5 minut)** – vychovatelka představí téma (Památky na Závřší). Děti si sednou do kruhu na koberec. Vychovatelka se dětí táže, zda znají ve svém okolí nějaké památky, jestli je s rodiči navštívili, apod.
- **MOTIVACE (15 minut)** – motivace proběhne formou aktivity, která je popsána výše. Zde je důležité, aby měla vychovatelka předem připravené lístečky s charakteristikami památek.
- **PŘÍPRAVA POMŮCEK (5 minut)** – děti se přesunou ke stolečku a připraví si pomůcky: barevné papíry, tvrdý papír A4, tužku a lepidlo.
- **POPIS PRACOVNÍHO POSTUPU (5 minut)** - vychovatelka dětem podrobně vysvětlí pracovní postup a pošle jim k prohlédnutí názornou ukázkou.
- **SAMOSTATNÁ PRÁCE ŽÁKŮ (50 minut)** – děti si mohou na základě vlastního rozhodnutí vybrat, kterou památku budou zpracovávat. Následně pracují na zadaném úkolu.
- **HODNOCENÍ (5 minut)** – vychovatelka děti pochválí za jejich projevenou snahu při aktivitě a zpracování obrázku, následně si děti obrázky navzájem prohlédnou a mohou vzájemně hádat, o jakou památku se jedná.

<ul style="list-style-type: none"> • ZÁVĚR (5 minut) - děti si uklidí svá místa a své výtvary připnou na nástěnnou tabuli.
<p>Metoda práce: hra (motivace), diskuse</p>
<p>Organizační forma práce: hromadná forma (při vysvětlování pracovního postupu), samostatná práce</p>
<p>Výchozí zdroj ke zpracování aktivity: inspirace z praxe</p>

3.3.9 Výroba vázičky

<p style="text-align: center;">ZÁJMOVÁ ČINNOST VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ JAKOCESTA ZA HISTORIÍ A ZVYKY ZÁVRŠÍ A BLÍZKÉHO OKOLÍ</p>
<p>Název aktivity: Výroba vázičky (Tvoříme z provázků)</p>
<p>Téma: Květen na Závřší</p>
<p>Zájmová činnost: Prvky společenskovední zájmové činnosti (zvyky v měsíci květnu), prvky pracovně-technické zájmové činnosti (práce s různými materiály – sklo, provázky)</p>
<p>Cíl aktivity: Rozvoj tvůrčích dovedností a připomenutí typických symbolů měsíce května.</p> <p>Kognitivní:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žák popíše vlastními slovy zvyklosti v měsíci květnu; • žák stručně vysvětlí původ tradice stavění máje; • žák stručně uvede vztah - tradiční květnové zvyky versus současnost.

Psychomotorické:

- Žák na základě vlastního návrhu vyrobí dekorativní vázičku.

Afektivní:

- Žák ocení nápady ostatních žáků ve skupině.

Klíčové kompetence:

- **Rozvoj kompetencí k učení** – žák dokáže kriticky uvažovat, tvořit vlastní nápady;
- **Kompetence k řešení problémů** – na základě zkušenosti žák samostatně řeší problém;
- **Rozvoj komunikativních kompetencí** – žák se zapojuje do diskuse, logicky formuluje své myšlenky;
- **Rozvoj kompetencí personálních a sociálních** – žák spolupracuje při práci skupinové práci, ocení nápady ostatních dětí;
- **Rozvoj občanských kompetencí** – žák si váží názorů ostatních;
- **Rozvoj pracovních kompetencí** – žák pracuje dle pokynů, dodržuje bezpečnost při práci, využívá informací v zájmu svého tvoření (RVP pro základní vzdělávání [online], 2017);
- **Rozvoj kompetencí k trávení volného času** – ve smyslu aktivního a smysluplného trávení VČ.

Doporučená motivace:Květen

Už ze samotného názvu měsíce KVĚTEN lze vyvodit, že v tomto období je jaro v plném proudu. V přírodě nalezneme kvetoucí stromy, voňavé květy, poletující motýlky a všude přítomnou zeleň (Šottnerová, 2009).

V oblasti Závřší se ještě stále staví tzv. májka, máj. Jedná se o ověčený strom, ozdobený barevnými stuhami, lze spatřit ve dvorech obydlí nebo v různých částech vesnice. A co symbolizuje májka? A odkud je odvozeno samotné slovo máj? (otázka na děti)

Ozdobená májka symbolizuje jaro, ale také lásku. Název máj může mít kořeny v anglickém (may – květen). Původ tradice stavění májek sahá hluboko do dávné minulosti a pravděpodobně je tato tradice spojována s oslavou jara. Májku staví lidé tradičně 30. dubna (Šottnerová, 2009).

První máj – lásky čas

Typickou zvykem prvního máje políbení dívky pod kvetoucím stromem. Říká se, že ta dívka, která nebude políbená mužem, do roka uschne (Šottnerová, 2009).

Pomůcky: sklenice (např. od džusu nebo kečupu ve skle), lepidlo Herkules, tavná pistole + náplň, motouz jutový, ozdoby na vázičku (květinčky, hvězdičky, srdíčka, apod.)

Pracovní podmínky: školní družina – na koberci (úvod a motivace), u stolečku (výroba vázičky)

Fotografie výrobku:

Charakteristika a popis průběhu:

1. Pro výrobu dekorační vázičky si připravíme: sklenici (např. od džusu nebo kečupu ve skle), lepidlo Herkules, tavnou pistoli + náplň, motouz jutowý, ozdoby na vázičku (květinčky, hvězdičky, srdíčka, apod.) Vychovatelka děti upozorní předem, aby si v konkrétní den přinesly sklenici.

2. Nejprve si natřeme kousek sklenice lepidlem. Doporučujeme lepidlo rozetřít štětečkem, aby nám nekapalo na stůl. Potom začneme sklenici obmotávat motouzem.

3. Postupně nanášíme lepidlo a motáme až do konce sklenice.

4. V dalším kroku nahřejeme tavnou pistolí a přichystáme si květiny, kterými chceme ozdobit vázičku (lze použít například srdíčka, motýlky, hvězdičky nebo vlastnoručně vyrobené ozdoby). Na závěr květiny přilepíme k vázičce.

Časová náročnost aktivity a organizace hodiny: 90 minut (aktivitu doporučujeme zrealizovat na začátku měsíce května)

- **ÚVOD (10 minut)** – vychovatelka představí téma (měsíc květen). Děti sedí v kruhu na koberci. Vychovatelka rozdělí děti do skupin po 5 žácích a doprostřed každé skupinky umístí barevný výkres A3, na kterém bude uprostřed napsáno heslo: KVĚTEN. Skupinky dětí budou heterogenní (náhodný vznik). Rozdá dětem nalepovací lístečky a prostřednictvím brainwritingu děti napíší na lístečky všechny nápady, které se pojí s obdobím měsíce května. Vymezený čas je 5 minut. Žák může napsat i více nápadů.
- **MOTIVACE (15 minut)** – po individuální přípravě představí žáci své nápady, s vychovatelkou o těchto nápadech diskutují a vybírají ty optimální, které jsou nejtypičtější pro měsíc květen. Následně vychovatelka vysvětluje symboliku prvního máje, původ stavění májek a tradiční květnové zvyky.
- **PŘÍPRAVA POMŮCEK (5 minut)** – vychovatelka dětem představí výrobek, na kterém budou děti pracovat, děti si připraví pomůcky a přesunou se ke stolečku.
- **POPIS PRACOVNÍHO POSTUPU (5 minut)** – vychovatelka dětem popíše pracovní postup s názornou ukázkou. Vychovatelka děti poučí o bezpečnosti práce.

<ul style="list-style-type: none"> • SAMOSTATNÁ PRÁCE ŽÁKŮ (45 minut) – žáci samostatně pracují na výrobě vázičky dle pokynů vychovatelky. • HODNOCENÍ (5 minut) – po skončení samostatné práce výroby vázičky proběhne prezentace výrobků a zpětná vazba. Vychovatelka děti pochválí za projevenou snahu. Zeptá se dětí, zda byla aktivita užitečná a jaké poznatky si s sebou odnesly. • ZÁVĚR (5 minut) – Děti si uklidí svá místa. Své výrobky si mohou odnést domů, případně si vyzdobí ŠD.
<p>Metoda práce: brainwriting, diskuse, vysvětlování</p>
<p>Organizační forma práce: hromadná forma (vysvětlování symboliky máje, zvyky, pracovní postup), skupinová forma (brainwriting), samostatná práce (výroba vázičky)</p>
<p>Výchozí zdroj ke zpracování aktivity: vlastní</p>

3.3.10 Dáma z knoflíků

<p style="text-align: center;">ZÁJMOVÁ ČINNOST VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ JAKOCESTA ZA HISTORIÍ A ZVYKY ZÁVRŠÍ A BLÍZKÉHO OKOLÍ</p>
<p>Název aktivity: Dáma z knoflíků</p>
<p>Téma: Rodokmen Mannerů a Centnerů</p>
<p>Zájmová činnost: Prvky společenskovední zájmové činnosti (rodokmen), prvky esteticko-výchovné a pracovně technické zájmové činnosti (výroba dámy z knoflíků)</p>
<p>Cíl aktivity: Vytvoření rodokmenu, rozvoj kreativity, estetického cítění a fantazie.</p>

Kognitivní:

- Žák stručně objasní, o co se zasloužila rodina Mannerů v Návojně;
- žák na základě rodokmenu uvede do vztahu členy šlechtické rodiny;
- žák vyjmenuje 2 zajímavosti ze života na zámku za šlechticů Centner-Mannerů.

Psychomotorické:

- Žák za pomoci připravených pomůcek ztvární členy šlechtické rodiny.

Afektivní:

- Žák ocení vědomosti ostatních žáků.

Klíčové kompetence:

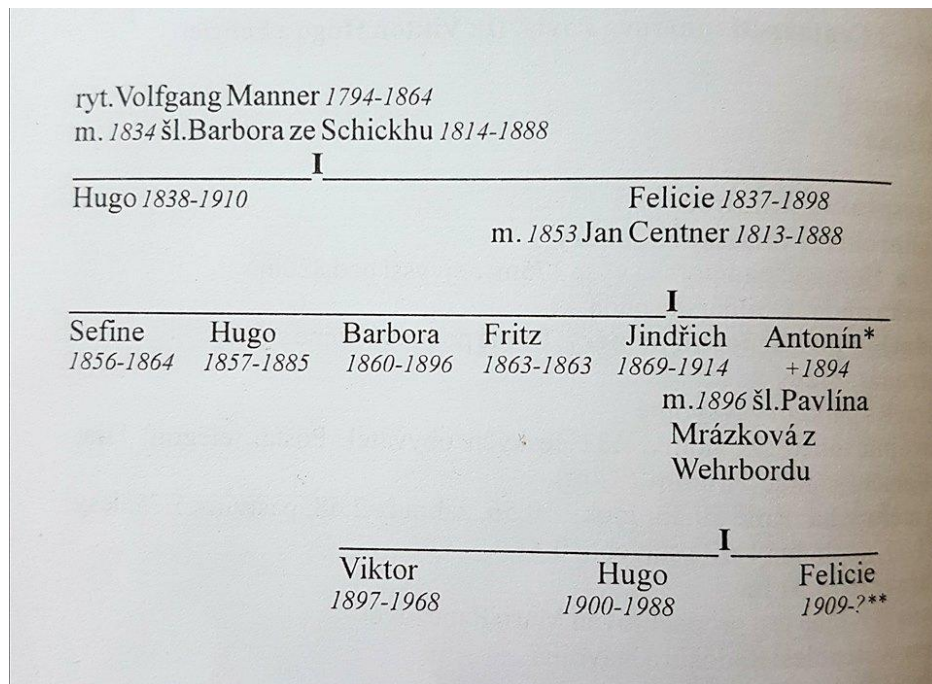
- **Rozvoj kompetencí k učení** – žák je ochotný věnovat se historii místa, kde žije, žák propojuje teoretické poznatky v tvůrčích činnostech;
- **Kompetence k řešení problémů** – žák je schopen obhájit své nápady;
- **Rozvoj komunikativních kompetencí** – žák se aktivně zapojuje do diskuse, vyjadřuje se věcně, logicky, žák naslouchá druhým;
- **Rozvoj kompetencí personálních a sociálních** – žák se spolupodílí na vytvoření příjemné atmosféry ve školní družině;
- **Rozvoj občanských kompetencí** – žák ocení historické dědictví obce;
- **Rozvoj pracovních kompetencí** – využívá dosažených znalostí při práci, používá bezpečně materiály (RVP pro základní vzdělávání [online], 2017);
- **Rozvoj kompetencí k trávení volného času** – ve smyslu aktivního a smysluplného trávení VČ.

Doporučená motivace:

Vychovatelka připomene žákům nejvýznamnější šlechtice v historii obce Návojná (o rodině Centner-Mannerů byla řeč už v měsíci říjnu). Představí členy rodiny a zajímavosti z jejich života. Lze použít text z teoretické části bakalářské práce - Zámek Návojná.

Postupně vychovatelka kreslí rodokmen Mannerů a Centnerů na tabuli, žáci doplňují informace, které již znají, prohlíží si fotografie (příloha č. 4 a 8), na závěr dostanou nakopírovaný

rodokmen této rodiny.

(Naňák, 2003b, s. 32)

A jak si představujete členy šlechtické rodiny? Ztvárníme je prostřednictvím obrázku z knoflíků.

Pomůcky: Tvrdé barevné papíry (černý, světle žlutý), šablonu dámy, knoflíky, lepidlo, tavná pistole + náplně, nůžky, voskovka na obkreslení

Pracovní podmínky: školní družina

Fotografie výrobku:

Charakteristika a popis průběhu:

1. Pro výrobu obrázku dámy z knoflíků budeme potřebovat: Tvrdé barevné papíry (černý, světle žlutý), šablonu dámy (tu vychovatelka dětem předem vytiskne na tvrdý, světle žlutý papír – pro děvčata je připravena šablona dámy, pro chlapce je připravena šablona pánů), knoflíky, lepidlo, tavná pistole + náplně, nůžky, voskovka na obkreslení

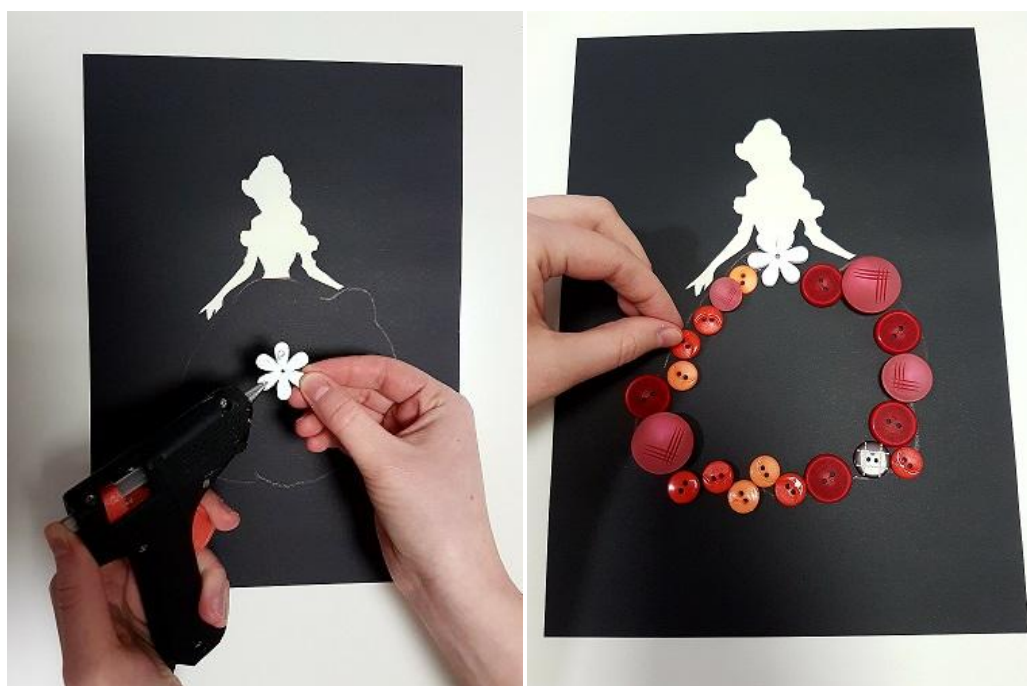
2. Pak vystříháme celou šablonu dámy.

3. Odstříhneme sukni v místě pasu a horní polovinu těla přilepíme na černý podklad, sukni obkreslíme voskovkou, abychom ji na černém papíře viděli.

4. Následně zdobíme sukni barevnými knoflíky, které upevníme k papíru tavnou pistolí.

Časová náročnost aktivity a organizace hodiny: 90 minut

- **ÚVOD (10 minut)** – v úvodu vychovatelka představí téma (Rodokmen Mannerů a Centnerů). Pracuje s prekoncepty – žáci se mohou cítit užiteční, využívají dosavadní znalosti (Co je rodokmen?)
- **MOTIVACE (15 minut)** – děti sedí na koberci, vychovatelka vypráví zajímavosti ze života šlechtické rodiny, zároveň na tabuli kreslí společně s dětmi rodokmen. Zároveň lze pracovat s fantazií (jak si děti představují vzhled členů rodiny, jaký oděv nosili, apod.) Kreativita se následně projeví při zpracování obrázku.
- **PŘÍPRAVA POMŮCEK (5 minut)** – děti se přesunou ke stolečku a připraví si pomůcky.
- **POPIS PRACOVNÍHO POSTUPU (5 minut)** – vychovatelka dětem pošle ukázkou obrázku jako inspiraci. Podrobně popíše pracovní postup.
- **SAMOSTATNÁ PRÁCE ŽÁKŮ (45 minut)** – děti pracují na výrobě obrázku. Vychovatelka na ně dohlíží, radí.
- **HODNOCENÍ (5 minut)** – děti představí svoje výtvor (koho ztvárnili, proč si vybrali takovou barvu, apod.), vychovatelka děti pochválí za projevenou snahu.
- **ZÁVĚR (5 minut)** – v závěru si děti uklidí svá místa. Povídání o rodokmenech může

vyvolat u dětí zájem vytvořit si vlastní rodokmen ve ŠD. V případě zájmu si děti přinesou do školní družiny fotografie rodiny a další den pracují na tvorbě vlastního rodokmenu.
Metoda práce: vysvětlování, diskuse
Organizační forma práce: hromadná forma, samostatná práce
Výchozí zdroj ke zpracování aktivity: <i>Pinterest: Button Art</i> [online]. [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: https://cz.pinterest.com/pin/AdrcdBuDK2_kp-MjDwQtRGuGFx7H7fYegCbzvmUCY90Jw1V1vzUbJHY/

4 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Protože projekt s názvem Zájmová činnost ve školní družině jako cesta za historií a zvyky Závřší a jeho blízkého okolí zatím nebyl uveden do praxe, ráda bych s ním v budoucnu pracovala. Z toho důvodu je velmi těžké návrh výchovného projektu nyní hodnotit. Avšak už při samotném zpracování modelů metodických listů nás napadala úskalí, s nimiž se může pedagog v praxi setkat.

Jelikož v běžné výuce dějepisu často není prostor zařadit témata historie rodných obcí, zvyků a obyčejů, jeví se školní družina jako ideální prostor pro toto téma. Je však nutné podotknout, že běžná výuka se od práce ve školní družině liší. Proto je nutné obohatit trávený čas ve školní družině zábavnou formou a představovat témata poutavě.

Poněvadž každá představená aktivita v metodických listech začíná vždy motivací, která je uskutečňovaná prostřednictvím pověstí, příběhů nebo představení skutečných událostí, záleží na schopnostech pedagoga s motivací pracovat. Vytvoření příjemného prostředí prostřednictvím vhodného výběru metod a organizačních forem pro práci s žáky ve školní družině, ale také vzájemné interakce žáka a vychovatele směřují k dobré motivaci. Vychovatel však musí umět reagovat na různé situace, musí neustále sledovat dění, diagnostikovat žáky, a také v mnoha případech improvizovat. Chtěli bychom podotknout, že doporučené metody a formy uváděné v metodických listech nejsou striktní a lze s nimi operovat, neboť v konkrétních situacích lze uplatňovat různé vyučovací metody a formy souběžně, můžeme je prolínat, střídat.

Časová náročnost a organizace hodin je stanovena na 90 minut. Zde je nutné podotknout, že to opět není dogmatem, ale pouhým doporučením, neboť až praxe ukáže, které části lze věnovat méně času. A naopak, která část vyžaduje čas delší.

Doufáme tedy, že se celý projekt podaří uvést do praxe. Nástrojem hodnocení pak může být například dotazník, který by přinesl věrohodná data o projektu mezi žáky ve školní družině.

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsem se věnovala návrhu výchovného projektu do školní družiny s tematikou rodného kraje. Zpracování celé práce považuji za velmi přínosné nejen pro mě, jakožto autorku, ale také z hlediska cílové skupiny, ke které je koncept směřován, neboť hlavním posláním celého projektu je poznávání vlastních kořenů, a to především zábavnou formou.

Hlavní cíl a dílčí úkoly práce jsem se snažila naplnit nejen studiem odborné literatury z oblasti pedagogiky volného času, didaktiky a zdrojů z oblasti Závřší, ale také tvorbou aktivit, které směřují k dětem prvního stupně, které navštěvují školní družinu.

Teoretická část je rozdělená do dvou poměrně rozsáhlých kapitol, přičemž první blíže specifikuje výchovu mimo vyučování a školní družinu, ve druhé rozpracovávám historii, zvyky Závřší a blízkého okolí.

Aby bylo možné předávat žákům historické souvislosti zábavnou formou, hledala jsem vhodné aktivity převážně pracovní-technického a esteticko-výchovného rázu, které by spadaly do daného tématu, a které prezentuji v praktické části práce. Tu tvoří taktéž dvě kapitoly. Vytvořila jsem soubor námětů, které mohou sloužit vychovatelům ve školní družině nebo jako zdroj inspirace pro bádání po historii jiných obcí a krajů.

Závěrem lze říci, že při práci ve školní družině je velmi důležité dbát na požadavky výchovy mimo vyučování. Úlohou pedagoga je, aby pro projekt vytvořil vhodné podmínky, aby se děti zapojily dobrovolně. Při tvorbě metodických listů jsem se proto snažila respektovat požadavek pestrosti a přitažlivosti. U většiny motivací doporučuji, aby byla realizována ve školní družině na koberci, kde děti sedí v kruhu. To má taktéž svůj význam, neboť se snažím o to, aby zde dostal každý příležitost hovořit, vyjádřit svůj názor, aby každý měl své místo ve skupině a byl v interakci s ostatními žáky, tím se podílel na spoluvytváření příjemné atmosféry a dobrých mezilidských vztahů.

V dnešní době chytrých telefonů, tabletů a obecně elektroniky a médií, které nás ovlivňují, není zcela jednoduché najít cestu ke smysluplnému trávení volného času. Proto jsem se snažila vytvořit výchovný projekt tak, aby podporoval iniciativu a samostatnost žáků a zanechal v nich kladné emocionální zkušenosti spojené s rodným krajem.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. 306 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4248-9.

BEŇO, Anton. *Nedašov: 580 let*. Nedašov: Obec Nedašov, 2002. 31 s.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2011. 239 s. ISBN 978-80-262-0030-7.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. 173 s. ISBN 8071789275.

HOLEYŠOVSKÁ, Anna. *Zájmová činnost ve školní družině*. Praha: Portál, 2009. 228 s. ISBN 978-80-7367-586-8.

KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST a kol. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. 447 s. ISBN 807178253X.

KANTOROVÁ, Jana. *Výchova jako předmět pedagogické vědy. Výchova a sebevýchova*. In: KANTOROVÁ, Jana a kol. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky I*. Olomouc: Hanex, 2008. 244 s. Vzdělávání. ISBN 978-80-7409-024-0.

KÁŇA, Josef. *Pověsti, příběhy a zvyky ze staré dědiny*. Uherský Brod: Ateliér uměleckořemeslného malířství Petr Káňa Návojná ve spolupráci s hotelem Ogar Luhačovice, 1999. 118 s.

KOHOUTEK, Jiří. *Hrad Brumov: dějiny hradu od 12. do 20. století*. Brumov-Bylnice: [s.n.], 2000. 11 s.

MACHÁČOVÁ, Eva. *Velikonoční zvyky a tradice ve Svatém týdnu v oblasti nedašovského Závřší*. Brno, 2015. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. 69 s. Vedoucí práce Gabrhelová Terézia.

MAREŠ, Jiří, Jan PRŮCHA a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. 322 s. ISBN 8071787728.

NAŇÁK, Aleš. *Kostel Nanebevzetí Panny Marie a farnost Nedašov 1909-2009*. Nedašov: Římskokatolická farnost Nedašov, 2009. 104 s.

NAŇÁK, Aleš. *Návojná: 500 let: 1503–2003*. Návojná: Obec Návojná, 2003a. 16 s.

NAŇÁK, Aleš. *Památky Závřší*. Nedašov: Římskokatolická farnost Nedašov, 2013a. 56 s.

NAŇÁK, Aleš. *Zámek Návojná a okolí*. Návojná: Obec Návojná, 2003b. 38 s.

NOVÁKOVÁ, Aneta. *Národopisný profil subregionu Závřší*. Olomouc, 2013. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Pedagogická fakulta. 105 s. Vedoucí práce Pulchertová Lena.

OBADAL, Miroslav. *Bylo – nebylo, dávno tomu jest aneb co Valaši si vyprávějí*. In: OBADAL, Miroslav a Radim VRLA. *Hrad Brumov: historie a stavební vývoj*. Brumov-Bylnice: Město Brumov-Bylnice, 2013. 36 s.

PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2008. 221 s. ISBN 978-80-7367-423-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. *Školní družina*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2007. 154 s. ISBN 978-80-7367-268-3.

PAVLIŠTÍK, Karel. *Výroční a rodinné obyčeje a obřady*. In: Zlínsko. V Brně: Muzejní a vlastivědná společnost; 1995. 783 s., [48] s. barev. il. Vlastivěda moravská. ISBN 8085048574.

POKLUDA, Zdeněk. *Brumov: osudy hradu a jeho držitelů*. 1. vyd. Hýsly: Alcor Puzzle, 2005. 144 s. ISBN 8086923053.

POSPÍŠILOVÁ, Helena a Lucie KOMÍNKOVÁ. *Svět školní družiny: etnografická studie*. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2015. 129 s. Monografie. ISBN 978-80-244-4789-6.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Praha: ISV nakladatelství, 1999. 292 s. ISBN 8085866331.

SLÁMEČKA, František, Dobroslav SKOUMAL a František SÁBA. *Vzpomínáme k 25. výročí osvobození obcí Brumov-Bylnice, Štítné-Popova, Štěpána, Sidonie, Návojné, Nedašova, Nedaš. Lhoty*. Brumov-Bylnice: Měst. NV Brumov-Bylnice, 1970. 35 s.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2009. 253 s. ISBN 978-80-7346-096-9.

VRLA, Radim. *Stavební vývoj hradu*. In: OBADAL, Miroslav a Radim VRLA. *Hrad Brumov: historie a stavební vývoj*. Brumov-Bylnice: Město Brumov-Bylnice, 2013. 36 s.

Zlínský kraj: města a obce Zlínského kraje: tradice, historie, památky, turistika, současnost. 4., přeprac. vyd. Rožnov pod Radhoštěm: Proxima Bohemia, 2014. 179 s. ISBN 978-80-905393-4-1.

Zlínsko. V Brně: Muzejní a vlastivědná společnost; 1995. 783 s., [48] s. barev. il. Vlastivěda moravská. ISBN 8085048574.

Internetové zdroje:

Česká televize: Po stopách třetího odboje: Vzpouřa na konci světa [online]. 2011 [cit. 2018-02-23]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10314845897-po-stopach-tretiho-odboje/411235100221006-vzpouira-na-konci-sveta/>

Český statistický úřad: Počet obyvatel v obcích - k 1. 1. 2017 [online]. 28. 4. 2017 [cit. 2018-02-05]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112017>

Obec Návojná [online]. [cit. 2018-02-08]. Dostupné z: <https://navojna.webnode.cz/fotogalerie/>, <https://navojna.webnode.cz/products/pametni-deska-sourozencu-kostkovych/>

Oficiální stránky hradu Brumov: Současnost [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.hradbrumov.cz/soucasnost/>

Oficiální stránky obce Nedašov [online]. [cit. 2018-02-12]. Dostupné z: <http://www.nedasov.cz/>

Oficiální stránky obce Nedašova Lhota: Informace o obci [online]. Poslední změna 1. 2. 2018. [cit. 2018-02-01]. Dostupné z: <http://www.nedasovalhota.cz/informace-o-obci/>

Pinterest: Button Art [online]. [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: https://cz.pinterest.com/pin/AdrcdBuDK2_kp-MjDwQtRGuGFx7H7fYegCbzvmUCY90Jw1V1vzUbJHY/

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (úplné znění k 1. lednu 2018) [online]. Praha: MŠMT [cit. 2018-1-23]. Dostupné na: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-vseobecne-vzdelavani>

RVP pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2017 [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/aktualne-platne-zneni-rvp-zv>

Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Vybrané zákony a vyhlášky - Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání [online]. [cit. 2018-03-31]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlasiky-ke-skolskemu-zakonu>

VYHNÁLKOVÁ, Pavla. *Základy pedagogiky volného času* [online]. 1. vyd. Olomouc: Agentura Gevak, 2013. [2018-01-18]. ISBN 978-80-86768-73-1. Dostupné z: <http://pavla-vyhnalkova.webnode.cz/materialy-pro-studenty/>

Youtube [online]. 14.11.2012 [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=18663_DqgaQ. Kanál uživatele Karel Nováček.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Vybrané zákony a vyhlášky - Zákon č. 561/2004 Sb. [online]. [cit. 2018-03-31]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-1-9-2017-do-31-8-2018>

Zlin.cz - informační server pro Zlínský kraj: Závřší – karpatský trojlistek, kde jsou tradice stále živé [online]. 24. 8. 2017 [cit. 2018-02-01]. Dostupné z: <http://zlin.cz/529344n-zavrshi-karpatsky-trojlistek-kde-jsou-tradice-stale-zive>

Odborné časopisy:

NAŇÁK, Aleš. Návojná. *Bílé Karpaty: časopis moravsko-slovenského pomezí*, 2013b, roč. 18, č. 1, s. 10. ISSN 12113638.

NAŇÁK, Aleš. Obrázková hruška a její tajemství. *Bílé Karpaty: časopis moravsko-slovenského pomezí*, 2015, roč. 20, č. 1, s. 10–11. ISSN 12113638.

PAVLIŠTÍK, Karel. Vincenc Nesázal a jevištní prezentace zvykoslovných aktivit Valašského souboru Závřšan z Nedašova. *Vlastivědné kapitoly z Valašskoklobucka*, roč. VIII, č. 1/2007, s. 14 – 25.

SUŠILOVÁ, Libuše. Klobucký rok. In: *Materiály k etnografii, folkloristice a dělnickému hnutí jižního Valašska: vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka*. Valašské Klobouky: Městské muzeum ve Valašských Kloboukách, 1964, roč. 1964/1., 47 s.

Mapy:

STUŽ ODBOČKA BIELE KARPATY. *Bíle Karpaty*: Panoramatická mapa. Měřítko neuvedeno. 1. vyd. Zpracování: B.A.T. Program s.r.o. Rožnov pod Radhoštěm: ©1997. 590 mm × 420 mm.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

cm centimetr

č. číslo

ČSÚ Český statistický úřad

ha hektar

CHKO Chráněná krajinná oblast

m. n. m. metr nad mořem

p. páter

RVP Rámcově vzdělávací program

ŠD Školní družina

TJ Tělovýchovná jednota

VČ volný čas

VKVK Vlastivědné kapitoly z Valašskoklobucka

ZŠ Základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1. Obecné cíle vzdělávání.....	20
Obrázek 2. Časový úsek dne dítěte	22
Obrázek 3. Princip dobrovolnosti a charakter povinnosti.....	23

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1. Vymezení termínů	14
Tabulka 2. Tematický plán	59

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Letecký snímek Návojná.

Převzato z: *Obec Návojná: Fotogalerie* [online]. [cit. 2018-02-08]. Dostupné z: https://obecnavojna.rajce.idnes.cz/Letecke_snimky_Navojna_28.8.2017#IMG_4737.jpg

Příloha č. 2: Panoramatická mapa Bílých Karpat.

(STUŽ ODBOČKA BIELE KARPATY. *Bíle Karpaty*: Panoramatická mapa. Měřítko neuvedeno. 1. vyd. Zpracování: B.A.T. Program s.r.o. Rožnov pod Radhoštěm: ©1997. 590 mm × 420 mm.)

Příloha č. 3: a) Usedlíci z Návojně v roce 1670 a jejich nástupci roku 1749.

(NAŇÁK, Aleš. *Zámek Návojná a okolí*. Návojná: Obec Návojná, 2003b. 38 s.)

b) Brumovské panství r. 1731.

(NAŇÁK, Aleš. *Zámek Návojná a okolí*. Návojná: Obec Návojná, 2003b. 38 s.)

Příloha č. 4: Zámek kolem roku 1940.

Převzato z: *Obec Návojná: Fotogalerie* [online]. [cit. 2018-03-31]. Dostupné z: https://obecnavojna.rajce.idnes.cz/Zamek_Navojna_-_archivni/

Příloha č. 5: Valašské dřevěnice v Návojně.

Převzato z: *Obec Návojná: Fotogalerie* [online]. [cit. 2018-03-31]. Dostupné z: https://obecnavojna.rajce.idnes.cz/Drevenice_-_soucasnost/

Příloha č. 6: Znak obce Návojná, Nedašov, Nedašova Lhota.

Dostupné z: <https://navojna.webnode.cz/>, <http://www.nedasov.cz/>, <http://www.nedasovalhota.cz/>

Příloha č. 7: Památný dub v Návojně.

Převzato z: *Obec Návojná: Fotogalerie* [online]. [cit. 2018-03-31]. Dostupné z: <https://obecnavojna.rajce.idnes.cz/Soucasnost/>

Příloha č. 8: Hugo Manner.

Převzato z: *Obec Návojná: Fotogalerie* [online]. [cit. 2018-03-31]. Dostupné z: https://obecnavojna.rajce.idnes.cz/Zamek_Navojna_-_archivni/#11.jpg

Příloha č. 9: Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Nedašově.

Převzato z: *Oficiální stránky obce Nedašov: Fotogalerie* [online]. [cit. 2018-03-31]. Dostupné z: <http://www.nedasov.cz/fotogalerie/rok-2018-1/nedasovsky-kostelik-370cs.html>

Příloha č. 10: Kaple Nejsvětější Trojice v Návojně.

Převzato z: *Obec Návojná: Fotogalerie* [online]. [cit. 2018-03-31]. Dostupné z: https://obecnavojna.rajce.idnes.cz/Zimni_pohledy/#4.jpg

Příloha č. 11: Hrad Brumov.

Dostupné z: *Oficiální stránky hradu Brumov* [online]. [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: <http://www.hradbrumov.cz/>

Příloha č. 12: František Půček.

Převzato z: *Oficiální stránky obce Nedašov: Čestné občanství* [online]. [cit. 2018-03-31]. Dostupné z: <http://www.nedasov.cz/obec-1/cestne-obcanstvi/p-frantisek-pucek/>

Příloha č. 13: : Text pozvánky F. Půčka na nedašovskou pouť (Naňák, 2009, s. 73).

Dostupné z: NAŇÁK, Aleš. *Kostel Nanebevzetí Panny Marie a farnost Nedašov 1909-2009*. Nedašov: Římskokatolická farnost Nedašov, 2009. 104 s.

Příloha č. 14: Vincenc Nesázal ve své dílně.

Foto dostupné na s. 109 v: KÁŇA, Josef. *Pověsti, příběhy a zvyky ze staré dědiny*. Uherský Brod: Ateliér uměleckořemeslného malířství Petr Káňa Návojná ve spolupráci s hotelem Ogar Luhačovice, 1999. 118 s.

Příloha č. 15: Tříkrálová obchůzka na Závřší 6. 1. 2018. Foto: Aleš Naňák. Dostupné z:

http://navojnan.rajce.idnes.cz/Trikralove_pozehnani_pred_obchuzkou_6.1.2018/#P1380127.jpg

Příloha č. 16: Fašanky na Závřší 2017. Foto: Aleš Naňák. Dostupné z:
http://navojnan.rajce.idnes.cz/Fasankove_posezeni_a_zabijacka_2017/#P1320266.jpg

Příloha č. 17: Velikonoce 2008 v Návojně – tragačníci a klepačníci.
Převzato z: *Obec Návojná: Fotogalerie* [online]. [cit. 2018-03-31]. Dostupné z:
https://obecnavojna.rajce.idnes.cz/Velikonoce_2008_-_klepacnici/

Příloha č. 18: Poutní mše svatá u kapličky 11. 6. 2017. Foto: Aleš Naňák. Dostupné z:
http://navojnan.rajce.idnes.cz/Poutni_mse_u_kaplicky_11.6.2017/#P1340189.jpg

Příloha č. 19: Dožínky na Závřší. Foto: Stanislav Floreš. Převzato z:
https://nasevalassko.rajce.idnes.cz/Nedasov_Zavrsske_letu,_tradicni_dozinky_20.8.2017_objektivem_Stanislava#DSC_9152.jpg

Příloha č. 20: Mikulášská obchůzka na Závřší. Foto: Archiv Valašského souboru Závřšan, zveřejněno ve *Vlastivědných kapitolách z Valašskoklobucka*, s. 25.

Současné foto dostupné z:

<https://valassky.denik.cz/galerie/certovske-skupinky-na-valassku.html?mm=4919013&back=1984884819-1434-32&photo=2>

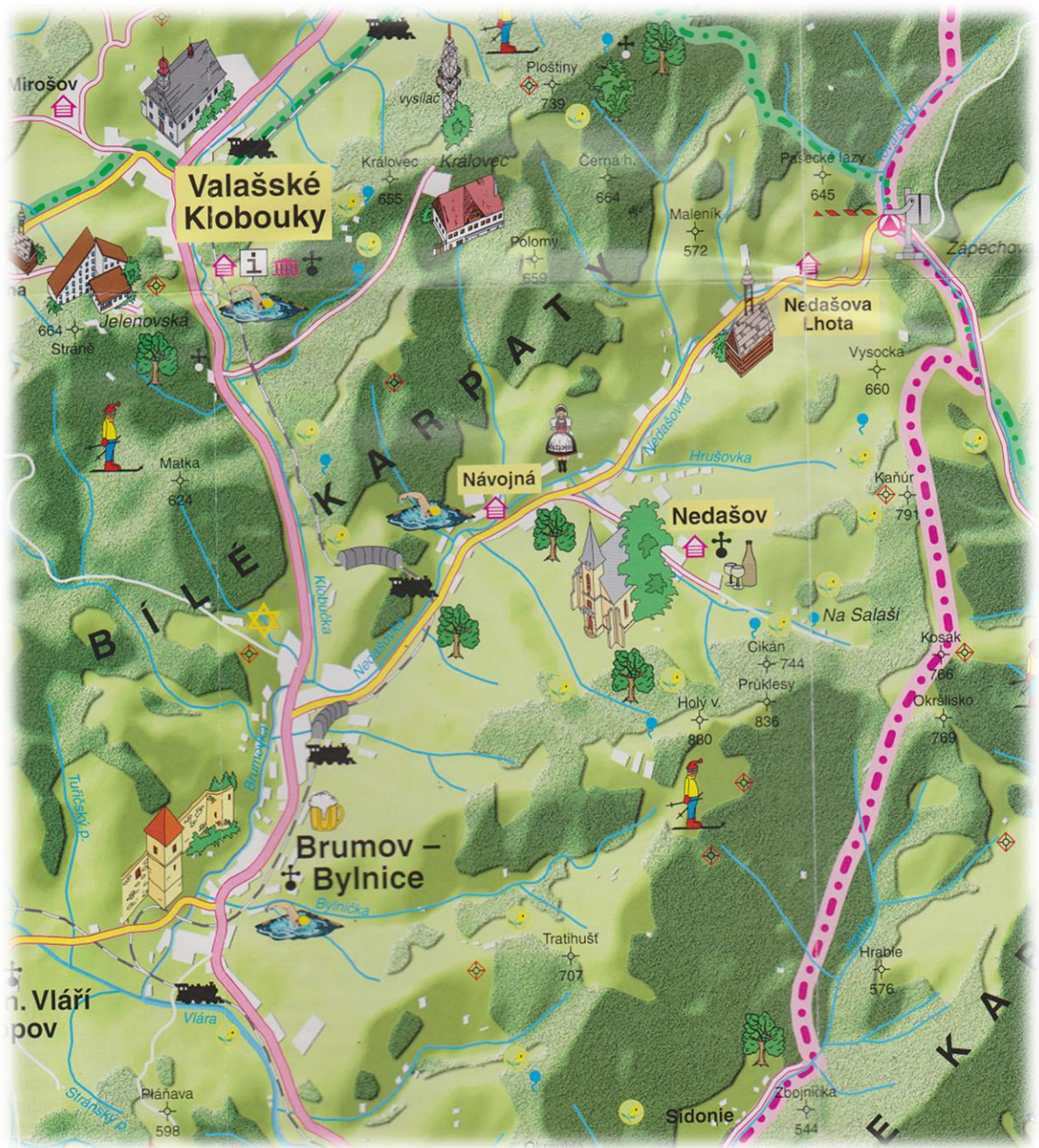
Příloha č. 21: Tradiční čerti ze Závřší. Foto: Brigita Olivová. Dostupné z:
<https://photos.google.com/share/AF1QipOmB8Y4XuSNtLZraOhHcOtWzieAws6f1et6SgZtv8-HUC1oXqK60q5-JTs22dOfow?key=XzhidmlZbTV6Z2xHeEJudnE1b25DclVMSklOT0VR>

Příloha č. 22: Živý betlém. Dostupné z:
https://nasevalassko.rajce.idnes.cz/Nedasov,_Zivy_betlem_25.12.2017#

Příloha č. 1: Letecký snímek Návojná

Příloha č. 2: Panoramatická mapa Bílých Karpat

Příloha č. 3: a) Usedlíci z Návojně v roce 1670 a jejich nástupci roku 1749 (Naňák, 2003, s. 1-3)

Číslo popisné – nutné podotknout, že čísla popisná nelze spojovat s realitou, neboť v minulosti došlo k přečíslování, významná jsou pouze jména, jakožto ukázka tehdejší doby

čtvrtlánici

1: 1670: Václav Mikličků, 1749: Mikula Kramářik	15: 1670: Martin Rohodiuj 1749: Mikula Vaculůj
2: 1670: Jan Svrbůj 1749: Jura Čezernulík	16: 1670: Tomáš Štěpánek 1749: Jan Miklíček
3: 1670: Martin Puličkůj 1749: Mikuláš Kolík	17: 1670: Mikuláš Štěpánůj 1749: Mikula Kolíček
4: 1670: Jura Rohodí 1749: Josef Rohodí	18: 1670: Jura Gajdoš 1749: Tomáš Naniak
5: 1670: Matěj Tureček 1749: Jan Sáblik	19: 1670: Mikula Pavlíků 1749: Matůš Tiulpa
6: 1670: Jura Vavřenů 1749: Martin Ptáček	20: 1670: Martin Matějů 1749: Josef Surý
7: 1670: Jura Hížů 1749: Jura Vašička	21: 1670: Jura Adamů 1749: Jan Polášek
8: 1670: Martin Vavřejůj 1749: Bartoš Turenůj	22: 1670: Martin Vaczůj 1749: Martin Kossaček
9: 1670: Mikula Rohodiuj 1749: Jan Vaculík	
10: 1670: Jan Vaczůj 1749: Jan Kosákůj	
11: 1670: Mikula Vaczůj 1749: Václav Vaczůj	
12: 1670: Martin Štěpánůj 1749: Jura Novosad	
13: 1670: Jura Mikličkůj 1749: Jan Karmánek	
14: 1670: Martin Pikusůj 1749: Jan Šenkeřík	

Domkaři s poli:

23: 1670: Jura Šatustůj 1749: Jan Valašík
24: 1670: Martin Turečkůj 1749: Jura Biehůn
25: 1670: Mikula Bobek 1749: Mikula Tiulpa
26: 1670: Mikuláš Mikšinůj 1749: Pavel Naniaček
27: 1670: Vašek Hižů 1749: Tomáš Kovář

Prostí domkaři bez polí:

1670: Ondřej Rohodí a Václav Porrsupek

(usedlosti r. 1794 opuštěné, tudíž bez č.)

b) Brumovské panství r. 1731 (Naňák, 2003b, s. 3)

Brumov I	Části Brumova a Val. Klobouk, Lačnov, Pulčín, Lužná, Leskovec, Franc. Lhota (bez dvora), Vlachovice, Újezd, Drnovice, Bylnice, Nedašov, Nedašova Lhota, Střelná, Mirošov, Smolina, Tichov, Polanka, Štítná, Popov, Jestřábí, Bohuslavice, Křekov, Lipina, Poteč, Vysoké Pole, Lidečko
Brumov II Haluzice	Části Brumova a Val. Klobouk, Senice, Vlach. Lhota, Loučka, Slopné, Horní Lideč, Vrbětice, dvůr v Haluzicích a Francově Lhotě
Brumov III Návojná	Části Brumova a Val. Klobouk, Návojná, Příkazy, Študlov

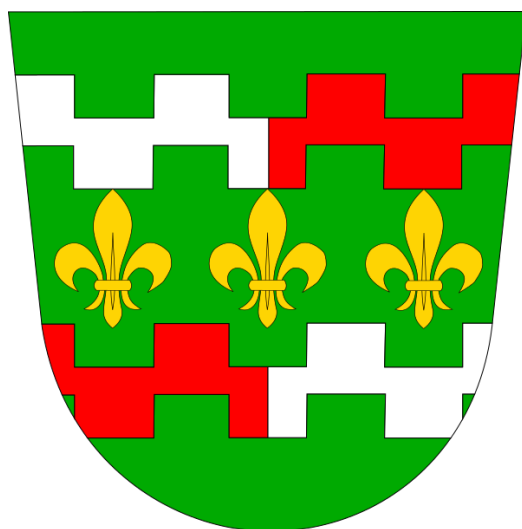
Příloha č. 4: Zámek kolem roku 1940

Příloha č. 5: Valašské dřevěnice v Návojně

Příloha č. 6: Znak obce Návojná, Nedašov, Nedašova Lhota

Příloha č. 7: Památný dub v Návojně

Příloha č. 8: Hugo Manner

Příloha č. 9: Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Nedašově

Příloha č. 10: Kaple Nejsvětější Trojice v Návojně

Příloha č. 11: Hrad Brumov

Příloha č. 12: František Půček

*Nedašov náš pod horami
skrývá rajskou pohádku!
Valašský katolický líde!*

*Víš, kde je valašský ráj? Zavítej na I. pouť jarní do Nedašova,
kde 25 let stojí krásná svatyně „Panny Marií v rájí“ zasvěcená.
Nezapomenutelný + tatíček Dr. Stojan za pomoci obětavých
duší*

*zbudoval mariánský stánek na nějž musí být valašský ráj hrdý.
Zbožný líde valašský, připutuj rád a ve velkém počtu k P. Marií
Nedašovské v den založení 23. -25. března 1935.*

*Vzhůru k Panně Marií v rájí!!
Na I. jarní pouť do Nedašova*

Příloha č. 14: Vincenc Nesázal ve své dílně

Příloha č. 15: Tříkrálová obchůzka na Závřší 6. 1. 2018

Příloha č. 16: Fašanky na Závřší 2017

Příloha č. 17: Velikonoce 2008 v Návojně – tragačníci a klepačníci

Příloha č. 18: Poutní mše svatá u kapličky 11. 6. 2017

Příloha č. 19: Dožínky na Závřší

www.nasevalassko.info

www.nasevalassko.info

Příloha č. 20: Mikulášská obchůzka na Závřší (rok 1930 a současnost)

Příloha č. 21: Tradiční čerti ze Závřší

Příloha č. 22: Živý betlém

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Eva Líňová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Pavla Vyhnálková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Zájmová činnost ve školní družině jako cesta za historií a zvyky Závřší a jeho blízkého okolí
Název v angličtině:	Leisure activities in after-school club as a way for the history and traditions of the Završi and its surroundings.
Anotace práce:	Hlavním cílem bakalářského projektu je navrhnout roční plán zájmových činností do školní družiny s tematikou Závřší. Teoretická část vymezuje pojmy jako je volný čas, výchova, školní družina a je zaměřena na podrobnou charakteristiku oblasti Závřší, na historii a lidové zvyky, tradice. Praktická část navazuje na teoretická východiska a rozpracovává modely metodických listů pro práci s dětmi ve školní družině. Projekt je obohacen o vlastní náměty a fotografie výrobků.
Klíčová slova:	Volný čas, výchova, školní družina, zájmová činnost, Závřší, historie, lidové zvyky a tradice
Anotace v angličtině:	The main goal of the bachelor's project is to design an annual plan of leisures activities to the school club with the theme of Završi. The theoretical part defines terms such as leisure time, educatioun, school club and it is focused on detailed characteristics of the Završi, the history and folk customs and traditions. The practical part follows the theoretical basis of thesis and elaborates models of methodical sheets for working with children in the school club. The project is enriched with its own ideas and photos of product.

Klíčová slova v angličtině:	Leisure time, education, school club, leisure activities, Završi, history, folk customs and traditions
Přílohy vázané v práci:	22 příloh - fotografie ze Závřší, tabulky
Rozsah práce:	138 s.
Jazyk práce:	Čeština